

**ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ
Ν.Ο.Π.Ε. ΤΜΗΜΑ ΝΟΜΙΚΗΣ**

ΕΦΑΡΜΟΓΕΣ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ

**ΔΙΔΑΣΚΟΝΤΕΣ ΚΑΘΗΓΗΤΕΣ: Κος.ΔΗΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΣ ΑΝΔΡΕΑΣ
Κα. ΠΑΠΑΪΩΑΝΝΟΥ ΖΩΗ**

ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΚΑΙ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ

**ΠΗΧΑ ΔΗΜΗΤΡΑ
Α.Μ.:1340200100464**

Ιανουάριος, 2007

Πίνακας Περιεχομένων

<u>Εισαγωγή</u>		σελ.2
<u>Κεφάλαιο Α</u>	Η ανθρώπινη αξία στο διαδίκτυο	σελ.8
	1.Ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας	σελ.8
	2.Προσωπικά δεδομένα	σελ.15
<u>Κεφάλαιο Β</u>	Η πνευματική υπόσταση του ανθρώπου	σελ.22
	1.Οι ιδέες και η ελεύθερη έκφρασή τους	σελ.22
	α. Ο «πόλεμος των blogs»	σελ.26
	β. Εγχειρίδιο των «blogs», «netiquettes»	σελ.29
	2.Θρησκευτική ελευθερία	σελ.34
	3.Παιδεία	σελ.36
	4.Τέχνη	σελ.38
<u>Κεφάλαιο Γ</u>	Η κοινωνική υπόσταση του ανθρώπου	σελ.39
	Προστασία της τιμής	σελ.39
<u>Κεφάλαιο Δ</u>	Η ιδιωτική σφαίρα	σελ.41
	Παιδική ηλικία και διαδίκτυο	σελ.41
	1.Παιδική πορνογραφία	σελ.41
	2.Προστασία των παιδιών	σελ.45
<u>Κεφάλαιο Ε</u>	Συλλογική ανθρώπινη δράση	σελ.47
	Δικαίωμα του συνέρχεσθαι	σελ.47
<u>Κεφάλαιο ΣΤ</u>	Τύπος και διαδίκτυο	σελ.48
<u>Κεφάλαιο Ζ</u>	Αναφορά, παροχή πληροφοριών, χορήγηση εγγράφων	σελ.52

<u>Κεφάλαιο Η</u>	Οικονομική ελευθερία στο διαδίκτυο	σελ.53
<u>Κεφάλαιο Θ</u>	Εργασία και διαδίκτυο	σελ.59
<u>Πίνακας στατιστικών στοιχείων</u>		σελ.60
<u>Νομολογία</u>		σελ.61
<u>Βασικά συμπεράσματα</u>		σελ.82
<u>Περίληψη</u>		σελ.83
<u>Summary</u>		σελ.84
<u>Βιβλιογραφία</u>		σελ.85
<u>Ηλεκτρονικές διευθύνσεις</u>		σελ.90

Εισαγωγή

Το διαδίκτυο είναι ένα υπερ-δίκτυο υπολογιστών που βρίσκεται απλωμένο σε ολόκληρο τον κόσμο. Τα μέλη αυτού του δικτύου είναι όλα μικρότερα δίκτυα, ο αριθμός των οποίων δεν μπορεί να καθοριστεί με βεβαιότητα..¹

Το διαδίκτυο είναι ένα είδος οριακού σημείου-κάτι ελαφρώς χωρίς νόμο και με μεγάλες εκτάσεις που δεν έχουν ακόμη εξερευνηθεί. Λόγω της έλλειψης δομής, οι κανόνες του διαδικτύου είναι πολύ διαφορετικοί από τους κανόνες στα εμπορικά δίκτυα. Υπάρχουν τοπικά συστήματα παρακολούθησης σε κάποια τμήματα του διαδικτύου, αλλά αν δεν αρέσουν σε κάποιον μπορεί να αλλάξει τρόπο πρόσβασης μέσα σε δευτερόλεπτα². Λόγω του ότι είναι τόσο αποκεντρωμένο, το διαδίκτυο δεν ανήκει σε κανένα, δεν το διοικεί κανείς. Ωστόσο, υπάρχουν κάποιοι οργανισμοί που δίνουν στο διαδίκτυο μια κάποια δομή, διατηρώντας παράλληλα ένα μίνιμουμ περιορισμών.³ Μία τέτοια ομάδα είναι η IETF (Internet Engineering Task Force). Πρόκειται για μια ομάδα εθελοντών που ενδιαφέρονται για την αρχιτεκτονική και την ομαλή λειτουργία του διαδικτύου. Σχεδόν κάθε εταιρεία που προσπορίζεται εισόδημα στέλνει αντιπροσώπους της να παρακολουθούν τις συναντήσεις της IETF, η οποία είναι υπεύθυνη για τον ορισμό προτύπων για τη λειτουργία του διαδικτύου.⁴

1. Βασιλειάδης Κ., *Ο κόσμος του Internet*, Εκδόσεις νέων τεχνολογιών, 1997, Αθήνα, σελ.5

2. Hoffman P.E., *Internet Instant Reference*, Sybex, 1994, σελ.18

3. Hoffman P.E., όπ. παρ. σελ.16

4. Conner K.-Sax & Ed Krol, *The whole Internet: The next generation*, O'Reilly & Associates, 1999, σελ.27

Η σταθερότητα και η δυνατότητα του διαδικτύου να αναπτύσσεται βασίζεται στην υπόθεση ότι τα δίκτυα είναι από τη φύση τους αναξιόπιστα. Ένα από τα πράγματα που διευκολύνουν τόσο πολύ τη διεύρυνση του διαδικτύου είναι ότι δεν υπάρχει εγγενής ασφάλεια στο ίδιο το διαδίκτυο. Κάθε υπολογιστής είναι υπεύθυνος για τη δική του ασφάλεια και δεν υπάρχει γενικό σύστημα ασφαλείας. Δηλαδή το διαδίκτυο απαιτεί από τον χρήστη να έχει την ευθύνη της ασφαλείας του.⁵

Αυτή ακριβώς η έλλειψη ελέγχου οδηγεί την αντίληψη ότι το διαδίκτυο ως μέσο επικοινωνίας είναι εγγενώς δημοκρατικό. Πρόκειται για ένα μύθο. Δεν βρισκόμαστε μπροστά μόνο σε μία επανάσταση της επικοινωνίας αλλά και σε μία επανάσταση για τον έλεγχο αφού με τη χρήση του διαδικτύου οι άνθρωποι μπορούν να πάρουν τον έλεγχο από τους θεσμούς, συμπεριλαμβανομένων των κυβερνήσεων, των επιχειρήσεων και των Μ.Μ.Ε.⁶ Παράλληλα ο ζωτικός μας χώρος με την έννοια του απορρήτου έχει βγει στο σφυρί με αποτέλεσμα να καθίσταται ορατός ο κίνδυνος της βεβήλωσης της ιδιωτικότητας.⁷

Στα μέσα της δεκαετίας του '60 και την εποχή του ψυχρού πολέμου το αμερικανικό Πεντάγωνο θέλησε να αποκτήσει ένα δίκτυο ελέγχου και διοίκησης που δεν θα ήταν ευάλωτο σε περίπτωση πυρηνικού πολέμου. Ο ερευνητικός βραχίονας του Πενταγώνου ήταν η διεύθυνση ARPA, που ιδρύθηκε σε αντίδραση στην εκτόξευση του Sputnik και είχε ως σκοπό την προώθηση και εφαρμογή τεχνολογιών με στρατιωτική χρησιμότητα.⁸

5. Hoffman P.E, *Internet Instant Reference*, Sybex, 1994, παρ.σελ.15

6. Γέροντας Α., *Η προστασία του πολίτη από την ηλεκτρονική επεξεργασία προσωπικών δεδομένων*, Εκδόσεις Αντ.Ν.Σάκκουλα,2002, Αθήνα-Κομοτηνή,σελ.45

7. Γέροντας Α.,όπ.παρ.,σελ.44

8. Γέροντας Α., *Η προστασία του πολίτη από την ηλεκτρονική επεξεργασία*

προσωπικών δεδομένων, Εκδόσεις Αντ.Ν.Σάκκουλα,2002, Αθήνα-Κομοτηνή,σελ.40

Αργότερα, για την καλύτερη εξυπηρέτηση των χρηστών το ARPA χωρίζεται σε δύο κομμάτια: Milnet (στρατιωτικό κομμάτι) και Internet (Οργανισμοί, Υπηρεσίες, Πανεπιστήμια Τεχνολογικά Ιδρύματα, πολίτες)⁹. Από τότε έχουν γίνει τα εξής:¹⁰

1958: ίδρυση ARPA

1972: δημιουργία του πρώτου προγράμματος αποστολής και λήψης email στο ARPA. Επιλέγεται το σύμβολο @ λόγω της ονομασίας at που περιέχει.

1976: η βασίλισσα Ελισάβετ στέλνει το πρώτο της email.

1982: δημιουργία του πρωτοκόλλου επικοινωνίας TCP/IP που χρησιμοποιείται ως βάση για τον ορισμό του Internet.

1984: το Domain Name System ξεκινά τη λειτουργία του. Το Symbolics.com γίνεται το πρώτο registered domain.

1991: αναπτύσσεται το World Wide Web και το http.

1992: εισάγεται η ορολογία <<σερφάρισμα στο Ίντερνετ.>>

1993: επιχειρήσεις και Μ.Μ.Ε. αρχίζουν να αναπτύσσονται στο Ίντερνετ.

1995: οι μηχανές αναζήτησης ανακηρύσσονται τεχνολογία της χρονιάς

2000: ένα δισεκατομμύριο σελίδες έχουν καταχωρηθεί στο web.

2004: οι εφαρμογές πολυμέσων είναι γεγονός.

2006: ένα δισεκατομμύριο άνθρωποι χρησιμοποιούν το Ίντερνετ. (934 εκατομμύρια το 2004¹¹) Έχει ξεκινήσει το project για το διαπλανητικό Ίντερνετ.

9. Λεβεντίδης Δ., Internet, Εκδόσεις Nubis, 1994, Αθήνα, σελ.2

10. Χαΐκου Ρ., «Ακόμη και τα ψυγεία θα συνδεθούν με το Ίντερνετ», *Ελεύθερος Τύπος*, 11-11-2006, Αρ.φύλλου 7106, σελ.14-16

11. Cantoni L., Tardini S., *Internet*, Routledge, 2006, New York, σελ.30

Η χώρα μας είναι νεοφώτιστη στο Ίντερνετ. Μόλις το 1993 άρχισε να προσφέρεται συνδρομητική πρόσβαση στο ελληνικό κοινό και το 2000 ο αριθμός των ελλήνων χρηστών έφτανε τις 600.000, ενώ το 2001 ο αριθμός διπλασιάστηκε.¹² Μάλιστα το ακριτικό Καστελόριζο πρωτοπορεί: το 92% των κατοίκων του έχει πρόσβαση σε ηλεκτρονικό υπολογιστή και το 81,1% αυτών χρησιμοποιεί το διαδίκτυο. Το 44,8% όσων το χρησιμοποιούν «σερφάρει» καθημερινά.¹³

Η εισβολή της ψηφιακής τεχνολογίας στην καθημερινή ζωή οδήγησε στη διαμόρφωση νέων συνταγματικών δικαιωμάτων, όπως η Κοινωνία της Πληροφορίας(άρθρο 5Α /Σ). Όμως, το διαδίκτυο επέδρασε και στον τρόπο άσκησης και το περιεχόμενο άλλων συνταγματικών δικαιωμάτων, όπως το δικαίωμα του συνέρχεσθαι και το δικαίωμα της αναφοράς, παροχής πληροφοριών και χορήγησης εγγράφων. Επιπλέον, η χρήση του διαδικτύου συνδέεται στενά και με άλλα συνταγματικά δικαιώματα, όπως το δικαίωμα της προσωπικότητας, την ελευθερία της έκφρασης, τη θρησκευτική ελευθερία και την προστασία της ιδιωτικής ζωής, ο σεβασμός της οποίας ίσως να βλάπτεται από τα μέτρα που λαμβάνονται για την καταπολέμηση του κυβερνοεγκλήματος, καθώς και από τα συστήματα παρακολούθησης που χρησιμοποιούνται στο διαδίκτυο.

Τα παραπάνω εξετάζονται στη συνέχεια, ενώ παρατίθενται ενδιαφέροντα στατιστικά στοιχεία από τη διεύθυνση δίωξης ηλεκτρονικού εγκλήματος, όπως και χαρακτηριστικά παραδείγματα από τη νομολογία που συμβάλλουν στην κατανόηση του χαώδους χαρακτήρα του διαδικτύου και συνακόλουθα της ανάγκης λήψης μέτρων για τον έλεγχο ή τον αυτοέλεγχό του.

12. Γέροντας Α., *Η προστασία του πολίτη από την ηλεκτρονική επεξεργασία προσωπικών δεδομένων*, Εκδόσεις Αντ.Ν.Σάκκουλα, 2002, Αθήνα-Κομοτηνή, σελ.41

13. Ροζάκου Μ., «Οι ακρίτες του Ίντερνετ», *Ελεύθερος Τύπος*, 2-12-2006, Αρ.φύλλου, σελ. 15

Κεφάλαιο Α Η ανθρώπινη αξία στο διαδίκτυο

1.Ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας

Λόγω της φύσης του, το διαδίκτυο ευνοεί την ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας. Όμως, εξαιτίας των ρυθμών ανάπτυξης του κυβερνοεγκλήματος, εμφανίστηκε η ανάγκη λήψης μέτρων αντιμετώπισής του και παρακολούθησης των χρηστών του, που ενδέχεται να προσβάλλουν την προσωπικότητα των χρηστών.Επιπλέον, η προσωπικότητα των χρηστών ενδέχεται να προσβάλλεται και από τα εγκλήματα που τελούνται εις βάρος τους όσο χρησιμοποιούν το διαδίκτυο.

Ως έγκλημα που διαπράττεται με ηλεκτρονικό υπολογιστή μπορεί να χαρακτηριστεί κάθε παράνομη, ανήθικη ή χωρίς δικαίωμα συμπεριφορά, που σχετίζεται με την αυτόματη επεξεργασία ή μετάδοση δεδομένων ¹⁴ Ειδικότερα, τα ηλεκτρονικά εγκλήματα μπορούν να διακριθούν στις εξής κατηγορίες:

α) εγκλήματα που διαπράττονται σε κοινό περιβάλλον ή στο διαδίκτυο ,όπως η διάδοση δυσφημιστικού ισχυρισμού, η εκβίαση μέσω του διαδικτύου, η αντιγραφή πνευματικών έργων ή προγραμμάτων ηλεκτρονικών υπολογιστών, β) εγκλήματα που διαπράττονται μόνο σε περιβάλλον ηλεκτρονικών υπολογιστών, χωρίς τη χρήση του διαδικτύου, όπως η αντιγραφή και η χρήση προγραμμάτων ηλεκτρονικών υπολογιστών, γ) εγκλήματα κυβερνοχώρου, όπως η διάδοση παιδικού πορνογραφικού υλικού μέσω του διαδικτύου.¹⁵

14. Αγγελής Ι.,Μ., Διαδίκτυο (Internet) και ποινικό δίκαιο, Έγκλημα στον κυβερνοχώρο, Ποινικά Χρονικά , Εκδ. Δίκαιο και Οικονομία, Π.Ν. Σάκκουλας,2000,Αθήνα,σελ.675

15. Γέροντας Α., *Η προστασία του πολίτη από την ηλεκτρονική επεξεργασία προσωπικών δεδομένων*, Εκδόσεις Αντ.Ν.Σάκκουλα,2002, Αθήνα-Κομοτηνή,σελ.49

Λόγω της μεγάλης εξάπλωσης των ηλεκτρονικών εγκλημάτων και κυρίως των εγκλημάτων που διαπράττονται διαμέσω του διαδικτύου τα κράτη άρχισαν να επιδίδονται σε μία προσπάθεια εντοπισμού των χρηστών του Ίντερνετ. Η προσπάθεια αυτή των κρατών να αντιμετωπίσουν τους κυβερνοεγκληματίες και τους κυβερνοτρομοκράτες αποτυπώθηκε για πρώτη φορά στο σχέδιο σύμβασης του Συμβουλίου της Ευρώπης για το έγκλημα στον κυβενοχώρο που δόθηκε στη δημοσιότητα στις 27 Απριλίου 2000. Μάλιστα, ορισμένες από τις διατάξεις αυτού του σχεδίου ίσως να θίγουν το δικαίωμα στο σεβασμό της ιδιωτικής ζωής : η αρμοδιότητα των εθνικών αρχών να προβαίνουν σε έρευνα και κατάσχεση αποθηκευμένων ηλεκτρονικών δεδομένων, η υποχρέωση ανακοίνωσης δεδομένων στις αρχές καθώς και η δυνατότητα παγίδευσης δεδομένων που κυκλοφορούν μέσα σε δίκτυα.¹⁶

Η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει ήδη θεσπίσει μια σειρά μέτρων για την καταπολέμηση του παράνομου και επιζήμιου περιεχομένου του Διαδικτύου. Στην Ευρωπαϊκή Ένωση, μέχρι πρόσφατα, τα θεσπιζόμενα νομοθετικά μέτρα αφορούσαν κυρίως τους τομείς των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας, της θεμελιώδους αρχής της προστασίας του ιδιωτικού βίου και της προστασίας των δεδομένων, των υπηρεσιών με υπό όρους πρόσβαση, του ηλεκτρονικού εμπορίου, των ηλεκτρονικών υπογραφών και ιδιαίτερα την απελευθέρωση του εμπορίου των συστημάτων κρυπτογράφησης, που συνδέονται έμμεσα με το έγκλημα πληροφορικής.

16. Καστανάς Η, *Δικαιώματα του ανθρώπου II*, «Ίντερνετ και προστασία των προσωπικών δεδομένων», Εκδόσεις Αντ.Ν.Σάκκουλα, 2001, Αθήνα-Κομοτηνή, σελ.719

Τα τελευταία ωστόσο χρόνια , έχουν ληφθεί ορισμένα σημαντικά νομοθετικά μέτρα. Αυτά συμπεριλαμβάνουν το πρόγραμμα δράσης για την καταπολέμηση του παράνομου και επιζήμιου περιεχομένου του Διαδικτύου, το οποίο συγχρηματοδοτεί ενέργειες ευαισθητοποίησης, δοκιμές ταξινόμησης και φιλτραρίσματος του περιεχομένου και των απευθείας συνδέσεων (hot-line).¹⁷ Περιλαμβάνουν επίσης πρωτοβουλίες σχετικά με την προστασία των ανηλίκων και της ανθρώπινης αξιοπρέπειας στην κοινωνία της πληροφορίας, την παιδική πορνογραφία και την παρακολούθηση επικοινωνιών για λόγους εφαρμογής του νόμου.

Στη κατάρτιση της Διεθνούς Σύμβασης του Συμβουλίου της Ευρώπης με αντικείμενο την καταπολέμηση του εγκλήματος στον κυβερνοχώρο, συμμετέχει και η Ελλάδα. Με τη Διεθνή Σύμβαση καταπολέμησης του ηλεκτρονικού εγκλήματος αναλαμβάνουν τα κράτη-μέλη την υποχρέωση να ποινικοποιήσουν συγκεκριμένες συμπεριφορές στον κυβερνοχώρο, όπως είναι η διανομή πορνογραφικού υλικού στο Internet, η εμπλοκή ανηλίκου σε ερωτική επαφή, η αντιγραφή έργων πνευματικής ιδιοκτησίας, ενώ υποδεικνύεται η ποινικοποίηση της ευθύνης και νομικών προσώπων, που εμπλέκονται σε αυτές.¹⁸

Επιπλέον στην Ελλάδα, σύμφωνα με το άρθρο. 2 παρ. 3 Ν. 2246/1994 συνιστάται η Εθνική Επιτροπή Τηλεπικοινωνιών, η οποία έχει τεχνικές, νομικές και προανακριτικές αρμοδιότητες, γνωμοδοτεί για την έκδοση των κωδίκων δεοντολογίας, επιβάλλει διοικητικά πρόστιμα, και ελέγχει γενικώς την ομαλή και ορθή λειτουργία του τομέα τηλεπικοινωνιών.

17. www.enet.gr

18. Αγγελής Ι.Μ., «Η προς ψήφιση Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για το έγκλημα στον κυβερνοχώρο: η σχέση της με την ελληνική έννομη τάξη», *Νομική Επιθεώρηση*, Έτος ΙΕ, Αριθμός τεύχους 30, 2001, σελ. 90-91

Σύμφωνα με το νόμο 2472/1997 (Προστασία του ατόμου από την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα) προβλέπονται ποινικές κυρώσεις για όποιον προβαίνει σε διασύνδεση αρχείων χωρίς να τη γνωστοποιήσει στην αρμόδια αρχή και για όποιον χωρίς δικαίωμα επεμβαίνει με οποιονδήποτε τρόπο σε αρχείο δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα Αυτή είναι μία γενική διάταξη, που αποσκοπεί πράγματι στην προστασία προσωπικών δεδομένων, αλλά δεν καλύπτει τα γνήσια εγκλήματα κυβερνοχώρου, αφού η διασύνδεση αρχείων ή η επέμβαση σε δεδομένα, ή η διάδοση δεδομένων, η επεξεργασία και ανακοίνωσή τους μπορεί να πραγματοποιηθεί και χωρίς τη βούληση και γνώση του κατόχου ηλεκτρονικού υπολογιστή ή του χρήστη του Διαδικτύου. Π.χ. ένας κατευθυνόμενος από το δράστη ηλεκτρονικός «ιός» (virus) προσβάλλει το σύστημα και χρησιμοποιεί όλες τις ηλεκτρονικές διευθύνσεις (e-mail) φίλων, γνωστών του κ.λπ., που έχει αποθηκεύσει ο ανυποψίαστος κάτοχος και χρήστης του Διαδικτύου, προκειμένου να αποστείλει ο δράστης σε αυτούς ευαίσθητα προσωπικά δεδομένα. Η χρήση συγκεκριμένων κωδίκων για τη μετατροπή δεδομένων με σκοπό την ανάγνωσή τους αποσκοπεί στην προστασία των δεδομένων αυτών¹⁹.

Έχει γενικά αναγνωριστεί ότι χρειάζεται αποτελεσματική και διαρκής δράση για την καταπολέμηση του εγκλήματος πληροφορικής τόσο σε εθνικό όσο και σε διεθνές επίπεδο και το πεδίο δράσης υπάρχει τόσο από την άποψη της πρόληψης των εγκληματικών δραστηριοτήτων με την ενίσχυση της ασφάλειας των υποδομών πληροφόρησης όσο και από την άποψη της εξασφάλισης στις αρχές εφαρμογής του νόμου (law enforcement agencies) των απαραίτητων μέσων δράσης, ενώ ταυτόχρονα θα πρέπει να τηρούνται πλήρως και να είναι σεβαστά τα θεμελιώδη δικαιώματα του ατόμου

19. www.enet.gr

Τα αδικήματα που διαπράττονται μέσω του διαδικτύου σχετίζονται με την παραβίαση των διατάξεων ειδικών νόμων, όπως η πνευματική ιδιοκτησία και τα προσωπικά δεδομένα, αλλά και με την παραβίαση διατάξεων του ποινικού δικαίου. Παρακάτω γίνεται αναφορά στην απάτη και την πλαστογραφία, που λόγω του χαρακτήρα και της συχνότητάς τους παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον.

Το γεγονός ότι το διαδίκτυο δημιουργεί μία εικονική πραγματικότητα όπου ο δράστης μπορεί να καλλιεργήσει σχέσεις εμπιστοσύνης με το θύμα του ευκολότερα ευνοεί την ανάπτυξη δραστηριοτήτων που σχετίζονται με την απάτη. Η τέλεση αυτών των αδικημάτων μέσω του διαδικτύου σχετίζεται και με την «κλοπή» προσωπικών στοιχείων, όπως ο αριθμός της πιστωτικής κάρτας των χρηστών που χρησιμοποιούν το διαδίκτυο για να κάνουν παντός είδους αγορές. Δηλαδή, οι δράστες χρησιμοποιούν εξελιγμένη τεχνολογία προκειμένου να «σπάσουν» την ασφάλεια των ιστοσελίδων των εμπορικών εταιρειών και να πάρουν στοιχεία που θα τους χρησιμεύσουν για την τέλεση απάτης και πλαστογραφίας αργότερα.

Από την αρχή του ακόμη το Ίντερνετ ήταν μια σπουδαία πηγή πληροφοριών σχετικά με τα παιχνίδια. Όσο εξελισσόταν η τεχνολογία των υπολογιστών τόσο βελτιωνόταν και το λογισμικό των παιχνιδιών. Μάλιστα τα παιχνίδια γίνονται αναπόσπαστο κομμάτι της καθημερινότητας του παίκτη και μπορούν να προκαλέσουν μέχρι και εθισμό ενώ έχουν ιδρυθεί ακόμη και κλινικές αποτοξίνωσης για αυτά.²⁰

20. Αδαμίδου Μ., Κατσούλης Α., «Κολλημένοι σε έναν εικονικό κόσμο», *Εθνος της Κυριακής*, 12-11-2006, Αρ. φύλλου 1257, σελ. 54-55

Δύο από τα δημοφιλέστερα παιχνίδια με φανατικούς παίχτες σε όλο τον κόσμο είναι α) το World of Warcraft και το β) Second Life. Το πρώτο μεταφέρει τον παίκτη σε ένα μυθικό κόσμο με στοιχεία από το Μεσαίωνα. Ένα ζευγάρι μάλιστα από την Κορέα άφησε το τεσσάρων μηνών βρέφος τους μόνο στο σπίτι προκειμένου να παίξουν το παιχνίδι. Ίντερνετ καφέ της γειτονιάς τους και όταν γύρισαν μετά από πέντε ώρες το παιδί είχε πεθάνει από ασφυξία καθώς είχε γυρίσει ανάποδα στην κούνια του. Το δεύτερο παιχνίδι μεταφέρει τους χρήστες του σε ένα ψηφιακό παράλληλο κόσμο όπου μπορούν να ζήσουν ένα ονειρεμένο βίο με ορατό ωστόσο τον κίνδυνο της διατάραξης της ψυχικής τους ισορροπίας και της κοινωνικής τους ζωής.²¹

Μεγάλη ανάπτυξη έχουν ωστόσο και τα τυχερά παιχνίδια στο διαδίκτυο. Στις ΗΠΑ μάλιστα αυτού του είδους τα παιχνίδια αποφέρουν στις εταιρείες εκατομμύρια δολάρια, παρόλο που σε πολλές πολιτείες είναι απαγορευμένα.²²

21. Αδαμίδου Μ., Κατσούλης Α., «Κολλημένοι σε έναν εικονικό κόσμο», *Εθνος της Κυριακής*, 12-11-2006, Αρ. φύλλου 1257, σελ. 54-5547.

22. Conner K.-Sax & Ed Krol, *The whole Internet: The next generation*, O'Reilly & Associates, 1999, σελ. 353

Στην Ελλάδα για τα παιχνίδια στο διαδίκτυο ισχύουν τα άρθρα 1-4 του Ν.3073/2002 όπου προβλέπονται τα εξής : απαγορεύεται η εξαγωγή και εγκατάσταση ηλεκτρομηχανικά και ηλεκτρονικά διεξαγόμενων παιχνιδιών καθώς και ψυχαγωγικών παιχνιδιών σε δημόσιο και ιδιωτικό χώρο. Στα μηχανικά παιχνίδια επιτρέπεται μόνο η διενέργεια ψυχαγωγικών παιγνίων απαγορεύεται όμως η συνομολόγηση στοιχήματος ή η απόδοση οικονομικού οφέλους από αυτά τα παιχνίδια. Για την τήρηση των προβλεπόμενων σε αυτές τις διατάξεις αρμόδιες είναι οι αστυνομικές αρχές καθώς και το Σώμα Δίωξης Οικονομικού Εγκλήματος.²³

Ωστόσο έχει ξεκινήσει μεγάλη συζήτηση για το αν οι σχετικές για τα παίγνια διατάξεις είναι σύμφωνες με το Σύνταγμα και συγκεκριμένα με τη συνταγματική αρχή της οικονομικής ελευθερίας, της πληροφόρησης, της αναλογικότητας και της ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητας. Σύμφωνα μάλιστα με την ελληνική νομολογία αντίκειται στην αρχή της οικονομικής ελευθερίας η απαγόρευση διεξαγωγής παιγνίων σε Ίντερνετ ή Ίντρανετ sites καθόσον η απαγόρευση αυτή καταλαμβάνει και τη διενέργεια ψυχαγωγικών τεχνικών παιγνίων. Σκοπός αυτού του νόμου είναι ο αποτελεσματικός αποκλεισμός του παράνομου τζόγου και των παράνομων εσόδων που αυτός αποφέρει. Στην περίπτωση όμως της απαγόρευσης διεξαγωγής των τεχνικών παιγνίων μέσω του Ίντερνετ (τα οποία δεν ενέχουν στοιχεία παράνομου οφέλους παρά μόνο ψυχαγωγίας και τεχνικής επιδεξιότητας) δεν βλάπτονται η εθνική οικονομία, τα δικαιώματα των άλλων και τα χρηστά ήθη, και το δημόσιο συμφέρον²⁴.

23.Τριμελής Πλημμελειοδικείο Θεσσαλονίκης, 16251/2002

24.ΣτΕ επ' αναστολών, 158/2004

2. Προσωπικά δεδομένα

Στα πρώτα χρόνια της μεγάλης έκρηξης του διαδικτύου όλοι πίστευαν ότι το διαδίκτυο θα αποτελούσε ένα χώρο ελευθερίας, χωρίς περιορισμούς πλην των κωδίκων καλής συμπεριφοράς (netiquettes), που θα συντάσσονταν και θα τηρούνταν οικειοθελώς από τους χρήστες. Μόλις πέρασε ο πρώτος ενθουσιασμός έγινε αντιληπτό ότι η απρόσκοπτη ροή πληροφοριών μπορεί να βλάψει τα δικαιώματα των τρίτων και τα προσωπικά δεδομένα.²⁵ Έπρεπε λοιπόν να βρεθεί ένας τρόπος ώστε να συνδυαστεί το απόρρητο με το δικαίωμα συλλογής πληροφοριών, που πηγάζει από το δικαίωμα της ελεύθερης έκφρασης²⁶. Γι' αυτό, τα περισσότερα κράτη διαθέτουν πλέον νομικό πλαίσιο.

Στην Ευρωπαϊκή Ένωση ισχύουν οι Οδηγίες : 95/46/EK, 97/66/EK και 2002/58/EK.²⁷ Στην Ελλάδα υπό την πίεση των προθεσμιών της Οδηγίας 95/46 ψηφίστηκε ο Ν.2472/97 <<Προστασία του ατόμου από την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα>>, με τις τροποποιήσεις των νόμων 2623/1998, 2703/1999, 2819/2000, 2915/2001, 3051/2002, 3090/2002, 3156/2003. Η επεξεργασία αυτών των δεδομένων οφείλει να γίνεται κατά τρόπο συγκεκριμένο, σαφή, θεμιτό, νόμιμο, ακριβή και ανάλογο και τα δεδομένα θα πρέπει να διατηρούνται μόνο για ορισμένο διάστημα.²⁸

25. Καστανάς Η., Δικαιώματα του ανθρώπου 11, «*Ιντερνετ και προστασία των προσωπικών δεδομένων*», Εκδόσεις Αντ.Ν.Σάκκουλα, 2001, Αθήνα-Κομοτηνή

26. Καράκωστας Ι.Κ., *Το δίκαιο των Μ.Μ.Ε.*, Εκδόσεις Αντ.Ν.Σάκκουλα, 2005, Αθήνα-Κομοτηνή, σελ.526-527

27. Καράκωστας Ι.Κ., *όπ.παρ.*, σελ.528-529

28. Σιδηρόπουλος Θ., *Το δίκαιο του διαδικτύου*, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2003, σελ.204-205

Η συλλογή και επεξεργασία των ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων επιτρέπεται μόνο όταν το ενδιαφερόμενο πρόσωπο έχει δώσει τη γραπτή συγκατάθεσή του, εκτός αν αυτή έχει δοθεί με τρόπο που αντίκειται στο νόμο ή τα χρηστά ήθη ή αν συγκατάθεση δεν αίρει την απαγόρευση.²⁹ Επιπλέον απαιτείται η ιδιόχειρη υπογραφή του υποκειμένου των δεδομένων. Με την ιδιόχειρη υπογραφή εξομοιώνεται η ηλεκτρονική υπογραφή με βάση το άρθρο 3§1 π.δ.150/2001. Ωστόσο η δυσχέρεια στην παροχή συγκατάθεσης με ηλεκτρονικά μέσα αποτελεί εμπόδιο στην άσκηση του δικαιώματος συμμετοχής στην κοινωνία της πληροφορίας, αφού δυσκολεύεται υπέρμετρα η ηλεκτρονική διακίνηση πληροφοριών.³⁰

Η επεξεργασία των προσωπικών δεδομένων μέσω του διαδικτύου γίνεται σε ελάχιστο χρόνο και με ελάχιστο κόστος επομένως η απειλή της ιδιωτικής ζωής λαμβάνει ευρύτερες διαστάσεις. Οι κίνδυνοι για τα προσωπικά δεδομένα στο Ίντερνετ πηγάζουν όχι τόσο από τις ενέργειες των κρατικών αρχών, όσο από την ανάπτυξη του ηλεκτρονικού εμπορίου, στο πλαίσιο της οποίας τα προσωπικά δεδομένα αποκτούν ολοένα και μεγαλύτερη αξία. Υπάρχουν πολλοί τρόποι για να αφήσει κάποιος τα ίχνη του στο διαδίκτυο. Σε κάθε πακέτο δεδομένων που στέλνεται από τον χρήστη προς τον server περιέχονται πληροφορίες που είναι αθώες, μπορούν όμως να γίνουν επικίνδυνες αν συνδυαστούν με άλλα στοιχεία και αν διατηρηθούν και μετά το πέρας της σύνδεσης στα λεγόμενα cookies (αρχεία κειμένου)³¹.

29. Ιγγλεζάκης Ι.Δ., *Ευαίσθητα προσωπικά δεδομένα*, Εκδόσεις Σάκκουλα, 2004, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, σελ. 214

30. Ιγγλεζάκης Ι.Δ., *όπ.παρ.*, σελ. 217

31. Καστανάς Η., *Δικαιώματα του ανθρώπου ΙΙ*, «Ίντερνετ και προστασία των προσωπικών δεδομένων», Εκδόσεις Αντ.Ν.Σάκκουλα, 2001, Αθήνα-Κομοτηνή, σελ. 714

Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα της εταιρείας Double-Click στις ΗΠΑ, η οποία εξαγόρασε μία μεγάλη βάση δεδομένων συμπεριφοράς καταναλωτών, γεγονός που προκάλεσε μεγάλη ανησυχία στις ενώσεις καταναλωτών. Χαρακτηριστική είναι και η περίπτωση της αμερικάνικη εταιρία τηλεπικοινωνιών Cingular Wireless, η οποία δικαιώθηκε η στην υπόθεση της διάθεσης των τηλεφωνικών δεδομένων των πελατών της στο Διαδίκτυο από την εταιρεία 1st Source Information Specialists. Η Cingular κατηγόρησε την 1st Source ότι χρησιμοποίησε παράνομα μέσα προκειμένου να συλλέξει και στην συνέχεια να διαθέσει τους απόρρητους τηλεφωνικούς αριθμούς και τα αρχεία των κλήσεων των πελατών της στο Διαδίκτυο. Η 1st Source προσέφερε μέσω διαφόρων ιστοσελίδων τους αριθμούς κινητών τηλεφώνων των πελατών της Cingular ή αντίστροφα τα ονόματα των πελατών που αντιστοιχούν σε κάποιο συγκεκριμένο αριθμό τηλεφώνου, καθώς και τα αρχεία τηλεφωνικών κλήσεων που πραγματοποιήθηκαν μέσω κάποιου συγκεκριμένου κινητού τηλεφώνου, σε τιμές που κυμαίνονταν από 110 μέχρι 195 δολάρια .Σύμφωνα με την απόφαση του Δικαστηρίου η 1st Source Information Specialists θα πρέπει να καταβάλλει ως αποζημίωση στην Cingular το ποσό των 1,135,000 δολαρίων.³²

Εκτός από τη συλλογή ατομικών πληροφοριών επικίνδυνη είναι και το Κυβερνοκυνήγι (Cyberstocking). Πρόκειται για άτομα που παρακολουθούν τις συζητήσεις και τα μηνύματα του ηλεκτρονικού ταχυδρομείου και τα οποία μπορούν να γίνουν απειλητικά και επικίνδυνα.³³

32. www.lawnet.gr

33. . *Conner K.-Sax & Ed Krol, The whole Internet: The next generation*, O'Reilly & Associates, 1999, σελ210

Ωστόσο το διαδίκτυο δεν είναι ένας χώρος εξ ορισμού επικίνδυνος για τα προσωπικά δεδομένα. Όσα δικαιώματα έχει ο πολίτης εκτός του διαδικτύου έχει και εντός του διαδικτύου και επιπλέον το δικαίωμα στην ανώνυμη χρήση του Ίντερνετ και το δικαίωμα στην κρυπτογράφηση.³⁴ Στο άρθρο 19 του Ν. 2472/97 που ισχύει στην Ελλάδα αναφέρονται οι αρμοδιότητες της Αρχής Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων, η οποία είναι επιφορτισμένη με το βάρος της προστασίας των προσώπων από κάθε μορφή παραβίασης των διατάξεων του Ν. 2472/97³⁵. Μάλιστα πρόσφατα η Αρχή Προστασίας Δεδομένων εξέδωσε απόφαση σύμφωνα με την οποία το Υπουργείο Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης δεν κωλύεται από το Ν.2472/1997 να καταρτίσει ηλεκτρονικό ονομαστικό κατάλογο («λίστα αναμονής») των υποψηφίων για τοποθέτηση προς απόκτηση ειδικότητας ιατρών ή προς εκπλήρωση της υποχρεωτικής υπηρεσίας υπαίθρου και να τον αναρτήσει στην ιστοσελίδα του, με το σκεπτικό ότι εξυπηρετεί την αρχή της διαφάνειας και τη διευκόλυνση των ενδιαφερομένων, εφόσον οι τελευταίοι ενημερωθούν.³⁶

34.Καστανάς Η., *Δικαιώματα του ανθρώπου ΙΙ*, «Ίντερνετ και προστασία των προσωπικών δεδομένων», Εκδόσεις Αντ.Ν.Σάκκουλα,2001, Αθήνα-Κομοτηνή,σελ.722-724

35.Αρμαμέντος Π.Δ., Σωτηρόπουλος Β.Α., *Προσωπικά δεδομένα*, Εκδόσεις Σάκκουλα Α.Ε., 2005, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, σελ.455

36.ΑΡΧΗ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ 69/2005

Ορισμένοι τρόποι προστασίας της ιδιωτικότητας στο διαδίκτυο είναι οι εξής³⁷:

- Να μη χρησιμοποιείται το πραγματικό όνομα του χρήστη
- Να μη δίνεται το πραγματικό φύλο του χρήστη
- Να μη δίνονται δημογραφικά στοιχεία, διευθύνσεις και τηλέφωνα
- Να χρησιμοποιείται η λειτουργία «ignore»(αγνοήστε) στο προτροπτικό σήμα για την αποκάλυψη του username του χρήστη.

Πλέον, μπορεί κάποιος να αγοράσει σχεδόν τα πάντα μέσω Διαδικτύου, είτε μέσω ενός αξιόπιστου ηλεκτρονικού καταστήματος είτε μέσω κάποιας από τις πολλές δημοπρασίες που γίνονται στο Διαδίκτυο. Όταν, λοιπόν, γίνονται αγορές σε δημοπρασίες, συνήθως δίνεται ο αριθμός της πιστωτικής κάρτας χωρίς να γνωρίζει ο χρήστης την ταυτότητα του άλλου που συμμετέχει στη συναλλαγή. Για να διευκολύνουν τις συναλλαγές, καθώς και για μεγαλύτερη ασφάλεια, πολλές διαδικτυακές τοποθεσίες δημοπρασιών παρέχουν τη δυνατότητα να χρησιμοποιηθεί κάποια τρίτη υπηρεσία πληρωμής, η οποία επιτρέπει να μεταβιβάζονται τα χρήματα σε έναν ηλεκτρονικό λογαριασμό και να γίνονται πληρωμές μέσω του λογαριασμού αυτού χωρίς να χρειάζεται να αποκαλυφθούν τα πραγματικά στοιχεία της πιστωτικής κάρτας. Ο χρήστης μπορεί έτσι να διαβάσει την πολιτική προστασίας προσωπικών δεδομένων και να βεβαιωθεί ότι συμφωνεί αλλιώς να επιλέξει μία άλλη υπηρεσία³⁸.

37. Conner K.-Sax & Ed Krol, The whole Internet: The next generation, O'Reilly & Associates, 1999, σελ.223

38. www.Microsoft.gr

Ο χρήστης των υπηρεσιών ηλεκτρονικού εμπορίου θα πρέπει να χρησιμοποιεί όλα τα διαθέσιμα μέσα για να προστατεύσει τα δεδομένα που τον αφορούν, όπως τα νόμιμα διαθέσιμα τεχνολογικά εργαλεία κρυπτογράφησης δεδομένων, ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, κωδικών πρόσβασης κ.λ.π.³⁹.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η γνωμοδότηση Αρ.2/2006 της Αρχής Προστασίας Δεδομένων σύμφωνα με την οποία, η Αρχή έκρινε ότι η δημοσίευση των δικαστικών αποφάσεων και πράξεων του Συμβουλίου της Επικρατείας μέσω της δημιουργίας διαδικτυακής πύλης θα πρέπει να γίνεται μόνο κατόπιν ανωνυμοποίησης των στοιχείων από τα οποία δύναται να προκύψει η ταυτότητα των φυσικών προσώπων, διαδίκων, μαρτύρων κ.ά., με εξαίρεση των στοιχείων των μελών της σύνθεσης του Δικαστηρίου και των πληρεξουσίων δικηγόρων. Επιπλέον, στην υποχρέωση ανωνυμοποίησης δεν υπάγεται η αναφορά του αριθμού πρωτοκόλλου εγγράφων της Διοίκησης τα οποία μνημονεύονται στη δικαστική απόφαση ή πράξη, εφόσον από μόνη την αναφορά του εγγράφου δεν προκύπτουν ευθέως τα στοιχεία του φυσικού προσώπου στο οποίο αυτό αναφέρεται. Στο μέτρο που μέσω της διαδικτυακής πύλης του ΣτΕ θα είναι δυνατή η πληροφόρηση για την πορεία των εκκρεμών υποθέσεων ενώπιον του δικαστηρίου θα πρέπει να εξασφαλισθεί ότι πρόσβαση σε προσωπικά δεδομένα που αφορούν φυσικά πρόσωπα που εμπλέκονται στη διαδικασία έχουν μόνο οι διάδικοι ή / και οι πληρεξούσιοι δικηγόροι τους. Ακόμη, θα πρέπει να ληφθούν όλα τα απαραίτητα οργανωτικά και τεχνικά μέτρα για την ασφάλεια των προσωπικών δεδομένων σύμφωνα με το άρθρο 10 του Ν. 2472/97

39. www.dpa.gr

Η ασφάλεια των δεδομένων αφορά ιδίως στην εμπιστευτικότητα, ακεραιότητα και διαθεσιμότητα των δεδομένων⁴⁰.

Εξαιτίας του μεγάλου ανταγωνισμού των ομοειδών επιχειρήσεων, ο ρόλος της διαφήμισης στα πλαίσια της ψηφιακής οικονομίας και κυρίως στο διαδίκτυο είναι ιδιαίτερα σημαντικός και γι' αυτό προκύπτει και η ανάγκη ρύθμισης του θέματος. Μεγάλη σημασία έχει στο διαδίκτυο το φαινόμενο της χωρίς τη συγκατάθεση του καταναλωτή άμεσης διαφήμισης (spamming). Το « spamming » είναι μία πρακτική που απαγορεύεται από τη Δεοντολογία του Ίντερνετ (Netiquette), αφού αντιτίθεται στην προστασία των καταναλωτών και των προσωπικών τους δεδομένων, ενώ ταυτόχρονα υπάρχει κίνδυνος για την ασφάλεια των δικτύων.⁴¹

Σύμφωνα με το νομικό πλαίσιο που ισχύει στην Ελλάδα, η αποστολή διαφημιστικών μηνυμάτων επιτρέπεται μόνο εφόσον ο καταναλωτής κατά την επίσκεψή του στην ιστοσελίδα του προμηθευτή έδωσε τη συγκατάθεσή του για μελλοντική αποστολή ηλεκτρονικής αλληλογραφίας.⁴² Επιπλέον, ο διαφημιστής και ο διαφημιζόμενος μπορούν να χρησιμοποιούν τα προσωπικά στοιχεία του καταναλωτή που περιήλθαν σε γνώση τους από προηγούμενες συναλλακτικές τους σχέσεις εφόσον ο καταναλωτής έδωσε τη συγκατάθεσή του για τη μεταβίβαση των στοιχείων με σκοπό την άμεση διαφήμιση. Αξίζει να σημειωθεί ότι η Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού χαρακτήρα τηρεί μητρώο στο οποίο περιλαμβάνονται όσοι καταναλωτές δεν επιθυμούν να χρησιμοποιούνται τα στοιχεία τους για διαφημιστικούς λόγους.

40. Αρχή Προστασίας Δεδομένων, 2/2006

41. Γαβανά Α., Λεόντιος Μ., *Εισαγωγή στους Η/Υ, Microsoft Windows & Microsoft Office*, Γκιούρδας Εκδοτική, Εκπαίδευση μέλλοντος, 2004, Αθήνα, σελ. 779

42. Σιδηρόπουλος Θ., *Το δίκαιο του διαδικτύου*, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2003, σελ. 20

Κεφάλαιο Β Η πνευματική υπόσταση του ανθρώπου

1. Οι ιδέες και η ελεύθερη έκφρασή τους

Η ελευθερία έκφρασης της γνώμης καθώς και η ελευθερία διάδοσης των ιδεών κατοχυρώνονται στο άρθρο 14§1 του Συντάγματος και αποτελούν κομμάτι της προστασίας της πνευματικής υπόστασης του ανθρώπου. Συγκεκριμένα, η ελευθερία έκφρασης προστατεύεται τόσο ως θετική ελευθερία(η με οποιοδήποτε τρόπο εξωτερίκευση της συνείδησης),όσο και ως αρνητική ελευθερία(αποχή από οποιαδήποτε έκφραση γνώμης).⁴³

Όμως, όπως όλα τα συνταγματικά δικαιώματα, έτσι και η ελευθερία έκφρασης πρέπει να οριοθετείται. Η ελευθερία έκφρασης δεν παρέχει στο φορέα του δικαιώματος τη δυνατότητα προσβολής του Συντάγματος, της δημόσιας τάξης, των χρηστών ηθών και των δικαιωμάτων των άλλων. Δηλαδή, μορφές έκφρασης που προσβάλλουν την τιμή, όπως η εξύβριση, η συκοφαντία και η δυσφήμιση είναι αποδοκιμαζόμενες και βρίσκονται εκτός του προστατευτικού ορίου του δικαιώματος.⁴⁴

Τα τελευταία χρόνια, όσο περισσότερο διαδίδεται η χρήση του διαδικτύου και όσο πολλαπλασιάζονται οι χρήστες του, τόσο περισσότερο δημιουργείται η ανάγκη προσδιορισμού της θέσης της ελευθερίας έκφρασης στον κυβερνοχώρο. Όλο και συχνότερα όμως σε ορισμένες χώρες εμφανίζεται το φαινόμενο της λογοκρισίας στα sites του διαδικτύου, φαινόμενο που έχει προκαλέσει τις έντονες αντιδράσεις των χρηστών του.

43. Δημητρόπουλος Α.Δ.,*Συνταγματικά Δικαιώματα,Ειδικό Μέρος, Τόμος ΙΙΙ, Ημίτομος Β* 2005,Αθήνα,σελ.86-91

44. Δημητρόπουλος Α.Δ.,*όπ.παρ.*,σελ.92

Οι ισορροπίες είναι λεπτές, καθώς δεν έχουν θεσπίσει όλες οι χώρες κατάλληλο νομοθετικό πλαίσιο που να θέτει σαφή όρια. Γεννιούνται λοιπόν πολλά ερωτήματα σχετικά με το αν ορισμένες δραστηριότητες στο διαδίκτυο βρίσκονται εντός του προστατευτικού ορίου της ελευθερίας έκφρασης. Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση της Ένωσης Εβραίων Φοιτητών της Γαλλίας, οι οποίοι ζητούσαν τον καταλογοισμό της ευθύνης σε γαλλικούς παροχείς πρόσβασης λόγω της φιλοξενίας ιστοσελίδων με πληροφορίες αντισημιτικές⁴⁵.

Αξίζει να σημειωθεί, ότι με την έξαρση του φαινομένου της διεθνούς τρομοκρατίας, εμφανίστηκε το φαινόμενο να δημοσιεύουν οι τρομοκρατικές οργανώσεις τις προκηρύξεις και τις ανακοινώσεις τους σε σελίδες στο διαδίκτυο. Επίσης, διεξάγονται στο διαδίκτυο συζητήσεις στις οποίες πολλά πρόσωπα εκφράζουν απόψεις θετικές και προτροπές για τις τρομοκρατικές εκδηλώσεις.

Όπως είναι φανερό, δεν απολαμβάνουν την προστασία της ελευθερίας λόγου συζητήσεις και απόψεις που υποθάλλουν ή προτρέπουν στην τέλεση εγκληματικών πράξεων, όπως η παιδική πορνογραφία. Χαρακτηριστική είναι και η περίπτωση ιστοσελίδων που προτρέπουν άλλους στην τέλεση αυτοκτονίας δίνοντας μάλιστα και σαφείς οδηγίες στους υποψήφιους αυτόχειρες.

Η συζήτηση λοιπόν για τη λογοκρισία στο διαδίκτυο σχετίζεται περισσότερο με απόψεις πολιτικές. Σήμερα, τόσο αγώνας για την ελευθερία της έκφρασης, όσο και η ανάγκη οριοθέτησης του δικαιώματος αυτού έχει μετατοπιστεί ευρέως online.

45. Καράκωστας Ι.Κ., *Το δίκαιο των Μ.Μ.Ε.*, Εκδόσεις Αντ.Ν.Σάκκουλα, 2005, Αθήνα-Κομοτηνή, σελ.502

Ενόψει των όλο και πιο μεγαλεπήβολων μεθόδων ελέγχου του διαδικτύου και του αυξανόμενου αριθμού αντιφρονούντων του κυβερνοχώρου, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο τάχθηκε με ψήφισμά του (Ιούλιος 2006) υπέρ ενός κώδικα δεοντολογίας της ΕΕ για τις δυτικές επιχειρήσεις που συμβάλλουν στη λογοκρισία του διαδικτύου στις καταπιεστικές χώρες., ενώ και οι ΗΠΑ προετοιμάζουν ήδη την λήψη παρόμοιων μέτρων.⁴⁶

Σύμφωνα με το Κοινοβούλιο, το διαδίκτυο έχει καταστεί ως το μέσο έκφρασης για πολιτικούς αντιφρονούντες, υπερασπιστές ανθρωπίνων δικαιωμάτων και ανεξάρτητους δημοσιογράφους ανά τον κόσμο. Την ίδια στιγμή, οι απολυταρχικές κυβερνήσεις χρησιμοποιούν ολοένα και περισσότερο προηγμένη τεχνολογία φιλτραρίσματος και παρακολούθησης, που συχνά προέρχεται από δυτικές εταιρίες. Η Κινεζική κυβέρνηση κατάφερε ακόμα και να πείσει εταιρίες, όπως είναι το Yahoo, το Google και η Microsoft, να διευκολύνουν τη λογοκρισία των υπηρεσιών τους στην κινεζική διαδικτυακή αγορά.

Σύμφωνα με τις οργανώσεις υπέρ των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, οι περισσότεροι από τους αντιφρονούντες του κυβερνοχώρου που κρατούνται στη φυλακή βρίσκονται στην Κίνα, που είναι ο υπ' αριθμόν ένα πολέμιος της ελευθερίας της έκφρασης online. Πεισμένο ότι η ελευθερία της έκφρασης είναι ένα θεμελιώδες κριτήριο που αποφαινεται κατά πόσο μια κοινωνία είναι ανοικτή και δημοκρατική, το Κοινοβούλιο καταδικάζει απερίφραστα τους περιορισμούς στο περιεχόμενο του διαδικτύου.

46. www.europa.eu

Εξαιρεί βέβαια αυτούς τους περιορισμούς, των οποίων ο στόχος είναι οι παράνομες δραστηριότητες. Καλεί δε την ΕΕ να προβεί σε συγκεκριμένα βήματα ώστε να προάγει την ελευθερία του λόγου στο διαδίκτυο και να συμβάλλει στην απελευθέρωση των χρηστών του Ίντερνετ που τελούν υπό κράτηση. Πρόσφατα έλαβε χώρα στην Ελλάδα το πρώτο Παγκόσμιο φόρουμ για τη διοίκηση του διαδικτύου. Ένα από τα θέματα συζήτησης του φόρουμ ήταν και ο ανοιχτός χαρακτήρας του διαδικτύου, καθώς και η ελευθερία έκφρασης και η ελεύθερη ροή πληροφοριών, ιδεών και γνώσεων. Σύμφωνα μάλιστα με την εναρκτήρια ομιλία της κα Viviane Reding, (κοινοτική Επίτροπος αρμόδια για την Κοινωνία της Πληροφορίας και τα Μέσα Επικοινωνίας) : *«Μια από τις θετικότερες πτυχές της παγκοσμιοποίησης είναι, αναμφισβήτητα, η δυνατότητα πραγματοποίησης επικοινωνιών σε παγκόσμια κλίμακα, μέσω του Διαδικτύου. Ωστόσο, το Διαδίκτυο μπορεί να συνεχίσει να αποτελεί κατευθυντήρια δύναμη για τη δημοκρατία και την οικονομική ανάπτυξη μόνον εφόσον κατοχυρώνεται η ελευθερία της έκφρασης και η ελευθερία λήψης και πρόσβασης σε πληροφορίες. Για το λόγο αυτό, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή καλεί τις κυβερνήσεις και τον κλάδο σε παγκόσμια κλίμακα να μην ανέχονται περιορισμούς προερχόμενους από δημόσιες αρχές όσον αφορά την πρόσβαση στο Ίντερνετ ή φαινόμενα λογοκρισίας/καταστολής στον κυβερνοχώρο »⁴⁷.*

47. . www.europa.eu

α. Ο «πόλεμος των blogs»

Όλα ξεκίνησαν το 1997 από κάποιους που θέλησαν να στήσουν την προσωπική τους «ζωντανή εφημερίδα» - όπως ο αμερικανός Dave Winer με τη σελίδα «Scripting News». Ανέβασαν στην ιστοσελίδα τους θέματα προς συζήτηση και προσκάλεσαν όποιον ήθελε να συμμετάσχει μέσω e-mail. Ο τύπος αυτών των ιστοσελίδων βαφτίστηκε «weblogs»⁴⁸. Τον Σεπτέμβριο του 1999, εμφανίστηκε ένα άλλο ελεύθερο λογισμικό - το Blogger - που επέτρεπε πλέον και τη φιλοξενία του ημερολογίου στον ίδιο τον υπολογιστή του χρήστη. Επίσης την ίδια χρονιά η κατασκευάστρια πλοηγών δικτύου Netscape προσέφερε το RSS, ένα προγραμματάκι που επέτρεπε την ανίχνευση και παρουσίαση των ημερολογίων σε ενιαία σελίδα, χωρίς να χρειάζεται να πηγαίνει κανείς από σελίδα σε σελίδα. Από τότε μια εκρηκτική ανάπτυξη «κοινότητας μέσα στο Διαδίκτυο» έλαβε χώρα, με την ακόμη πιο συντομευμένη επωνυμία «blogs». Το 2002 υπολογιζόταν ότι υπήρχαν 500.000 blogs και το 2003 4,12 εκατομμύρια, για να φθάσουν το 2004 τα 10 εκατομμύρια! Αντίστοιχα, αναπτύχθηκε το φαινόμενο και στους υπολογιστές παλάμης κινητά τηλέφωνα με ρυθμό αύξησης 80% από το 2003 ως το 2004. Ωστόσο, τα blogs δεν είναι μόνο ειδησεογραφικού χαρακτήρα. Αντίθετα, καλύπτουν κάθε τομέα ενδιαφέροντος του ατόμου, καταχωρίζοντας χρονολογικά όχι μόνο κείμενα αλλά και εικόνες και βίντεο. Το περιεχόμενο ποικίλλει από απόλυτα προσωπικά θέματα, ως θέματα παρέας, ή και πολιτικής.

48. www.tovima.gr

Η τεχνολογική επανάσταση εντούτοις δημιούργησε «προβλήματα» στα ολοκληρωτικά καθεστώτα, τα φανατικά δόγματα και τους μηχανισμούς καταστολής. Εμφανίστηκε ένα νέο είδος συγγραφέα, αυτού που για να αποφύγει τη λογοκρισία και τους «διαμεσολαβητές» δημοσιεύει μόνος του τα κείμενά του στα blogs του Διαδίκτυο. Έχει αναπτυχθεί λοιπόν ένας ιδιότυπος πόλεμος μεταξύ των blogs και όσων κρατικών κυρίως οργάνων προβαίνουν σε ενέργειες λογοκρισίας. Συχνά, η Διεθνής Αμνηστία καλείται να αντιδράσει σε περιστατικά λογοκρισία στο διαδίκτυο, ακόμη και φυλάκισης των χρηστών του. Καλεί μάλιστα τους χρήστες διεθνώς να δράσουν κατά των προσβολών της ελευθερίας έκφρασης και της ιδιωτικότητας από κυβερνήσεις διαφόρων κρατών. Σύμφωνα με την οργάνωση, η ελευθερία έκφρασης στο διαδίκτυο δεν είναι προνόμιο, αλλά δικαίωμα που χρειάζεται προστασία. Επισημαίνει μάλιστα τις περιπτώσεις προσώπων που φυλακίστηκαν ή βασανίστηκαν επειδή εξέφρασαν ειρηνικά την άποψή τους στο διαδίκτυο. Χαρακτηριστικά είναι τα ακόλουθα παραδείγματα ⁴⁹.

Βιετνάμ : Το Βιετνάμ έχει μία πολύ αυστηρή νομοθεσία σχετικά με την ελευθερία έκφρασης στο διαδίκτυο : αυτόματα φίλτρα, τεχνολογία και αστυνομία παρακολουθούν και ελέγχουν το Ίντερνετ. Πολλοί από τους χρήστες του διαδικτύου παρακολουθούνται στενά, και απειλούνται. Ο Βιετναμέζος Truong Quoc Huy συνελήφθη δύο φορές επειδή συμμετείχε σε συζήτηση στο διαδίκτυο σχετικά με τη δημοκρατία και τα ανθρώπινα δικαιώματα, και ο Nguyen Vu Binh φυλακίστηκε γιατί έγραφε για την παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

49. www.amnesty.org

Κίνα : Και η Κίνα όμως έχει υιοθετήσει ένα πολύ αυστηρό νομικό πλαίσιο σχετικά με τον έλεγχο της ελευθερίας έκφρασης στο διαδίκτυο, το οποίο έχει μάλιστα επιπτώσεις και στις εμπορικές συναλλαγές και την επικοινωνία.

Στην προσπάθεια μάλιστα της κινεζικής κυβέρνησης συνέβαλε και το Google, το οποίο δημιούργησε μία μηχανή αναζήτησης, η οποία περιορίζει τα αποτελέσματα της αναζήτησης, αποκλείοντας όρους όπως «ανθρώπινα δικαιώματα» και «πολιτική αναμόρφωση». Ο JIANG Shihua καταδικάστηκε σε δύο χρόνια φυλάκιση μετά τη δημοσίευση στο Ίντερνετ άρθρων του σχετικά με την κινεζική κυβέρνηση. Ο GUO Qinghai καταδικάστηκε σε τέσσερα χρόνια φυλάκιση γιατί συμμετείχε σε συζήτηση στο διαδίκτυο επιζητώντας πολιτική αναμόρφωση.

Τυνησία : Ο δικηγόρος και υπερασπιστής των ανθρωπίνων δικαιωμάτων Mohammed Abbou εκτίει ποινή φυλάκισης τριών ετών επειδή δημοσίευσε στο Ίντερνετ άρθρα στα οποία ασκούσε κριτική στις κρατικές αρχές της Τυνησίας.

Αγκόλα : Ο João Zaba, συνελήφθη μετά τη δημοσίευση στο Ίντερνετ άρθρου του, στο οποίο εξέφραζε την υποστήριξή του στην ανεξαρτησία της Cabinda.

Μαλδίβες : Ο Ahmad Ibrahim Didi, ο οποίος καταδικάστηκε σε φυλάκιση το 2002 εξαιτίας της ανάμιξής του στην παραγωγή ενός e-mail περιοδικού στο περιέχονταν άρθρα επικριτικά για την κυβέρνηση, αφέθηκε ελεύθερος τελικά το 2006.

Αίγυπτος : Τα τελευταία χρόνια, οι αιγυπτιακές αρχές έχουν ξεκινήσει μία διαδικασία τρομοκρατίας των ομοφυλόφιλων πολιτών. Χρησιμοποιούν μάλιστα το Ίντερνετ για να τους παγιδεύσουν και να τους συλλάβουν με την κατηγορία της ακόλαστης συμπεριφοράς.

2.Εγχειρίδιο των «blogs», «netiquettes»

Εξαιτίας της συζήτησης που έχει αναπτυχθεί γύρω από τη νομιμότητα ή μη των περιεχομένων στις ιστοσελίδες απόψεων και στοιχείων, έχει δημιουργηθεί σύγχυση και στους ίδιους τους χρήστες του διαδικτύου. Απαντήσεις στα ερωτήματα που προκύπτουν δίνουν εγχειρίδια όπως το ακόλουθο ,τα οποία κυκλοφορούν στο Ίντερνετ, προς ενημέρωση των χρηστών του.⁵⁰

- Μήπως στο blog σας διαδώσατε κάτι που μπορεί να βλάψει την τιμή ή την υπόληψη κάποιου άλλου;
- Μήπως στο blog σας διαδώσατε κάτι που είναι εν γνώσει σας ψευδές και μπορεί να βλάψει την τιμή ή την υπόληψη κάποιου άλλου;
- Μήπως στο blog σας προσβάλλατε κάποιον άλλο χρησιμοποιώντας υβριστικές εκφράσεις ή απεικονίσεις;
- Μήπως στο blog σας διαδίδετε μια πληροφορία που αφορά την ιδιωτική ή οικογενειακή ζωή ενός προσώπου, χωρίς να έχετε τη συγκατάθεσή του; (σ.σ. το ότι μπορεί ο ίδιος να έχει ανακοινώσει δημόσια την πληροφορία δεν σημαίνει ότι έχετε το δικαίωμα να προβείτε σε εκ νέου διάδοσή της).
- Μήπως στο blog σας διαδίδετε μια πληροφορία που αποτέλεσε περιεχόμενο επικοινωνίας (e-mail, sms, τηλεφωνική συνδιάλεξη, ηχητικό μήνυμα, log από chat room, private message κλπ.) κάποιου τρίτου, έστω και μαζί σας, χωρίς να έχετε τη συγκατάθεσή του για την διάδοση;

50. www.e-lawyer.gr

- Μήπως στο blog σας διαδίδετε κάποια πληροφορία που αναφέρεται σε συγκεκριμένο πρόσωπο κατά παράβαση των αρχών προστασίας προσωπικών δεδομένων;
- Μήπως στο blog σας χρησιμοποιείτε έργο ή μέρος έργου σε έκταση που δεν δικαιολογείται από το σκοπό της χρήσης σας ή καταργεί την κανονική εμπορική εκμετάλλευση του έργου ή δεν έχετε παραθέσει την ένδειξη της πηγής και των ονομάτων των δικαιούχων;
- Μήπως χρησιμοποιείτε ως τίτλο ή domain name του blog σας ένα εμπορικό σήμα που έχει κατατεθεί από άλλον στο υπουργείο ανάπτυξης ή είναι πασίγνωστο σήμα «φήμης»;

Στο διαδίκτυο κυκλοφορούν επίσης «κώδικες συμπεριφοράς» - «netiquettes» που απευθύνονται στους χρήστες του, όπως ο παρακάτω κώδικας της Virginia Shea με απόδοση στα ελληνικά από τον Στράτο Κυριαζίδη⁵¹. Ο όρος Netiquette προέρχεται από τη σύνθεση των λέξεων network και netiquette και ελεύθερα αποδίδεται ως Πρωτόκολλο του Δικτύου. Το Netiquette αφορά τη συμπεριφορά και όχι το Νόμο. Πρωτόκολλο με την έννοια του κώδικα αποδεκτής κοινωνικής ή / και επίσημης συμπεριφοράς, μια ομάδα κανόνων που προσδιορίζει το πώς θα έπρεπε να συμπεριφέρονται οι άνθρωποι όταν βρίσκονται στο διαδίκτυο.

51. www.stratari.gr

ΚΑΝΟΝΕΣ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑΣ

1ος ΚΑΝΟΝΑΣ: Θυμήσου τον Άνθρωπο

Φέρσου στους άλλους με τον τρόπο που θέλεις να σου φερθούν. Μπες στη θέση τους. Υπερασπίσου την άποψή σου αλλά μην πληγώνεις τους άλλους.

2ος ΚΑΝΟΝΑΣ: Τηρείτε στο διαδίκτυο τα ίδια πρότυπα συμπεριφοράς που έχετε στη ζωή σας

Στην εκτός διαδικτύου καθημερινότητα, οι περισσότεροι άνθρωποι είναι νομοταγείς είτε λόγω χαρακτήρα είτε διότι φοβούνται μη πιαστούν παρανομώντας. Οι πιθανότητες να συμβεί κάτι τέτοιο στον κυβερνοχώρο είναι μικρές. Για τον λόγο αυτό -και γι' αυτούς που περιγράφηκαν πιο πάνω- πολλοί πιστεύουν πως το χαμηλό επίπεδο ηθικής και προσωπικής συμπεριφοράς είναι κάτι αποδεκτό στις διαδικτυακές επαφές. Να είστε λοιπόν ηθικός. Και κάτι ακόμη για την 'ηθική' του Netiquette: Αν χρησιμοποιείτε τακτικά κάτι είναι shareware (λογισμικό που ο κατασκευαστής του σας επιτρέπει να δοκιμάσετε πριν το αγοράσετε) πληρώστε το! Έτσι θα ενθαρρύνετε τους προγραμματιστές να συνεχίσουν να παράγουν λογισμικό αυτής της μορφής.

3ος ΚΑΝΟΝΑΣ: Να ξέρετε πού βρίσκεστε

Το Netiquette διαφέρει από χώρο σε χώρο (domain). Κάτι που είναι απόλυτα αποδεκτό σε κάποια περιοχή, μπορεί να θεωρείται αγενές σε κάποια άλλη. Όταν λοιπόν μπαίνετε σε κάποια νέα περιοχή (domain) του κυβερνοχώρου, περάστε λίγο χρόνο παρακολουθώντας τις τρέχουσες συζητήσεις ή διαβάζοντας τα τυχόν αρχεία παλιών συζητήσεων.

4ος ΚΑΝΟΝΑΣ: Σεβαστείτε το χρόνο και τη σύνδεση των άλλων

Όταν στέλνετε κάποιο e-mail ή κάποιο μήνυμα σε ομάδα συζήτησης, ζητάτε λίγο από τον χρόνο αυτών που θα σας 'διαβάσουν'. Μην τους κάνετε να αισθανθούν πως ο χρόνος αυτός πήγε χαμένος. Δεν είστε το κέντρο του κυβερνοχώρου

5ος ΚΑΝΟΝΑΣ: Δείξτε τον καλό σας εαυτό

Κάντε καλή χρήση της ανωνυμίας σας. Δεν κρίνεστε από το χρώμα του δέρματός σας, των μαλλιών ή των ματιών, το βάρος, την ηλικία ή τα ρούχα σας, κρίνεστε όμως από την ποιότητα και τον τρόπο γραφής σας. Γι αυτό θα πρέπει να γνωρίζετε το αντικείμενό σας και να είστε σαφείς. Δώστε βαρύτητα στο γραπτό σας. Βεβαιωθείτε πως γνωρίζετε για τι γράφετε. Θα πρέπει να είστε σίγουροι πως το γραπτό σας είναι λογικό και ξεκάθαρο. Τέλος, προσπαθήστε να είστε ευχάριστοι και ευγενικοί. Μη χρησιμοποιείτε προσβλητικές εκφράσεις και μην εμπλέκεστε σε αντιπαραθέσεις μόνο και μόνο για τη 'χαρά' της σύγκρουσης.

6ος ΚΑΝΟΝΑΣ: Μοιραστείτε τη γνώση σας

Η δύναμη του κυβερνοχώρου οφείλεται στον αριθμό των μελών του. Θέτεις ερωτήσεις στο δίκτυο διότι γνωρίζεις πως θα τις διαβάσουν πολλοί άνθρωποι που μπορούν να απαντήσουν. Ακόμη και αν λίγοι απ' αυτούς το κάνουν ευφυώς, το άθροισμα της παγκόσμιας γνώσης μεγαλώνει. Μη ξεχνάμε πως και το ίδιο το Ίντερνετ φτιάχτηκε από επιστήμονες που ήθελαν να μοιραστούν πληροφορίες.

7ος ΚΑΝΟΝΑΣ: Βοηθείστε να περιορισθούν οι καυγάδες

Οι όροι "Flaming" και "Flame war" είναι δηλωτικοί των συζητήσεων που ξεκινούν όταν κάποιος εκφράζεται με ιδιαίτερα έντονο τρόπο, δεν συγκρατεί τα συναισθήματά του και βάζει στην άκρη διακριτικότητα και αβρότητα. Το Netiquette δεν απαγορεύει αυτόν τον τρόπο έκφρασης, απαγορεύει όμως τη διαιώνισή της.

8ος ΚΑΝΟΝΑΣ: Σεβαστείτε τη μυστικότητα των άλλων

Δε θα ψάχνετε το γραφείο ενός συναδέλφου σας επομένως δε θα πρέπει να διαβάζετε το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο του. Πολλοί, όμως, το κάνουν. Το θέμα είναι μεγάλο. Διαβάστε μια μικρή ιστορία που ίσως δώσει κάποια χρήσιμα στοιχεία. Λέγεται "η υπόθεση του περιέργου

9ος ΚΑΝΟΝΑΣ: Μην εκμεταλλεύεσθε τη δύναμή σας

Το να ξέρεις περισσότερα ή να έχεις την εξουσία / δυνατότητα να κάνεις αυτό που άλλοι δεν μπορούν, δε σου δίνει αυτοδίκαια το δικαίωμα να το κάνεις. Για παράδειγμα, πως θα φαινόταν αν οι διαχειριστές συστημάτων διάβαζαν το ταχυδρομείο των άλλων;

10ος ΚΑΝΟΝΑΣ: Συγχωρείτε τα λάθη των άλλων

Ο καθένας από μας υπήρξε κάποτε 'νέος' στο δίκτυο. Μην το ξεχνάτε. Έτσι, αν αποφασίσετε να επισημάνετε το λάθος κάποιου, κάντε το ευγενικά και, αν είναι δυνατόν, με προσωπικό e-mail. Αναγνωρίστε στους άλλους το ελαφρυντικό της άγνοιας ή της αδυναμίας.

2.Θρησκευτική ελευθερία

Η προστασία που παρέχει το Σύνταγμα στη θρησκευτική ελευθερία, (άρθρο 13&1) επεκτείνεται και στο διαδίκτυο, ο οποίος είναι χώρος έκφρασης και ανταλλαγής απόψεων και θρησκευτικών αντιλήψεων. Ωστόσο, συχνά, αξίες όπως η θρησκευτική ελευθερίας και η πολυπολιτισμικότητα έρχονται σε σύγκρουση μεταξύ τους.

Λόγω της φύσης του διαδικτύου, είναι πολύ δύσκολο να ελεγχθεί η οποιαδήποτε δράση σε αυτό, ώστε να είναι έννομη. Ακριβώς γι' αυτό, είναι πολύ συχνές στο διαδίκτυο περιπτώσεις απόπειρας προσυλητισμού, οι οποίες απευθύνονται κυρίως σε πιο «ευαίσθητα θύματα», όπως τα παιδιά και οι νέοι. Στις περισσότερες περιπτώσεις, ο προσηλυτισμός προέρχεται από μάρτυρες του Ιεχωβά και από σατανιστές. Η τελευταία μάλιστα περίπτωση είναι και η πιο επικίνδυνη, αλλά και αυτή με τη μεγαλύτερη τάση εξάπλωσης. Σύμφωνα με την Διεύθυνση Δίωξης Ηλεκτρονικού Εγκλήματος, παρόμοια κρούσματα έχουν εμφανιστεί και στην Ελλάδα⁵².

Επιπλέον, σε χώρες με απολυταρχικά καθεστώτα, η θρησκευτική ελευθερία δε γίνεται σεβαστή και αυτό εκδηλώνεται και στο διαδίκτυο. Χαρακτηριστικές είναι οι περιπτώσεις ανθρώπων, που συλλαμβάνονται, και κρατούνται φυλακισμένοι για χρόνια, χωρίς να τους απαγγελθούν κατηγορίες, υπομένοντας βασανιστήρια, προκειμένου να απαρνηθούν τη θρησκευτική τους πίστη, την οποία εξέφρασαν και σε συζητήσεις τους στο διαδίκτυο.⁵³

52.Βλ. Πίνακα στατιστικών στοιχείων

53. www.amnesty.org

Όμως, μέσω της παγκοσμιοποίησης των κοινωνιών, των πολιτισμών και των θρησκειών, έχει εμφανιστεί και στο διαδίκτυο το φαινόμενο της θρησκευτικής διαμάχης, κυρίως μεταξύ χριστιανών και μουσουλμάνων. Αυτή η διαμάχη έγινε εντονότερη με την πρόσφατη περίπτωση της δημοσίευσης των σκίτσων του Μωάμεθ και στο Ίντερνετ. Με δεδομένο μάλιστα ότι οι μουσουλμάνοι της Ευρώπης είναι πάνω από 10 εκατομμύρια, δηλαδή ένα διάσπαρτο έθνος μεσαίου ευρωπαϊκού μεγέθους, η δημοσίευση αυτών των σατιρικών σκίτσων προκάλεσε πολεμική και διαμαρτυρίες στον αραβικό κόσμο. Οι διαμαρτυρίες αυτές εκδηλώθηκαν και στο διαδίκτυο, με ατελείωτες συζητήσεις σε chat rooms, ανταλλαγή ακραίων, φανατικών απόψεων, ακόμη και προτροπών για τέλεση πράξεων αντεκδίκησης, με επιχείρημα την προσβολή του θρησκευτικού πιστεύω των μουσουλμάνων. Περισσότερες από χίλιες δανικές ιστοσελίδες δέχθηκαν επιθέσεις από ισλαμιστές χάκερ, οι οποίοι εξέφρασαν με ποικίλους τρόπους την οργή και την αγανάκτησή τους για τα επίμαχα σκίτσα. Στις περισσότερες περιπτώσεις που έχουν μέχρι στιγμής αναφερθεί, οι χάκερ αρκέστηκαν στην αντικατάσταση της πρώτης σελίδας των δανικών διαδικτυακών τοποθεσιών με μηνύματα υπέρ του Ισλάμ.⁵⁴

Πλέον, όπως γίνεται αντιληπτό, οι θρησκευτικές διαμάχες δεν λύνονται μόνον με πολιτικά μέσα ή με τα όπλα, αλλά και μέσω των νέων τεχνολογιών και συγκεκριμένα του διαδικτύου. Παρόλο που το ίντερνετ είναι εκ φύσεως ένας χώρος ελεύθερης έκφρασης ιδεών, ο σεβασμός της θρησκευτικής ελευθερίας όχι μόνο δεν είναι δεδομένος, αλλά δοκιμάζεται καθημερινά, με αντίπαλο τη δύναμη της ανωνυμίας, την ταχύτητα και το εύρος χρήσης του συγκεκριμένου μέσου, που ευνοούν την εμφάνιση ακραίων και φανατικών θρησκευτικών εκδηλώσεων.

54. www.kathimerini.gr

3. Παιδεία

Αμέτρητες είναι πλέον οι δυνατότητες που προσφέρει το διαδίκτυο στους χρήστες του. Πρώτα απ' όλα διευκολύνει την επικοινωνία αφού δίνει την ευκαιρία στους ανθρώπους να ανταλλάσσουν μηνύματα, σκέψεις, γνώμες, ακόμη και επιστημονικές ανακαλύψεις. Επιπλέον, προσφέρει τη δυνατότητα στους χρήστες του να ενημερώνονται μέσα σε δευτερόλεπτα για οτιδήποτε συμβαίνει την ίδια στιγμή στη χώρα τους αλλά και σε απομακρυσμένες περιοχές του πλανήτη, μέσω των ηλεκτρονικών σελίδων των μεγάλων ενημερωτικών δικτύων.

Το Ίντερνετ παρέχει βέβαια πολλές πληροφορίες, αλλά κάποιες από αυτές είναι παλιές ή λανθασμένες, γι' αυτό ο ρόλος που καλούνται να παίξουν οι βιβλιοθήκες τον 21^ο αιώνα είναι άμεσα συνδεδεμένος με το διαδίκτυο, την ψηφιοποίηση του υλικού τους, αλλά και την καταπολέμηση του αναλφαριθμητισμού της πληροφορίας, με στόχο να γίνουν όλοι «εναλφάβητοι ως προς την πληροφορία»⁵⁵. Πολλά Πανεπιστήμια και Βιβλιοθήκες προσφέρουν στους χρήστες του διαδικτύου την ευκαιρία να διαβάσουν ένα βιβλίο ακόμη και του 14^{ου} αιώνα. Χαρακτηριστικό παράδειγμα στην Ελλάδα είναι η Γεννάδειος Βιβλιοθήκη, που προσφέρει επιπλέον υπηρεσίες, όπως η εκλαίκευση, ώστε να είναι δυνατό να ξεφυλλίσει κάποιος σπάνια χειρόγραφα χωρίς καν να τα αγγίζει.⁵⁶ Η συγκεκριμένη δυνατότητα που προσφέρουν οι ηλεκτρονικές βιβλιοθήκες διευκολύνει ιδιαίτερα τους ανθρώπους που λόγω αντικειμενικών δυσκολιών, δεν μπορούν να έχουν πρόσβαση στις κλασικές βιβλιοθήκες.

55. Hirco Buff, *Internet reference services quarterly*, Vol.11, Wally: Librarians' index to the internet for the state of Washington, The Haworth Press, 2006, Washington, σελ. 12

56. Χασιώτη Ν., «Βιβλιοθήκες στην εποχή του διαδικτύου», *Το Βήμα*, 11-11-2006, Αρ. φύλλου 14913, σελ. Α22

Όταν λοιπόν οι περισσότεροι φοιτητές προσφεύγουν στο Διαδίκτυο, η ύπαρξη έγκυρων ιστοσελίδων με παιδευτικό χαρακτήρα είναι πραγματικά πολύτιμη. Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση της αγγλικής ιστοσελίδας για τον Καβάφη, που άρχισε να λειτουργεί δοκιμαστικά πριν λίγο καιρό (www.cavafy.com), η οποία περιέχει κείμενα του Καβάφη σε μετάφραση, υλικό από το αρχείο του ποιητή, καθώς και ένα καβαφικό εγχειρίδιο με τη βιογραφία του ποιητή, επιλογή βιβλιογραφίας και ορισμένες μελέτες είτε γραμμένες κατευθείαν στα αγγλικά είτε μεταφρασμένες. Σε μια εποχή που πανεπιστημιακοί διαθέτουν το δικό τους blog και οι περισσότεροι φοιτητές οργάνουν το Διαδίκτυο για να ετοιμάσουν τις εργασίες τους ή να αντλήσουν πληροφορίες, η ύπαρξη έγκυρων ιστοσελίδων, όπως αυτής για τον Καβάφη, είναι πραγματικά πολύτιμη.

Είναι κρίμα λοιπόν να υπάρχει αυτή η δυνατότητα ηλεκτρονικής αναζήτησης για άρθρα που γράφτηκαν στα αγγλικά για σύγχρονους έλληνες συγγραφείς και να μην υπάρχει για τα ελληνικά. Θα βοηθούσε σημαντικά τους ερευνητές της ελληνικής λογοτεχνίας, αν λάβουμε υπόψη την κατάσταση των ελληνικών βιβλιοθηκών και την κραυγαλέα απουσία από το Διαδίκτυο έγκυρων νεοελληνικών βιβλιογραφικών δεδομένων και άλλων βοηθημάτων, αλλά θα συνέβαλε και στη γενικότερη προβολή της.⁵⁷

57. www.tovima.gr

4. Τέχνη

Στο πλαίσιο του ψηφιακού πολιτισμικού, γεννάται το ερώτημα ποια είναι η σχέση του διαδικτύου με την τέχνη. Η τέχνη και ο πολιτισμός, καθώς και η πολιτισμική ιδιαιτερότητα θα είναι στο εξής όλο και πιο πολύ αποτυπωμένα σε ψηφιακά μέσα, και η προσπέλαση σε αυτά θα είναι δυνατή μέσω του Διαδικτύου ή συχνότατα μόνο μέσω του Διαδικτύου, δημιουργώντας έτσι νέες πολιτιστικές μορφές. Υπάρχουν μάλιστα δικτυακοί τόποι, με παγκόσμια απήχηση, που κεντρίζουν το ενδιαφέρον εκατοντάδων χιλιάδων επισκεπτών σε καθημερινή βάση και δίνουν την ευκαιρία σε ταλαντούχους καλλιτέχνες που ζουν και εργάζονται στην Ελλάδα να προβάλλουν με πολύ μικρό κόστος τη δουλειά τους, όχι μόνο στη χώρα μας αλλά και σε παγκόσμιο επίπεδο.

Ενόψει λοιπόν και της συνταγματικής προστασίας της τέχνης και της επιστήμης (άρθρο 16), κάτι να γίνει από πλευράς οργανωμένης κοινωνίας (ακαδημαϊκής κοινότητας, πολιτείας, ιδιωτικού τομέα) για να υπάρξει ανάδειξη της πολιτισμικής πληροφορίας μέσω της ψηφιακής τεχνολογίας. Για παράδειγμα, η ακαδημαϊκή κοινότητα θα πρέπει να ασχολείται όλο και πιο πολύ με τα νέα μέσα (ως αντικείμενα μελέτης και έρευνας και ως μέσα έκφρασης) και να τα εμπλουτίζει με νέες ιδέες και τεχνικές.⁵⁸

58. www.tovima.gr

Κεφάλαιο Γ Η κοινωνική υπόσταση του ανθρώπου

Προστασία της τιμής

Σύμφωνα με το άρθρο 5 παρ. 2 του Συντάγματος, όλοι όσοι βρίσκονται στην ελληνική επικράτεια, απολαμβάνουν την απόλυτη προστασία της τιμής τους, η οποία αποτελεί και στοιχείο της προσωπικότητας⁵⁹. Στο διαδίκτυο, η τιμή συχνά προσβάλλεται, κυρίως λόγω της «χαώδους» φύσης του. Το φαινόμενο εκδηλώνεται συχνότερα στο πεδίο των ηλεκτρονικών εφημερίδων.

Η ελευθερία πληροφόρησης του δημοσιογράφου μπορεί να χαρακτηριστεί ως ειδικότερη περίπτωση της ελευθερίας πληροφόρησης που αναγνωρίζεται σε κάθε άτομο. Το στοιχείο που διαφοροποιεί την ελευθερία πληροφόρησης του δημοσιογράφου από τη γενική ελευθερία πληροφόρησης είναι η «ιδιαιτέρη» θέση που προβλέπει το Σύνταγμα στην ελευθεροτυπία. Αυτή καλύπτει την ελευθερία λήψης πληροφοριών, την ελευθερία της δημοσιογραφικής έρευνας καθώς και το ενεργητικό δικαίωμα πληροφόρησης του δημοσιογράφου (γνωστοποίηση μίας πληροφορίας προς την κοινή γνώμη)⁶⁰

Τα αμυντικά μέσα που προσφέρει ο νόμος για την απόκρουση των προσβολών της προσωπικότητας είναι η αγωγή άρσης της προσβολής και παράλειψής της στο μέλλον και η αναγνωριστική του παρανόμου χαρακτήρα της προσβολής αγωγή. Στην περίπτωση που η προσβολή δεν έχει εκδηλωθεί ακόμη, αλλά υπάρχει κίνδυνος εκδήλωσής της στο μέλλον, γίνεται δεκτή και προληπτική αγωγή για παράλειψη.

59. Δημητρόπουλος Α.Δ., *Συνταγματικά Δικαιώματα, Ειδικό Μέρος, Τόμος III, Ημίτομος Β'*, 2005, Αθήνα, σελ.150

60. Μέλος Θ.Ι., *Δικαιώματα του ανθρώπου 2, Ελευθερία πληροφόρησης του δημοσιογράφου και προστασία της προσωπικότητας*, Εκδόσεις Αντ.Ν.Σάκκουλα, 1999, Αθήνα-Κομοτηνή, σελ.370

Κι αυτό γιατί τα αγαθά της προσωπικότητας ανήκουν στα έννομα αγαθά των οποίων η πρόληψη της προσβολής είναι προτιμότερη από την εκ των υστέρων αποκατάσταση.

Το αντιστάθμισμα απέναντι στην ανάγκη περιορισμού των ασφαλιστικών μέτρων σε βάρος του διαδικτυακού τύπου αποτελούν οι αποκαταστατικές αγωγές, καθώς και το δικαίωμα απάντησης και επανόρθωσης. Οι αποκαταστατικές αγωγές αποσκοπούν στην επανόρθωση των συνεπειών της προσβολής για το θύμα και σε αντίθεση με τις αμυντικές αγωγές προϋποθέτουν υπαιτιότητα. Επίσης, σε αντίθεση με τις αμυντικές αγωγές που έχουν στόχο την πρόληψη, καταστολή ή εξουδετέρωση της προσβολής, οι αποκαταστατικές αγωγές αποβλέπουν στο να υποχρεώσουν τον εναγόμενο σε παροχή⁶¹.

Παράλληλα προς τις διατάξεις 914,919,920,932 και 59/ΑΚ, οι αξιώσεις αποζημίωσης και χρηματικής ικανοποίησης της ηθικής βλάβης για προσβολή εκ μέρους του δικτυακού τύπου ρυθμίζονται από το ν. 1178/1981 περί αστικής ευθύνης του τύπου, οι οποίες εφαρμόζονται κατ' αναλογία δικαίου. Με τον ίδιο νόμο ρυθμίζεται κατ' αναλογία δικαίου η ευθύνη του ιδιοκτήτη κάθε ιστοσελίδας, ενώ για το συντάκτη ισχύουν οι γενικές διατάξεις για την προστασία της προσωπικότητας⁶².

Η προστασία της προσωπικότητας στο διαδίκτυο συνδέεται και με το έγκλημα στον κυβερνοχώρο και τα ηλεκτρονικά παίγνια, τα οποία εξετάζονται στη συνέχεια.

61. Καρακώστας Ι.Κ., *Το δίκαιο των Μ.Μ.Ε.*, Εκδόσεις Αντ.Ν.Σάκκουλα, 2005, Αθήνα-Κομοτηνή, σελ.500

62. Καρακώστας Ι.Κ., *όπ.παρ.*, σελ.501

Κεφάλαιο Δ Η ιδιωτική σφαίρα

Παιδική ηλικία και διαδίκτυο

1. Παιδική πορνογραφία

Η αλήθεια είναι ότι από την αρχαιότητα έως σήμερα οι εικόνες που περιλαμβάνουν ερωτικές περιπτώξεις αιχμαλωτίζουν το ενδιαφέρον του κοινού. Σήμερα η βιομηχανία της πορνογραφίας παράγει μαζικά και κερδίζει εκατομμύρια κυρίως όσον αφορά στη διακίνηση του υλικού μέσω του διαδικτύου⁶³.

Πορνογραφία είναι γενικά η αναπαράσταση της ερωτικής συμπεριφοράς. Οι διεθνείς όροι που χρησιμοποιούνται στο διαδίκτυο για θέματα πορνογραφίας είναι : «cyber porn» και «cyber sex. Πολλοί κοινωνιολόγοι ισχυρίζονται ότι η ενασχόληση με την πορνογραφία στο διαδίκτυο αποτελεί μία μορφή θεραπευτικής ψυχαγωγίας και υγιούς απελευθέρωσης των ερωτικών ενστίκτων. Άλλοι όμως τονίζουν ότι ανακύπτουν ηθικά ζητήματα, κυρίως όσον αφορά στην εκμετάλλευση των γυναικών, αφού ενδέχεται να οδηγεί στην υιοθέτηση επιθετικής συμπεριφοράς εις βάρος των γυναικών στην πραγματική ζωή.⁶⁴ Σύμφωνα πάλι με άλλους, αυτό που «έλκει» περισσότερο τους ανθρώπους δεν είναι αυτό καθαυτό το πορνογραφικό υλικό, αλλά η αίσθηση του απαγορευμένου που το συνοδεύει.

63. www.tovima.gr

64. Wallace P., *The psychology of the Internet*, Cambridge University Press, 1999, Cambridge, σελ.162-163

Στην Ελλάδα τα τελευταία χρόνια παρατηρείται όλο και μεγαλύτερη διάδοση αυτού του φαινομένου. Γόνος μάλιστα γνωστής οικογενείας βιομηχάνων στη Βόρεια Ελλάδα κατηγορήθηκε από τις δικαστικές αρχές ότι βιντεοσκοπούσε ερωτικά ραντεβού σε ξενοδοχεία και κατόπιν καταχώριζε το πορνογραφικό υλικό στο Internet.⁶⁵

Ο 33χρονος επιχειρηματίας, στέλεχος εταιρείας τροφίμων, με σπουδές στις ΗΠΑ, εμφανίζεται να «πωλεί» στη συνέχεια τα ερωτικά βίντεο μέσω Internet. Οι καταχωρίσεις του ροζ υλικού είχαν αναρτηθεί σε ιστοσελίδα μαζί με σφυγμομετρήσεις για τη δύναμη των κομμάτων, ομιλίες υποψηφίων βουλευτών και... αθλητικές ειδήσεις. Η υπόθεση απασχολεί την ελληνική Δικαιοσύνη από το 2002 και σήμερα εκκρεμεί στον Άρειο Πάγο.

Στην κατηγορία των εγκλημάτων που έχουν σχέση με το περιεχόμενο που διακινείται στο διαδίκτυο περιλαμβάνεται και η ποινικοποίηση ορισμένης συμπεριφοράς που σχετίζεται με την παιδική πορνογραφία, δεδομένου ότι τα τελευταία χρόνια η σεξουαλική εκμετάλλευση των ανηλίκων έχει λάβει τεράστιες διαστάσεις στο χώρο του διαδικτύου. » Η παιδική πορνογραφία αποτελεί ιδιαίτερη μορφή της πορνογραφίας και περιλαμβάνει υλικό με ανηλίκους σε «σεξουαλικές και ερωτικές επαφές».⁶⁶ Στην ελληνική έννομη τάξη, μέχρι την έκδοση του σχετικού νόμου (3064/2002), που ψηφίστηκε από όλα τα κόμματα, δεν υπήρχε ειδική νομοθεσία για την παιδική πορνογραφία.

65. Λαμπρόπουλος Β.Γ., «Στο εδώλιο ροζ έγκλημα στο Ίντερνετ», *Το Βήμα*, 29-10-2006, Αρ.φύλλου 14902,σελ.Α:41

66. Αγγελής Ι.Μ., «Η προς ψήφιση Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για το έγκλημα στον κυβερνοχώρο: η σχέση της με την ελληνική έννομη τάξη», *Νομική Επιθεώρηση*, Έτος ΙΕ, Αριθμός τεύχους 30, 2001, σελ.100

Πλέον, το θέμα ρυθμίζεται και από το άρθρο 9 της Σύμβασης του Συμβουλίου της Ευρώπης για το έγκλημα στον κυβερνοχώρο όπου προβλέπονται ως ποινικά αδικήματα τα εξής: παραγωγή, διάθεση, προσφορά, κατοχή παιδικής πορνογραφίας, με σκοπό τη διανομή της μέσω του ηλεκτρονικού υπολογιστή καθώς και η προετοιμασία τέτοιου υλικού για προσωπική χρήση.⁶⁷

Μεγάλες διαστάσεις όμως παίρνει η παιδική πορνογραφία και στο εξωτερικό και κυρίως στη Σουηδία. Το σουηδικό τμήμα της οργάνωσης Escrat, η οποία μάχεται κατά της διάδοσης των φωτογραφιών αυτών υποστηρίζει πως αυξάνεται διαρκώς ο αριθμός των Σουηδών που αναζητούν εικόνες παιδικής πορνογραφίας στο διαδίκτυο. Η Escrat έχει ως κύριο στόχο της να καταπολεμήσει την παιδική πορνεία και την πορνογραφία αλλά και την εμπορία παιδιών για σεξουαλική εκμετάλλευση. Με τη συνεργασία της σουηδικής αστυνομίας και δώδεκα εταιρειών που παρέχουν πρόσβαση στο Ίντερνετ η οργάνωση τοποθέτησε φίλτρα που εμποδίζουν την πρόσβαση σε ιστοσελίδες με τέτοιο περιεχόμενο. Τα φίλτρα τοποθετήθηκαν τον περασμένο Μάιο και εμποδίζουν καθημερινά 20.000 έως 30.000 άτομα να επισκεφθούν περίπου 1.100 ιστοσελίδες που φιλοξενούν φωτογραφίες παιδιών.

Στη Σουηδία όποιος παράγει, αγοράζει ή κατέχει παιδική πορνογραφία κινδυνεύει με φυλάκιση έως και έξι ετών. Στη Δανία ο κυριότερος παροχέας Ίντερνετ, η εταιρία TDV, ανακοίνωσε ότι από την 1 Νοεμβρίου μέχρι και τις 22 του μήνα «μπλόκαρε» 36.000 απόπειρες πρόσβασης σε 1.300 ιστοσελίδες με παιδική πορνογραφία, χάρη σε ένα φίλτρο που εγκατέστησε πριν από πέντε εβδομάδες.

67. Αγγελής Ι.Μ., «Η προς ψήφιση Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για το έγκλημα στον κυβερνοχώρο: η σχέση της με την ελληνική έννομη τάξη», *Νομική Επιθεώρηση*, Έτος ΙΕ, Αριθμός τεύχους 30, 2001,σελ.101

Ο υπουργός Επιστημών και Τεχνολογίας της Δανίας, Χέλγκε Σάντερ, δήλωσε σοκαρισμένος από τους αριθμούς αυτούς και ζήτησε από όλους τους παροχείς πρόσβασης να μελετήσουν από κοινού πρωτοβουλίες για την καταπολέμηση της παιδικής πορνογραφίας.⁶⁸ Ωστόσο, η παιδική πορνογραφία έχει και μια διόλου ευκαταφρόνητη οικονομική διάσταση. Ο τζίρος για τους διεστραμμένους που εμπορεύονται παιδικά σώματα αγγίζει πολλές φορές και το 1 δισ. ευρώ ανά έτος. Κερδισμένοι είναι όλοι όσοι εμπλέκονται σε αυτή την αρρωστημένη συναλλαγή, εκτός φυσικά από τα παιδιά, οι ψυχές των οποίων μένουν για πάντα σημαδεμένες από τη βαρβαρότητα των εκμεταλλευτών τους. Ο αριθμός των ιστοσελίδων που φιλοξενούν τέτοιο περιεχόμενο ανά τον κόσμο σπανίως πέφτει κάτω από τις 100.000. Και οι δημιουργοί αυτών των ιστοσελίδων είναι τις περισσότερες φορές οι ίδιοι που εκμεταλλεύονται τα παιδιά που γίνονται βορά στις ορέξεις των εμπόρων λευκής σαρκός. Λύση για να γλιτώσουν οι γονείς τα παιδιά τους από τέτοιο θέαμα στο Internet δεν είναι μόνο η διαρκής αστυνόμευση. Οι ειδικοί κρούουν τον κώδωνα του κινδύνου στους γονείς και τους συμβουλεύουν να ελέγχουν οι ίδιοι τις ιστοσελίδες που επισκέπτονται τα παιδιά τους. Οι ιστοσελίδες με υλικό παιδικής πορνογραφίας γίνονται γνωστές στους ενδιαφερομένους είτε μέσω δωματίων επικοινωνίας στο Διαδίκτυο (chat rooms) είτε μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου (e-mail) είτε μέσω ομάδων συζήτησης (newsgroup). Σπάνια θα ανακαλύψει ο χρήστης του Internet ιστοσελίδα με παρόμοιο περιεχόμενο σε μηχανές αναζήτησης (search machines).⁶⁹

68. www.tovima.gr

69. www.skairadio.gr

2. Προστασία των παιδιών

Με δεδομένο ότι η παιδική ηλικία προστατεύεται και από το Σύνταγμα στο άρθρο 21, και τα αποτελέσματα μίας έρευνας σχετικά με τη χρήση του Διαδικτύου από παιδιά που δημοσιεύτηκε το 2003, η οποία έδειξε ότι τα παιδιά προσχολικής ηλικίας είναι η ταχύτερα αναπτυσσόμενη ομάδα χρηστών του Διαδικτύου. Κρίνονται ιδιαίτερα χρήσιμες για τους γονείς οι ακόλουθες συμβουλές : ⁷⁰

- Πάντα να συνδέεστε στο Διαδίκτυο μαζί με τα παιδιά σας
- Προσθέστε αποδεκτές τοποθεσίες στη Λίστα αγαπημένων για να δημιουργήσετε ένα προσωπικό διαδικτυακό περιβάλλον για τα παιδιά σας
- Χρησιμοποιήστε μηχανές αναζήτησης για παιδιά (όπως MSN Kids Search) ή μηχανές αναζήτησης με λειτουργίες γονικού ελέγχου
- Αρχίστε να μαθαίνετε στα παιδιά σας το απόρρητο. Εάν κάποια τοποθεσία ενθαρρύνει τα παιδιά σας να εισαγάγουν το όνομά τους ώστε να προσωποποιηθεί το περιεχόμενο της τοποθεσίας, βοηθήστε τα παιδιά σας να δημιουργήσουν ένα διαδικτυακό ψευδώνυμο που δεν θα αποκαλύπτει τα προσωπικά τους δεδομένα
- Ερευνήστε τα εργαλεία φιλτραρίσματος του Διαδικτύου (όπως τα εργαλεία γονικού ελέγχου του MSN Premium) ως συμπληρώματα, όχι υποκατάστατα, της γονικής επίβλεψης
- Να αποτελείται πρότυπα για τα παιδιά σας και σε σχέση με τη χρήση του διαδικτύου

70. www.Microsoft.gr

Αξίζει να γίνει αναφορά και στο φαινόμενο της ανάρτησης φωτογραφιών ανηλίκων, ακόμη και βρεφών, στις ιστοσελίδες των γονέων τους, που έχει διχάσει τους χρήστες του διαδικτύου. «Και ποιο το πρόβλημα;», οι μεν, δεδομένου ότι οι γονείς ασκούν την γονική μέριμνα των παιδιών τους, για την προστασία των οποίων έχουν την αποκλειστική ευθύνη. Σύμφωνα όμως με άλλους, η ανάρτηση αυτή ενδέχεται να έρχεται σε αντίθεση με τις σχετικές με τα προσωπικά δεδομένα προστατευτικές διατάξεις εφόσον δεν είναι αναγκαία για τη διαφύλαξη ζωτικού συμφέροντος του ίδιου του προσώπου (άρθρο 5 § 2 γ Ν.2472/1997), την εκπλήρωση νομικής υποχρέωσης –π.χ. καταγραφή των στοιχείων του βρέφους στο ληξιαρχείο-, ή έργου που εμπίπτει στην άσκηση δημόσιας εξουσίας, ή για την ικανοποίηση έννομου συμφέροντος που υπερέχει προφανώς των δικαιωμάτων του βρέφους και δεν θίγει της θεμελιώδεις ελευθερίες του.⁷¹ Το ζήτημα που ανακύπτει έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον, δεδομένης των διαστάσεων της παιδικής πορνογραφίας στο διαδίκτυο.

71. www.e-lawyer.gr

Κεφάλαιο Ε Συλλογική ανθρώπινη δράση

Δικαίωμα του συνέρχεσθαι

Το δικαίωμα του συνέρχεσθαι στο διαδίκτυο προσλαμβάνει μία ιδιαίτερη μορφή, μέσω των ηλεκτρονικών χώρων συζήτησης.⁷² Στα «chat rooms» εκατομμύρια άνθρωποι συνομιλούν καθημερινά και εκφράζουν τις απόψεις τους όχι μόνο επί πολιτικών αλλά επί παντός είδους θεμάτων, επικαιρότητας και μη.

Συγκεκριμένα, τα «chat rooms» αποτελούν χώρους γνωριμιών και διαπροσωπικών σχέσεων, αλλά κυρίως αποτελούν χώρους έκφρασης απόψεων και αιτημάτων ατομικών και κοινωνικών. Όλα αυτά μέσα σε ένα ιδιότυπο δημοκρατικό πλαίσιο, χωρίς σαφείς κανόνες ρύθμισης, με αποτέλεσμα συχνά να μετατρέπονται σε χώρους έκφρασης ρατσιστικών απόψεων και εγκληματικών διαθέσεων. Χαρακτηριστικές είναι οι περιπτώσεις της παιδικής πορνογραφίας και της επιδοκίμασίας τρομοκρατικών πράξεων.

Γι' αυτό το λόγο προέκυψε σχετικά νωρίς η ανάγκη αυτορρύθμισης εκ μέρους των χρηστών των «chat rooms», μέσω των κωδίκων δεοντολογίας⁷³.

72. Δημητρόπουλος Α., «Η επίδραση της σύγχρονης τεχνολογίας στα συνταγματικά δικαιώματα», *Επιθεώρηση δημοσίου δικαίου και διοικητικού δικαίου*, Τόμος 48, Τεύχος 2, Απρίλιος – Ιούνιος 2004, σελ.231

73. Βλ. σελ.31

Κεφάλαιο ΣΤ Τύπος και Διαδίκτυο

Στο νέο άρθρο του Συντάγματος 5Α, το οποίο προστέθηκε με την αναθεώρηση του 2001, κατοχυρώνεται το δικαίωμα συμμετοχής στην Κοινωνία της Πληροφορίας, δηλαδή στην ηλεκτρονική διακίνηση πληροφοριών. Στο άρθρο 9Α/Σ κατοχυρώνεται ένα δικαίωμα συμμετοχής στις λειτουργίες κυρίως του κυβερνοχώρου, με περιεχόμενο θετικό και αρνητικό. Βέβαια, και πριν την προσθήκη αυτού του άρθρου, το δικαίωμα στην πληροφόρηση προστατευόταν από άλλες διατάξεις: 5§1/Σ, 19§2 ΔΣΑΠΔ, και 10§1 ΕΣΔΑ.⁷⁴ Το δικαίωμα πληροφορικής αυτοδιάθεσης συνδέεται τόσο με το άρθρο 2§1/Σ, όσο και με το 9§1εδ.β'/Σ⁷⁵.

Η ηλεκτρονική διακίνηση πληροφοριών επιτυγχάνεται πλέον και μέσω των ηλεκτρονικών εφημερίδων, γεγονός που δημιουργεί μία ιδιαίτερη σχέση μεταξύ του τύπου και του διαδικτύου.

74. Χρυσόγονος Κ.Χ., *Ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα*, Εκδόσεις Αντ.Ν.Σάκκουλα, 2002, Αθήνα-Κομοτηνή, σελ.196-197

75. Καράκωστας, Ι.Κ., *Προσωπικότητα και τύπος*, Εκδόσεις Αντ.Ν.Σάκκουλα, 2000, Αθήνα-Κομοτηνή, σελ.165-166

Το Σύνταγμα στο άρθρο 14§2 κατοχυρώνει την ελευθερία του τύπου και απαγορεύει την λογοκρισία και κάθε άλλο προληπτικό μέσο. Επιπλέον δεν είναι συνταγματικά επιτρεπτή η εξάρτηση οποιασδήποτε εκδήλωσης της ελευθερίας του τύπου από προηγούμενη άδεια της διοίκησης⁷⁶

Όπως ρητά προβλέπεται στο άρθρο 15§1 του Συντάγματος, οι προστατευτικές για τον τύπο διατάξεις του άρθρου 14 δεν εφαρμόζονται στον κινηματογράφο, τη φωνογραφία, τη ραδιοφωνία, την τηλεόραση και κάθε άλλο παρεμφερές μέσο μετάδοσης λόγου ή παράστασης. Επομένως δεν εφαρμόζονται καταρχήν στο διαδίκτυο.

Όμως, τα τελευταία χρόνια, αλματωδώς αυξάνεται η αναγνωσιμότητα των ιστοσελίδων των εφημερίδων στο Διαδίκτυο. Σύμφωνα μάλιστα με τελευταία στοιχεία της εταιρείας μετρήσεων Nielsen/NetRatings, επιβεβαιώνεται η δυναμική τάση ανάπτυξης που εμφανίζουν οι ιστοσελίδες των εφημερίδων. Όπως είπαν οι ερευνητές, τα στοιχεία δείχνουν καθαρά ότι οι ηλεκτρονικές εκδόσεις των εφημερίδων κερδίζουν σταθερά ένα δικό τους κοινό, το οποίο τις εμπιστεύεται ως βασικό «εργαλείο» για την ενημέρωσή του. Η επιτυχία μάλιστα του διεθνούς ειδησεογραφικού δικτύου Fox News, το οποίο κατάφερε μέσα σε λίγα χρόνια να «χτυπήσει» ακόμη και το CNN στερώντας του την πρωτιά στην τηλεθέαση, έχει ανοίξει την όρεξη του αυστραλού μεγαλοεκδότη Ρούπερτ Μέρντοκ, ο οποίος έχοντας λάβει τα μηνύματα της εποχής, αναζητεί νέους δρόμους δράσης για να εδραιώσει και εκεί την κοσμοκρατορία του.⁷⁷

76. Δημητρόπουλος Α.Δ., *Συνταγματικά Δικαιώματα, Ειδικό Μέρος, Τόμος III, Ημίτομος Β* 2005, Αθήνα, σελ.248

77. www.tovima.gr

Έτσι λοιπόν, δημιουργείται η ανάγκη ενός ρυθμιστικού πλαισίου για τη νέα αυτή μορφή του τύπου, τις ηλεκτρονικές δηλαδή εφημερίδες.⁷⁸ Στο νόμο λοιπόν 3021/2002 με τίτλο «Περιορισμοί στη σύναψη δημοσίων συμβάσεων με πρόσωπα που δραστηριοποιούνται ή συμμετέχουν σε επιχειρήσεις μέσων ενημέρωσης κλπ»(ΦΕΚ 143Α) που εξεδόθη, σε εκτέλεση του άρθρου 14§9/Σ ,για τη ρύθμιση των ειδικότερων συναφών θεμάτων ,γίνεται μια ενδιαφέρουσα διάκριση⁷⁹. Στο άρθρο 1 αναφέρεται ότι «ως επιχείρηση μέσων ενημέρωσης θεωρείται και εκείνη που έχει ως δραστηριότητα την παροχή, μέσω διαδικτύου, υπηρεσιών οπτικοακουστικού περιεχομένου, εφόσον το περιεχόμενο αυτό έχει ενημερωτικό χαρακτήρα και ειδικότερα περιλαμβάνει κατά το πρότυπο των έντυπων εφημερίδων, ειδήσεις για πολιτικά, κοινωνικά, οικονομικά, πολιτιστικά ή αθλητικά γεγονότα και εκδηλώσεις, καθώς και άρθρα, σχόλια, συνεντεύξεις ή συζητήσεις για τα θέματα αυτά. Αντίθετα, δεν θεωρείται επιχείρηση μέσων μαζικής ενημέρωσης η επιχείρηση που έχει ως δραστηριότητα την παροχή υπηρεσιών πρόσβασης στο διαδίκτυο».

Ενόψει και των προαναφερθέντων, ίσως θα έπρεπε να θεωρηθεί επιβεβλημένο de lege ferenda αλλά και de lege lata η μετάδοση ορισμένου ενημερωτικού υλικού μέσω του διαδικτύου να υπαχθεί στο άρθρο 14§2 και όχι στο 15§1. Ίσως θα πρέπει δηλαδή στην έννοια του τύπου να υπαχθεί και ο ηλεκτρονικός τύπος και να εφαρμόζονται σε αυτόν mutatis mutandis όλες οι διατάξεις περί τύπου.⁸⁰

78. Δημητρόπουλος Α., «Η επίδραση της σύγχρονης τεχνολογίας στα συνταγματικά δικαιώματα», *Επιθεώρηση δημοσίου δικαίου και διοικητικού δικαίου*, Τόμος 48, Τεύχος 2, Απρίλιος – Ιούνιος 2004, σελ.231

79. ΣΤΕ 82/2005

80. Καράκωστας Ι.Κ., *Το δίκαιο των Μ.Μ.Ε.*, Εκδόσεις Αντ.Ν.Σάκκουλα, 2005, Αθήνα-Κομοτηνή, σελ.490

Έτσι, κατάσχεση λογισμικού και ηλεκτρονικού εντύπου είναι δυνατή μόνο μετά την κυκλοφορία του εντύπου στο διαδίκτυο και μόνο για τους λόγους που αναφέρονται στο 14§3/Σ.Επίσης, το δημοσιογραφικό απόρρητο ισχύει και για τους δημοσιογράφους του διαδικτύου, ενώ είναι αντισυνταγματικός κάθε περιορισμός στη δυνατότητα ανανέωσης της ύλης κάποιας ηλεκτρονικής εφημερίδας.⁸¹ Δεν εμπίπτουν στην έννοια του ηλεκτρονικού τύπου τα μηνύματα που δεν προορίζονται να μεταδοθούν, όπως για παράδειγμα το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο. Επίσης, δεν εμπίπτουν στην έννοια του ηλεκτρονικού τύπου οι τιμοκατάλογοι, οι κοινωνικές προσκλήσεις και οι αγγελίες, παρά μόνο αν δημοσιεύονται στο πλαίσιο μιας ηλεκτρονικής εφημερίδας.⁸²

Αντίθετα, δεν είναι αντισυνταγματική η εφαρμογή των νόμων για την προστασία του απορρήτου, της ιδιωτικής ζωής και της προσωπικότητας.⁸³

81. Καράκωστας Ι.Κ., *Το δίκαιο των Μ.Μ.Ε.*, Εκδόσεις Αντ.Ν.Σάκκουλα, 2005, Αθήνα-Κομοτηνή, σελ.493-494

82. Καράκωστας Ι.Κ., *όπ.παρ.*, σελ.49225.

83. Μέλφος Θ.Ι., *Δικαιώματα του ανθρώπου 2*, «Ελευθερία πληροφόρησης του δημοσιογράφου και προστασία της προσωπικότητας», Εκδόσεις Αντ.Ν.Σάκκουλα, 1999, Αθήνα-Κομοτηνή, σελ.330

Κεφάλαιο Ζ Αναφορά, παροχή πληροφοριών, χορήγηση εγγράφων

Χάρη στην εξάπλωση της χρήσης του διαδικτύου, το σχετικό δικαίωμα του άρθρου 10 του Συντάγματος, έχει «ηλεκτρονικοποιηθεί» προς όφελος του πολίτη και της εύρυθμης λειτουργίας των δημόσιων υπηρεσιών.⁸⁴ Μάλιστα, λέγεται, ότι η τεχνολογία και συγκεκριμένα το διαδίκτυο δημοκρατικοποιούν τη δημοκρατία.⁸⁵

Στο πλαίσιο της προσπάθειας για διοικητική μεταρρύθμιση προς όφελος του πολίτη εντάσσεται και η εκπόνηση για πρώτη φορά στην Ελλάδα ολοκληρωμένης ψηφιακής στρατηγικής για τη δημόσια διοίκηση με στόχο: τη διαχείριση των ψηφιακών πιστοποιητικών του δημοσίου, την καθιέρωση των ψηφιακών τιμολογίων και την πλήρη ψηφιοποίηση της φορολογικής και ασφαλιστικής ενημερότητας, ώστε να καταργηθεί η γραφειοκρατία στο Δημόσιο.⁸⁶

Ουσιαστικά δηλαδή η ηλεκτρονική δημοκρατία και η ηλεκτρονική διοίκηση αποτελούν τις δύο πλευρές της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης. Ειδικότερα η ηλεκτρονική δημοκρατία αναλύεται στην ηλεκτρονική συμμετοχή, την ηλεκτρονική διαβούλευση, την ηλεκτρονική αίτηση και την ηλεκτρονική ψηφοφορία και μέσω των εφαρμογών της αναζητείται η άμεση συμμετοχή των πολιτών στα κοινά, χωρίς να είναι πλέον αναγκαία η μεσολάβηση των εκπροσώπων.⁸⁷

84. Δημητρόπουλος Α.Δ., «Η επίδραση της σύγχρονης τεχνολογίας στα συνταγματικά δικαιώματα», *Επιθεώρηση δημοσίου δικαίου και διοικητικού δικαίου*, Τόμος 48, Τεύχος 2, Απρίλιος – Ιούνιος 2004, σελ.231

85. Δημητρόπουλος Α.Δ., «Ερείσματα, Απειλή για τα συνταγματικά δικαιώματα, την προσωπικότητα, την ιδιωτική ζωή», *Τα Νέα*, 11-11-2000, Αρ. Φύλλου 16892, σελ.Ν35

86. Μανουσακάκης Γ., «Εκτός Διαδικτύου οι Έλληνες», *Ελεύθερος Τύπος*, 30-12-2006, Αρ.φύλλου, 7146, σελ.18

87. «Η ψηφιακή εποχή καταργεί τη γραφειοκρατία στο Δημόσιο», *Δημοσιογραφικά*, 7-11-2006, Αρ.φύλλου 301, Υπουργείο Εσωτερικών Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης, σελ1-2

Κεφάλαιο Η Οικονομική ελευθερία στο διαδίκτυο

Η εισβολή πνευματικών και καλλιτεχνικών έργων στο διαδίκτυο, καθώς και η έρευνα που διεξάγεται μέσω αυτού, γεννά και ζητήματα πνευματικής και βιομηχανικής ιδιοκτησίας, που σχετίζονται και με την προστασία της προσωπικότητας των δημιουργών των έργων αυτών, αλλά και με την οικονομική ελευθερία των χρηστών του διαδικτύου. Όμως, με δεδομένο ότι το διαδίκτυο προσφέρει και τη δυνατότητα του δημοφιλούς ηλεκτρονικού εμπορίου και της ηλεκτρονικής διαφήμισης, που αποφέρουν εκατομμύρια κέρδη στους ιδιοκτήτες των sites και αποτελούν κομμάτι της οικονομίας, αξίζει να γίνει αναφορά και στα ονόματα τομέων των ιστοσελίδων.

Κύριο νομοθέτημα σε εθνικό επίπεδο για την προστασία της πνευματικής ιδιοκτησίας είναι ο ν.2121/1993 , το οποίο μετά από αλληπάλληλες τροποποιήσεις έχει προσαρμοστεί στη νέα ψηφιακή πραγματικότητα και στις Κοινοτικές οδηγίες⁸⁸. Με δεδομένο ότι το διαδίκτυο είναι μία συλλογική βάση δεδομένων και με μια ριψοκίνδυνη προσέγγιση θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι η εισαγωγή ενός έργου στο διαδίκτυο αποτελεί συμβολή σε συλλογικό έργο. Είναι αναγκαία λοιπόν η σύναψη ειδικής σύμβασης για την εισαγωγή και διάδοση ενός έργου μέσω του διαδικτύου στην οποία η αμοιβή του δημιουργού θα υπολογίζεται με βάση τον αριθμό των ανακλήσεων του έργου που γίνονται από τη βάση δεδομένων στην οποία έχει καταχωρηθεί.⁸⁹

88. Σιδηρόπουλος Θ., Το δίκαιο του διαδικτύου, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2003, σελ.257

89. Σιδηρόπουλος Θ., όπ. παρ., σελ.260

Κατ'εξαιρέση από τη γενική αρχή της απαγόρευσης αναπαραγωγής χωρίς τη συναίνεση του δημιουργού, επιτρέπεται η αναπαραγωγή πνευματικών δημιουργημάτων για ιδιωτική χρήση. Απαγορεύεται ακόμη η αλλοίωση οποιασδήποτε πληροφορίας που αφορά στην ταυτότητα του έργου και η οποία παρέχεται σε ηλεκτρονική μορφή χωρίς την άδεια του δημιουργού.⁹⁰

Με βάση τη νομολογία, θεωρείται παράνομη η χωρίς την άδεια των δημιουργών τους αναπαραγωγή και δημόσια εκτέλεση μουσικών έργων διαμέσω του διαδικτύου και συγκεκριμένα των «sites» ραδιοφωνικών σταθμών.⁹¹ Ειδικά στο χώρο της δισκογραφίας η προσβολή των δικαιωμάτων της πνευματικής ιδιοκτησίας είναι εύκολη⁹². Επιτυγχάνεται κυρίως με την τεχνολογία της «συμπίεσης δεδομένων ψηφιακού ήχου» του τύπου mp3 που επιτρέπει να κατεβάσει κάποιος από το Ίντερνετ όποιο τραγούδι θέλει. Πρόκειται για μια ιδιότυπη μορφή πειρατείας, καθώς οι δισκογραφικές εταιρείες και οι μουσικοί δεν εισπράττουν τίποτα. Η μουσική βιομηχανία μάλιστα μιλά για διαφυγόντα κέρδη δισεκατομμυρίων δολαρίων μόνο στις ΗΠΑ. Επιπλέον, θεωρείται παράνομη η αναπαραγωγή συγγραφικών έργων σε ιστοσελίδες του διαδικτύου καθώς και η και θέση των έργων σε κυκλοφορία με τη μορφή ηλεκτρονικών εκδόσεων, χωρίς την άδεια του δημιουργού τους, καθώς προσβάλλει το περιουσιακό δικαίωμα των δημιουργών και υποβαθμίζει τα έργα.⁹³

90. Σιδηρόπουλος Θ., *Το δίκαιο του διαδικτύου*, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2003, σελ. 262-265

91. ΜΠ Αθηνών, 3431/2002.

92. Ιωάννου Κ., Σκουρής Β., *Η ελευθερία της διαφήμισης*, Εκδόσεις Σάκκουλα, 1996, Θεσσαλονίκη, σελ. 31

93. ΜΠ Αθηνών, 1639/2001

Ιδιαίτερα προβλήματα δημιουργούνται ως προς τα δικαιώματα βιομηχανικής ιδιοκτησίας, ιδιαίτερα των σημάτων (trademarks) και των διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας (patents), τα οποία αποφέρουν εκατομμύρια κέρδη σε όσους ασχολούνται με επιχειρήσεις στο διαδίκτυο. Η συνηθέστερη περίπτωση παράνομης χρήσης σημάτων στο διαδίκτυο είναι η ορατή ή αόρατη εισαγωγή τους ως λέξεις-κλειδιά στον HTML κώδικα ιστοσελίδων, ώστε να είναι δυνατή η εύρεσή τους μέσω των μηχανών αναζήτησης.

Στην ελληνική και κοινοτική νομοθεσία τα προγράμματα ηλεκτρονικών υπολογιστών και οι μέθοδοι για την άσκηση οικονομικών δραστηριοτήτων δεν θεωρούνται εφευρέσεις και γι' αυτό δεν χορηγούνται διπλώματα ευρεσιτεχνίας σε προϊόντα λογισμικού. Εξαιρούνται τα προϊόντα λογισμικού που έχουν τεχνικό χαρακτήρα και οι εφευρέσεις που εφαρμόζονται σε ηλεκτρονικό υπολογιστή εφόσον είναι νέες, περιέχουν εφευρετική δραστηριότητα και μπορούν να εφαρμοστούν βιομηχανικά.⁹⁴

Χαρακτηριστική για την τεχνολογία που σχετίζεται και με το διαδίκτυο είναι η ακόλουθη περίπτωση: Το Αμερικάνικο Ανώτατο Δικαστήριο απέρριψε την αίτηση της εταιρείας Microsoft στην υπόθεση ευρεσιτεχνίας που αφορά την μέθοδο σύνδεσης της βάσης δεδομένων Access με το πρόγραμμα υπολογισμού με λογιστικό φύλλο, Excel. Η Microsoft ενεπλάκη σε μία μακρόχρονη δικαστική διαμάχη με τον εφευρέτη Carlos Armando Amado, ο οποίος στράφηκε εναντίον της με αγωγή.

94. Σιδηρόπουλος Θ., *Το δίκαιο του διαδικτύου*, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2003, σελ. 272-274.

Τον Ιούνιο του 2005 το Εφετείο της Καλιφόρνια, επιβεβαιώνοντας την απόφαση του Πρωτοδικείου, δικαίωσε τον Amado, υποχρεώνοντας την Microsoft να του καταβάλλει ως αποζημίωση το ποσό των 6,1 εκατομμυρίων δολαρίων.⁹⁵

Η λειτουργία του διαδικτύου βασίζεται στην υιοθέτηση ενός πρωτοκόλλου επικοινωνίας μέσω του οποίου επιτυγχάνεται η διασύνδεση των υπολογιστών και των δικτύων. Κάθε υπολογιστής που συνδέεται με το διαδίκτυο έχει ένα μοναδικό αριθμό που ονομάζεται «πρωτόκολλο διαδικτύου»(Internet Protocol) και αποτελείται από μία συστοιχία τεσσάρων αριθμών από το 0 έως το 255.Για τη διευκόλυνση όμως των χρηστών υιοθετήθηκε τελικά ένα νέο σύστημα, που ονομάστηκε Σύστημα Ονοματοδοσίας Διαδικτύου(Domain Name System).Ειδικοί διακομιστές που ονομάζονται Διακομιστές Ονομάτων Τομέα μεταφράζουν τα ονόματα τομέα σε IP αριθμούς.⁹⁶

Η καταχώρηση των ονομάτων τομέα μπορεί να γίνει μία μόνο φορά. Γι' αυτό δημιουργήθηκε η Οργάνωση για την Παραχώρηση Ονομάτων και Αριθμών Διαδικτύου (com) ενώ για τη διαχείριση των εθνικών ονομάτων τομέα υπεύθυνες είναι οι κρατικές αρχές ενός κράτους. Συγκεκριμένα, στην Ελλάδα αρμόδια για την εποπτεία των ονομάτων τομέα είναι η Εθνική Επιτροπή Τηλεπικοινωνιών και Ταχυδρομείων (Ε.Ε.Τ.Τ.), (άρθρο 3§14 περ.α ν.2867/2000). Προβλέπεται μάλιστα η δημιουργία ενός μητρώου για την τήρηση ενός αρχείου σε ηλεκτρονική μορφή με τα εκχωρηθέντα ονόματα τομέα.⁹⁷

95. www.lawnet.gr

96. Γκλαβά Μ., *Διαχείριση πληροφοριών και επικοινωνίας με χρήση του ελληνικού Internet Explorer 5*, Γκιούρδας Εκδοτική, 2000, Αθήνα, σελ.35

97.. Σιδηρόπουλος Θ., *Το δίκαιο του διαδικτύου*, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2003, σελ.157

Δε γίνεται δεκτή αίτηση για χορήγηση ονόματος τομέα αν α) αυτό έχει καταχωρηθεί ήδη σε άλλο πρόσωπο, β) αντίκειται στη δημόσια τάξη, τα χρηστά ήθη και την καλή πίστη, γ) συνιστά επίσημο σημείο του ελληνικού κράτους ή άλλων κρατών, ή θρησκευτικό σύμβολο.⁹⁸

Μεγαλύτερα προβλήματα προκαλούνται από την ταύτιση των ονομάτων τομέα με τους διακριτικούς τίτλους ή τις επωνυμίες επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στο χώρο του διαδικτύου. Κι αυτό γιατί προκαλείται σύγχυση κατά την πληκτρολόγηση των ονομάτων στις μηχανές αναζήτησης (search engines). Αυτό το φαινόμενο ονομάζεται «κυβερνοσφετερισμός» (cybersquatting).⁹⁹

Στο ελληνικό εθνικό επίπεδο αρμόδιο όργανο διαιτητικής επίλυσης αυτών των διαφορών είναι η Ε.Ε.Τ.Τ. Οι διαφορές που ανακύπτουν από την αμφισβήτηση της νομιμότητας των πράξεων των οργάνων της ΕΕΤΤ αποτελούν ακυρωτικές διοικητικές διαφορές, των οποίων η εκδίκαση υπάγεται στο Συμβούλιο της Επικρατείας.¹⁰⁵ Ωστόσο, η διαιτητική διαδικασία δεν επιφέρει πάντα τα αναμενόμενα αποτελέσματα γι' αυτό προτιμάται η απευθείας προσφυγή στα δικαστήρια μέσω της διαδικασίας των ασφαλιστικών μέτρων. Η πρώτη σχετική απόφαση των ελληνικών δικαστηρίων αφορούσε στη χρήση του ονόματος «amazon.gr» από μία εταιρεία που ασχολούνταν με την πώληση βιβλίων μέσω του διαδικτύου αλλά δεν είχε καμία σχέση με τη διεθνούς φήμης επιχείρηση που εδρεύει στις ΗΠΑ. (Amazon.com)¹⁰¹.

98. Σιδηρόπουλος Θ., *Το δίκαιο του διαδικτύου*, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2003, σελ. 159

99. Σιδηρόπουλος Θ., *όπ.παρ.*, σελ. 164

100. ΣΤΕ, 955/2003

101. Σιδηρόπουλος Θ., *όπ.παρ.*, σελ. 162-163

Το Πρωτοδικείο Σύρου έκρινε ότι δεν ήταν νόμιμη η χρήση του συγκεκριμένου ονόματος με το σκεπτικό ότι η χρήση ονόματος που μοιάζει με την επωνυμία, το εμπορικό σήμα ή την ηλεκτρονική διεύθυνση μεγάλης φήμης δημιουργεί κίνδυνο σύγχυσης και αποτελεί πράξη αθέμιτου ανταγωνισμού. Επιπλέον, ως προς την προστασία των δικαιούχων διακριτικών γνωρισμάτων έναντι της χρήσης τους ως domain name από τρίτο κατά τα άρθρα 58/ΑΚ και 1,13 Ν.146/1914,ως χρήση νοείται και η ύπαρξη λευκής ιστοσελίδας με την υπόμνηση «υπό κατασκευή»¹⁰²

Προσβάλλεται το δικαίωμα στην επωνυμία όταν τρίτος καταχωρεί στο διαδίκτυο σελίδα με τα στοιχεία του διακριτικού, το οποίο αποτελεί στοιχείο της επωνυμίας δικαιούχου, με αποτέλεσμα να εντείνεται η σύγχυση μεταξύ καταναλωτών και συνεργατών δικαιούχου και τρίτου.¹⁰³ Ακόμη, όταν τρίτος καταχωρεί στο διαδίκτυο σελίδα με τα στοιχεία διακριτικού το οποίο αποτελεί την επωνυμία δικαιούχου είναι παράνομη για έναν ακόμη λόγο αφού ο δικαιούχος αδυνατεί πλέον να δημιουργήσει ανάλογη σελίδα στο διαδίκτυο λόγω της προηγούμενης καταχώρησής της.

Δηλαδή για να παρασχεθεί στο δικαιούχο η προβλεπόμενη από το νόμο για τον αθέμιτο ανταγωνισμό προστασία απαιτείται 1)η πράξη να έγινε με σκοπό ανταγωνισμού και 2)να υπάρχει η δυνατότητα πρόκλησης σύγχυσης στον κοινό καταναλωτή, χωρίς την οποία δε νοείται αθέμιτος ανταγωνισμός.¹⁰⁴

102.ΠΠ Θεσσαλονίκης, 14638/2001

103.ΜΠ Αθήνας, 1250/2000

104.ΜΠ Θεσσαλονίκης,7659/1997

Το διαδίκτυο άλλαξε τον τρόπο ζωής σε διάφορα επίπεδα, αλλά ίσως σε κανέναν τομέα δεν είχε τόσο μεγάλη επίδραση όσο στην αναζήτηση εργασίας. Σύμφωνα με μέτρηση της εταιρείας επιχειρηματικών μελετών Conference Board, τον Οκτώβριο που μας πέρασε δημοσιεύθηκαν στις ΗΠΑ 2,5 εκατομμύρια αγγελίες για θέσεις εργασίας, σε διαδικτυακούς τόπους που ειδικεύονται στον τομέα και σε online εκδόσεις εφημερίδων. Ο αριθμός αυτός συνιστά αύξηση της τάξεως του 28% σε σχέση με το αντίστοιχο διάστημα το 2005. Σύμφωνα με μία άλλη έκθεση της Pew Internet and American Life Project, το 2005, το διαδίκτυο έπαιξε σημαντικό ρόλο για τέσσερις στους δέκα Αμερικανούς που αναζήτησαν πρόσθετη επαγγελματική εκπαίδευση, ενώ ένας στους τέσσερις βρήκε νέα εργασία με τη βοήθεια του Internet.¹⁰⁵

Ωστόσο, εργασία και διαδίκτυο συνδέονται και με μία άλλη σχέση. Πρόκειται για το επικίνδυνο φαινόμενο της παρακολούθησης της χρήσης του διαδικτύου από τον εργοδότη μέσα στην επιχείρηση, μέσω του ελέγχου των δικτυακών τόπων που επισκέφτηκαν οι εργαζόμενοι. Στις ΗΠΑ για παράδειγμα ο εργοδότης έχει το νόμιμο δικαίωμα να διαβάζει τα μηνύματα των εργαζομένων και να κρατά αντίγραφά τους για απεριόριστο χρόνο, καθώς και να απολύει τους εργαζομένους βάσει αυτών των μηνυμάτων.¹⁰⁶

105. www.imerisia.gr

106. . *Conner K.-Sax & Ed Krol, The whole Internet: The next generation*, O'Reilly & Associates, 1999, σελ215

Πίνακας στατιστικών στοιχείων*

**Στατιστικά στοιχεία διαπραχθέντων αδικημάτων μέσω του διαδικτύου από
01-01-2004 έως 24-10-2006**

ΑΔΙΚΗΜΑΤΑ	ΠΕΡΙ- ΠΤΩΣΕΙΣ	ΣΥΛΛΗ- ΦΘΕΝΤΕΣ	ΣΥΝΟΛΟ ΔΡΑΣΤΩΝ
Αρ.66 Ν. 2121/1993 « Περί Πνευματικής Ιδιοκτησίας » & 394 Π.Κ. «Αποδοχή και διάθεση προϊόντων εγκλήματος μέσω Ίντερνετ» & 386 Π.Κ. «Απάτη με υπολογιστή»	7	9	9
Παιδική πορνογραφία 349 ΠΚ	27	37	78
Σωματεμπορία 351 ΠΚ	2	2	2
«Απάτη με υπολογιστή», cracking...κ.ά., 386 Α ΠΚ	6	3	18
Απάτη με dialers	2	5	5
Παραβίαση απορρήτων σε υπολογιστή, 370B § 1 ΠΚ	6	3	8
Διαρροή διαβαθμισμένων πληροφοριών μέσω Ίντερνετ, 370B § 3 ΠΚ	4	3	4
Προσηλυτισμός μέσω Ίντερνετ	1	4	4
Συκοφαντική δυσφήμιση μέσω Ίντερνετ, 363 ΠΚ	9	4	11
ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ	76	80	139

* Πηγή στοιχείων : Διεύθυνση Δίωξης Ηλεκτρονικού Εγκλήματος / Αρχηγείου Ελληνικής Αστυνομίας.

Νομολογία

A.

Προσωπικά δεδομένα

- **Αρχή Προστασίας Δεδομένων, 69/2005**

Κατάρτιση ηλεκτρονικής λίστας υποψηφίων ιατρών στο διαδίκτυο από το Υπουργείο Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης

Το Υπουργείο Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης δεν κωλύεται από το Ν.2472/1997 να καταρτίσει ηλεκτρονικό ονομαστικό κατάλογο («λίστα αναμονής») των υποψηφίων για τοποθέτηση προς απόκτηση ειδικότητας ιατρών ή προς εκπλήρωση της υποχρεωτικής υπηρεσίας υπαίθρου και να τον αναρτήσει στην ιστοσελίδα του. Ο ηλεκτρονικός κατάλογος περιλαμβάνει το όνομα του υποψηφίου, τη χρονολογία λήψης πτυχίου και την ημεροχρονολογία κατάθεσης της αίτησης. Κι αυτό γιατί έτσι εξυπηρετείται η αρχή της διαφάνειας και η διευκόλυνση των ενδιαφερομένων, με την προϋπόθεση ότι οι τελευταίοι θα ενημερωθούν.

- **Αρχή Προστασίας Δεδομένων, 2/ 2006**

Εταιρεία Τ.Β.Ε. Ε.Π.Ε. κατά εταιρειών Ρ.Τ. Ε.Π.Ε και Ρ.Τ.Α.Ε.Κ.Β.

Δημοσίευση των δικαστικών αποφάσεων του ΣτΕ στο διαδίκτυο

Η δημοσίευση των δικαστικών αποφάσεων και πράξεων του Συμβουλίου της Επικρατείας μέσω της δημιουργίας διαδικτυακής πύλης θα πρέπει να γίνεται μόνο κατόπιν ανωνυμοποίησης των στοιχείων από τα οποία δύναται να προκύψει η ταυτότητα των φυσικών προσώπων, διαδίκων, μαρτύρων κ.ά., με εξαίρεση των στοιχείων των μελών της σύνθεσης του Δικαστηρίου και των πληρεξουσίων δικηγόρων.

Πνευματικά δικαιώματα

- **Μονομελές Πρωτοδικείο Ρόδου, 51/2001**

Προγράμματα ηλεκτρονικού υπολογιστή ως έργα πνευματικής ιδιοκτησίας

Το πρόγραμμα ηλεκτρονικού υπολογιστή με το οποίο λαμβάνουν χώρα συναλλαγές στο διαδίκτυο και για τη δημιουργία του οποίου απαιτούνται εξειδικευμένες γνώσεις και τεχνογνωσία αποτελεί έργο πνευματικής ιδιοκτησίας. Η παρουσίαση του έργου στην Ε.Ε. από τον ένα συνétaιρο ως αποκλειστικά δικό του προκειμένου να αποσπάσει το σύνολο της χρηματοδότησης συνιστά κλοπή πνευματικής ιδιοκτησίας, απάτη και αθέμιτο ανταγωνισμό.

- **Μονομελές Πρωτοδικείο Αθηνών,1639/2001**

Αναπαραγωγή συγγραφικών έργων σε ιστοσελίδες του διαδικτύου

Θεωρείται παράνομη η αναπαραγωγή συγγραφικών έργων σε ιστοσελίδες του διαδικτύου καθώς και η θέση των έργων σε κυκλοφορία με τη μορφή ηλεκτρονικών εκδόσεων, χωρίς την άδεια του δημιουργού τους, καθώς προσβάλλει το περιουσιακό δικαίωμα των δημιουργών και υποβαθμίζει τα έργα.

- **Μονομελές Πρωτοδικείο Αθηνών,3431/2002**

«ΑΕΠΙ Α.Ε.» κατά «ΚΛΙΚ FM Α.Ε.»

Εκτέλεση μουσικών έργων μέσω των «sites» ραδιοφωνικών σταθμών

Για την εγγραφή, αναπαραγωγή, θέση σε κυκλοφορία, παρουσίαση στο κοινό, δημόσια εκτέλεση, μετάδοση και αναμετάδοσή τους και διαμέσω του διαδικτύου απαιτείται προηγούμενη έγγραφη άδεια του δημιουργού. Θεωρείται επομένως παράνομη η χωρίς την άδεια των δημιουργών τους αναπαραγωγή και δημόσια εκτέλεση μουσικών έργων διαμέσω του διαδικτύου και συγκεκριμένα μέσω των «sites» ραδιοφωνικών σταθμών.

Κατοχύρωση και χρήση «domain names» - Αθέμιτος ανταγωνισμός

- **Συμβούλιο της Επικρατείας,955/2003**

Διαχείριση των ονομάτων χώρου στο διαδίκτυο από την Εθνική Επιτροπή

Τηλεπικοινωνιών και Ταχυδρομείων

Στο ελληνικό εθνικό επίπεδο αρμόδιο όργανο διαιτητικής επίλυσης των διαφορών σχετικά με τη διαχείριση των ονομάτων χώρου στο διαδίκτυο είναι η Εθνική Επιτροπή Τηλεπικοινωνιών και Ταχυδρομείων.

Μέχρι την έκδοση του νόμου 286/2000 δεν υπήρχε ρητή νομοθετική πρόβλεψη για τη διαχείριση των ονομάτων τομέα στο διαδίκτυο με κατάληξη «.gr» και γι' αυτό το έργο αυτό είχε ανατεθεί στο Ινστιτούτο Πληροφορικής ΙΤΕ. Πλέον, η ΕΕΤΤ ως Εθνική Ρυθμιστική Αρχή ελέγχει και ρυθμίζει τον τομέα των τηλεπικοινωνιών ,εποπτεύει την τηλεπικοινωνιακή αγορά, μεριμνά για την τήρηση των της σχετικής νομοθεσίας και ρυθμίζει τα θέματα των γενικών αδειών. Επιπλέον επιβάλλει κυρώσεις για τις διαφορές αυτές.Οι διαφορές που ανακύπτουν από την αμφισβήτηση της νομιμότητας των πράξεων των οργάνων της ΕΕΤΤ αποτελούν ακυρωτικές διοικητικές διαφορές, των οποίων η εκδίκαση υπάγεται στο Συμβούλιο της Επικρατείας.

- **Πολυμελές Πρωτοδικείο Θεσσαλονίκης,14638/2001**

Λευκή ιστοσελίδα ως σήμα

Η χρήση ονόματος χώρου στο διαδίκτυο που μοιάζει με την επωνυμία, το εμπορικό σήμα ή την ηλεκτρονική διεύθυνση μεγάλης φήμης δημιουργεί κίνδυνο σύγχυσης και αποτελεί πράξη αθέμιτου ανταγωνισμού. Ως χρήση διακριτικών γνωρισμάτων ως domain name νοείται και η ύπαρξη λευκής ιστοσελίδας με την υπόμνηση «υπό κατασκευή».

- **Μονομελές Πρωτοδικείο Αθήνας,1250/2000**

**«ΕΛΕΞ Ελληνική εταιρεία εξαγωγικού εμπορίου Α.Ε. » κατά «ΕΛΕΞ Εισαγωγική Α.Ε.»
«domain names» και δικαίωμα στην επωνυμία**

Προσβάλλεται το δικαίωμα στην επωνυμία όταν τρίτος καταχωρεί στο διαδίκτυο σελίδα με τα στοιχεία του διακριτικού, το οποίο αποτελεί στοιχείο της επωνυμίας δικαιούχου, με αποτέλεσμα να εντείνεται η σύγχυση μεταξύ καταναλωτών και συνεργατών δικαιούχου και τρίτου. Ακόμη, όταν τρίτος καταχωρεί στο διαδίκτυο σελίδα με τα στοιχεία διακριτικού το οποίο αποτελεί την επωνυμία δικαιούχου είναι παράνομη για έναν ακόμη λόγο αφού ο δικαιούχος αδυνατεί πλέον να δημιουργήσει ανάλογη σελίδα στο διαδίκτυο λόγω της προηγούμενης καταχώρησής της.

- **Μονομελές Πρωτοδικείο Θεσσαλονίκης,7659/1997**

**Ανώνυμη εταιρεία «EXPERTNET-Προηγμένες Εφαρμογές Πληροφορικής ΑΕ» κατά
χρήστη του ίδιου διακριτικού τίτλου
«domain names» και αθέμιτος ανταγωνισμός**

Για να παρασχεθεί στο δικαιούχο διακριτικού γνωρίσματος η προβλεπόμενη από το νόμο για τον αθέμιτο ανταγωνισμό προστασία στην περίπτωση των «domain names» απαιτείται : 1)η πράξη να έγινε με σκοπό ανταγωνισμού και 2)να υπάρχει η δυνατότητα πρόκλησης σύγχυσης στον κοινό καταναλωτή, χωρίς την οποία δε νοείται αθέμιτος ανταγωνισμός.

- **Τύπος-Διαδίκτυο**

Συμβούλιο της Επικρατείας επ'αναστολών – ασφ. μέτρα , 82/2005

**Ανώνυμη εταιρεία ΑΚΤΩΡ Α.Τ.Ε. κατά Εθνικού Συμβουλίου Ραδιοτηλεόρασης και
ανώνυμης εταιρείας «Μηχανική Α.Ε.»**

Ηλεκτρονικές εφημερίδες ως επιχειρήσεις μέσω ενημέρωσης

Όπως ρητά προβλέπεται στο άρθρο 15§1 του Συντάγματος ,οι προστατευτικές για τον τύπο διατάξεις του άρθρου 14 δεν εφαρμόζονται στον κινηματογράφο ,τη φωνογραφία, τη ραδιοφωνία, την τηλεόραση και κάθε άλλο παρεμφερές μέσο μετάδοσης λόγου ή παράστασης.

Επομένως δεν εφαρμόζονται καταρχήν στο διαδίκτυο. Όμως, στο νόμο 3021/2002 με τίτλο «Περιορισμοί στη σύναψη δημοσίων συμβάσεων με πρόσωπα που δραστηριοποιούνται ή συμμετέχουν σε επιχειρήσεις μέσω ενημέρωσης κλπ»(ΦΕΚ 143Α) που εξεδόθη, σε εκτέλεση του άρθρου 14§9/Σ ,για τη ρύθμιση των ειδικότερων συναφών θεμάτων ,γίνεται μια ενδιαφέρουσα διάκριση.

Στο άρθρο 1 αναφέρεται ότι «ως επιχείρηση μέσω ενημέρωσης θεωρείται και εκείνη που έχει ως δραστηριότητα την παροχή, μέσω διαδικτύου, υπηρεσιών οπτικοακουστικού περιεχομένου, εφόσον το περιεχόμενο αυτό έχει ενημερωτικό χαρακτήρα και ειδικότερα περιλαμβάνει κατά το πρότυπο των έντυπων εφημερίδων, ειδήσεις για πολιτικά, κοινωνικά, οικονομικά, πολιτιστικά ή αθλητικά γεγονότα και εκδηλώσεις, καθώς και άρθρα, σχόλια, συνεντεύξεις ή συζητήσεις για τα θέματα αυτά. Αντίθετα, δεν θεωρείται επιχείρηση μέσω μαζικής ενημέρωσης η επιχείρηση που έχει ως δραστηριότητα την παροχή υπηρεσιών πρόσβασης στο διαδίκτυο».

Απάτη

- **Συμβούλιο Πλημμελειοδικών Θεσσαλονίκης,1653/2001**

Προπαρασκευαστικές πράξεις απάτης στο διαδίκτυο

Η εισαγωγή στο διαδίκτυο ηλεκτρονικής σελίδας με την οποία διαφημίζεται η δυνατότητα απόκτησης διεθνούς άδειας οδήγησης αυτοκινήτου, υπηρεσία την οποία μπορούσε να προσφέρει η κατηγορούμενη κατόπιν εξουσιοδότησής της από τον Ο.Η.Ε., χωρίς κάποια περαιτέρω επικοινωνία με συγκεκριμένο αποδέκτη – πελάτη, δεν συνιστά απόπειρα απάτης ,αλλά ατιμώρητη προπαρασκευαστική πράξη.

Ηλεκτρονικά παιχνίδια

Τριμελές Πλημμελειοδικείο Θεσσαλονίκης,16251/2002

Απαγόρευση ηλεκτρονικών παιχνιδιών

Απαγορεύεται η εξαγωγή και εγκατάσταση ηλεκτρομηχανικά και ηλεκτρονικά διεξαγόμενων παιχνιδιών καθώς και ψυχαγωγικών παιχνιδιών σε δημόσιο και ιδιωτικό χώρο.

Στα μηχανικά παιχνίδια επιτρέπεται μόνο η διενέργεια ψυχαγωγικών παιχνιδιών απαγορεύεται όμως η συνομολόγηση στοιχήματος ή η απόδοση οικονομικού οφέλους από αυτά τα παιχνίδια. Για την τήρηση των προβλεπόμενων σε αυτές τις διατάξεις αρμόδιες είναι οι αστυνομικές αρχές καθώς και το Σώμα Δίωξης Οικονομικού Εγκλήματος.

- ΣτΕ επ' αναστολών, 158/2004

Εταιρείες Θ.Ρ. και Αφοί Ο.Ε., Αφοί Ρ. και Σία Ο.Ε κατά Υπουργού Οικονομίας, και Οικονομικών, Υπουργού Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης, Υπουργού Δημόσιας Τάξης και Υπουργού Εμπορικής ναυτιλίας
Οικονομική ελευθερία, πληροφόρηση, αναλογικότητα και ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας και απαγόρευση διεξαγωγής παιγνίων στο Ίντερνετ

Αντίκειται στις συνταγματικές αρχές της οικονομικής ελευθερίας, της πληροφόρησης, της αναλογικότητας και της ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητας η απαγόρευση διεξαγωγής παιγνίων σε Ίντερνετ ή Ίντρανετ sites καθόσο η απαγόρευση αυτή καταλαμβάνει και τη διενέργεια ψυχαγωγικών τεχνικών παιγνίων. Σκοπός αυτού του νόμου είναι ο αποτελεσματικός αποκλεισμός του παράνομου τζόγου και των παράνομων εσόδων που αυτός αποφέρει. Στην περίπτωση όμως της απαγόρευσης διεξαγωγής των τεχνικών παιγνίων μέσω του Ίντερνετ (τα οποία δεν ενέχουν στοιχεία παράνομου οφέλους παρά μόνο ψυχαγωγίας και τεχνικής επιδεξιότητας) δεν βλάπτονται η εθνική οικονομία, τα δικαιώματα των άλλων και τα χρηστά ήθη. Επομένως, δε θεωρείται σύμφωνος με το Σύνταγμα ο περιορισμός των παραπάνω δικαιωμάτων μέσω αυτής της απαγόρευσης καθόσο δεν πρόκειται για προσβολή δημόσιου συμφέροντος.

B.

Αναπαραγωγή συγγραφικών έργων σε ιστοσελίδες του διαδικτύου

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΑΠΟΦΑΣΗΣ

Δικαστήριο: ΜΟΝΟΜΕΛΕΣ ΠΡΩΤΟΔΙΚΕΙΟ

Τόπος: ΑΘΗΝΑ

Αριθ. Απόφασης: 1639

Έτος: 2001

Πρόεδρος : Κ. Φλουρή

Κείμενο Απόφασης

Από τις συνδυασμένες διατάξεις των άρθρων 1, 2, 3 παρ. 1, 4 παρ. 1 και 3, 12 παρ. 2, 14, 63 παρ. 3, 64, 65 του Ν 2121/1993 "Πνευματική ιδιοκτησία, συγγενικά δικαιώματα και πολιτιστικά θέματα" συνάγονται τα ακόλουθα: Οι πνευματικοί δημιουργοί, με την δημιουργία του έργου, ως τέτοιου νοουμένου κάθε πρωτότυπου πνευματικού δημιουργήματος λόγου, τέχνης ή

επιστήμης, που εκφράζεται με οποιαδήποτε μορφή, ιδίως τα γραπτά ή προφορικά κείμενα, αποκτούν πάνω σε αυτό πνευματική ιδιοκτησία, που περιλαμβάνει, ως αποκλειστικά και απόλυτα δικαιώματα, το δικαίωμα της εκμεταλλεύσεως του έργου (περιουσιακό δικαίωμα) και το δικαίωμα της προστασίας του προσωπικού τους δεσμού προς αυτό (ηθικό δικαίωμα). Ειδικότερα τα περιουσιακό δικαίωμα δίνει στο δημιουργό ιδίως την εξουσία να επιτρέπει η να απαγορεύει, εκτός άλλων, και την εγγραφή και την αναπαραγωγή του έργου με κάθε μέσο, όπως μηχανικά, φωτοχημικά ή ηλεκτρονικά μέσα, τη θέση σε κυκλοφορία του πρωτοτύπου η αντιτύπων του έργου, την παρουσίαση του έργου στο κοινό και τη μετάδοση ή αναμετάδοση του έργου στο κοινό με ηλεκτρομαγνητικά κύματα ή με καλώδια ή με άλλους υλικούς αγωγούς ή με οποιοδήποτε άλλο τρόπο, παραλλήλως προς την επιφάνεια της γης ή μέσω δορυφόρων. Το ηθικό δικαίωμα δίνει στο δημιουργό ιδίως τις εξουσίες της αποφάσεως για το χρόνο, τον τόπο και τον τρόπο, κατά τους οποίους το έργο θα γίνει προσιτό στο κοινό (δημοσίευση) και της απαγορεύσεως κάθε προσβολής του δημιουργού, οφειλόμενης στις συνθήκες παρουσιάσεως του έργου στο κοινό. Το ηθικό δικαίωμα είναι ανεξάρτητο από το περιουσιακό δικαίωμα και παραμένει στο δημιουργό ακόμα και μετά τη μεταβίβαση του περιουσιακού δικαιώματος, είναι δε αμεταβίβαστο μεταξύ ζώντων. Οι δικαιοπραξίες που αφορούν στη μεταβίβαση εξουσιών από το περιουσιακό δικαίωμα, την ανάθεση ή την άδεια εκμεταλλεύσεως και την άσκηση του ηθικού δικαιώματος είναι άκυρες, αν δεν καταρτισθούν εγγράφως. Την ακυρότητα μπορεί να επικαλεσθεί μόνο ο πνευματικό δημιουργός. Με ασφαλιστικά μέτρα, που διατάσσονται από το Μονομελές Πρωτοδικείο, εφόσον πιθανολογείται κίνδυνος τελέσεως πράξεως προσβολής της πνευματικής ιδιοκτησίας, απαγορεύεται η τέλεση της πράξεως αυτής, καθώς επίσης και η συντηρητική κατάσχεση των αντικείμενων που κατέχονται από τον καθού και αποτελούν μέσο τελέσεως ή προϊόν ή απόδειξη της προσβολής. Σε κάθε περίπτωση προσβολής της πνευματικής ιδιοκτησίας, ο δημιουργός μπορεί να αξιώσει την αναγνώριση του δικαιώματος του, την άρση της προσβολής και την παράλειψη της στο μέλλον. Το δικαστήριο καταδικάζοντας σε παράλειψη πράξεως απειλεί για κάθε παράβαση χρηματική ποινή τριακοσίων χιλιάδων έως ενός εκατομμυρίου δραχμών υπέρ του δημιουργού, καθώς και προσωπική κράτηση έως ένα έτος. Το ίδιο ισχύει και όταν η καταδίκη γίνεται κατά τη διαδικασία των ασφαλιστικών μέτρων. Κατά τα λοιπά ισχύει το άρθρο 947 του ΚΠολΔ. Εξάλλου, τα άρθρα 57 - 60 ΑΚ παρέχουν το δικαίωμα αποκρούσεως κάθε παράνομης

προσβολής της προσωπικότητας, δηλαδή των αγαθών που συνδέονται αναπόσπαστα με το πρόσωπο και συγκροτούν την σωματική, ψυχική και κοινωνική ατομικότητα του ανθρώπου. Τα αγαθά αυτά δεν αποτελούν αυτοτελή δικαιώματα, αλλά επιμέρους εκδηλώσεις, εκφάνσεις ή πλευρές του ενιαίου δικαιώματος επί της ίδιας προσωπικότητας, σε τρόπο ώστε η προσβολή οποιασδήποτε εκφάνσεως της προσωπικότητας να σημαίνει και προσβολή της συνολικής έννοιας "προσωπικότητα" (βλ. ΕφΠειρ 927/1997 ΔΕΕ 11,1075, Καρακατσάνη, στον ΑΚ Γεωργιάδη-Σταθόπουλου, άρθρο 57, αρ. 1-3). Κυριότερες από τις παραπάνω εκδηλώσεις της προσωπικότητας είναι η ζωή, η υγεία, η σωματική ακεραιότητα, η ελευθερία, η τιμή και η υπόληψη, το απόρρητο της ιδιωτικής ζωής, η εικόνα του προσώπου κ.λπ. Ειδικά για την εικόνα του προσώπου, ως έκφραση της προσωπικότητας αυτού, πρέπει να ειπωθεί ότι η εικόνα παριστάνει την εξωτερική μορφή του ανθρώπου. Όπως αυτή συνοδεύει πάντοτε τον άνθρωπο και εμφανίζεται δημόσια μόνον όταν αυτός θέλει, έτσι και η εικόνα του δεν ανήκει στο κοινό, αλλά μόνο στο πρόσωπο, το οποίο την παριστάνει. Για το λόγο αυτό δεν επιτρέπεται καταρχήν σε κανένα να αποτυπώσει ή να εμφανίσει δημόσια την εικόνα άλλου, χωρίς την συναίνεση του (βλ. σχετικά ΕφΑΘ 5783/1997 και 3346/1996 ΕΛΔ 39,667 και 665 αντίστοιχα, ΕφΠειρ 927/1997, ό.π., ΕφΑΘ 8908/1988 ΝοΒ 36,1665). Καθόσον αφορά δε στα δικαιώματα του προσβαλλόμενου, από το συνδυασμό των άρθρων 57 και 59 του ΑΚ προκύπτει ότι αυτός δικαιούται, εκτός άλλων, να αξιώσει την άρση της προσβολής και την παράλειψη της στο μέλλον.

Στην προκείμενη περίπτωση με την ένδικη αίτηση η αιτούσα εκθέτει ότι είναι συγγραφέας του διηγήματος [...] Ότι προσφάτως ο πρώτος των καθών, χρήστης ηλεκτρονικού υπολογιστή, με την διαμεσολάβηση της δεύτερης των καθών, ως φορέως παροχής τηλεπικοινωνιακών υπηρεσιών, μεταξύ των οποίων και εκείνης της προσβάσεως στο Δίκτυο Ίντερνετ αυτής και μέσω αυτού πρόσβαση στο Διαδίκτυο, εγκατέστησε ιστοσελίδες ("site") στο διαδίκτυο, στην αναφερόμενη ηλεκτρονική διεύθυνση, στις οποίες (ιστοσελίδες) ανήρτησε, χωρίς την προηγούμενη άδεια της, αφενός μεν αποσπάσματα του περιεχομένου των ως άνω έργων της και αφετέρου παρουσίαση του βιογραφικού της σημειώματος, δημοσιεύοντας το όνομα της και την φωτογραφία της, εν μέσω άλλων άσεμνων φωτογραφιών, αναφερόμενος με προσβλητικό τρόπο στο πρόσωπο της αμφισβητώντας την αλήθεια των αναφερομένων στο βιογραφικό της σημείωμα στοιχείων, δημιουργώντας ηλεκτρονικό ταχυδρομείο, το οποίο παρουσιάζει ως

ηλεκτρονικό ταχυδρομείο αυτής και ένωσης θαυμαστών της "Fan club", καλώντας τους επισκέπτες του διαδικτύου, το μεν να επικοινωνήσουν μαζί του για να τους αποστείλει αναμνηστικά δώρα με την φωτογραφία της αιτούσας, το δε να κάνουν κριτική επί του έργου της, αλλά και να παραγγείλουν, μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, είτε κανονικά αντίτυπα βιβλίων, είτε ηλεκτρονικά βιβλία, υποσχόμενος εκπτώσεις σε περίπτωση παραγγελίας περισσότερων του ενός αναγγέλλοντας έτσι ότι θέτει σε κυκλοφορία αντίτυπα των βιβλίων της, όχι μόνο σε έντυπη μορφή, αλλά και σε "ηλεκτρονική μορφή" (e-book), αποκλειστικά διαμέσου του Internet. Ότι με τον τρόπο αυτό προσβάλλονται, αφενός μεν τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας της (περιουσιακό και ηθικό) επί των ως άνω έργων της αφετέρου δε η τιμή της και η επαγγελματική της υπόληψη, καθώς και η προσωπικότητα της Επικαλούμενη περαιτέρω η αιτούσα επείγουσα περίπτωση, ζητεί να ληφθούν ασφαλιστικά μέτρα και συγκεκριμένα: Ως προς τον πρώτο των καθόν να διαταχθεί: α) η συντηρητική κατάσχεση των ηλεκτρονικών υπολογιστών, συμπεριλαμβανομένων της κεντρικής μονάδας ή των κεντρικών μονάδων, σκληρού δίσκου ή σκληρών δίσκων, δισκετών, εκτυπωτών, οθονών, διαμορφωτών/αποδιαμορφωτών (modem/s) και σαρωτών (scanners) που βρίσκονται στην κατοχή του πρώτου των καθόν και αποτελούν μέσο τελέσεως της άνω προσβολής, β) η απαγόρευση της κάθε μορφής εγγραφής, αναπαραγωγής θέσεως σε κυκλοφορία με κάθε μέσο, παρουσιάσεως στο κοινό, δημοσιεύσεως, εμπορίας και εν γένει εκμεταλλεύσεως των παραπάνω έργων της, καθώς και κάθε άλλου συγγραφικού της έργου, ήδη δημοσιευμένου ή αδημοσίετου, στο σύνολο τους ή αποσπασματικά, αφενός διαμέσου του διαδικτύου (Internet) και των ιστοσελίδων (site) που έχει εγκαταστήσει στην αναφερόμενη ηλεκτρονική διεύθυνση ή σε όποια άλλη διεύθυνση και αφετέρου με οποιονδήποτε άλλο τρόπο και μέσο, γ) η απαγόρευση της χρησιμοποίησεως παρουσιάσεως και διαθέσεως στο κοινό και εν γένει εκμεταλλεύσεως του ονόματος της φωτογραφίας της, στοιχείων της προσωπικής της καταστάσεως του βιογραφικού της και εν γένει της προσωπικότητάς της, αφενός μεν μέσω του διαδικτύου, αφετέρου δε με οποιονδήποτε άλλο τρόπο ή μέσο, με την απειλή χρηματικής ποινής και προσωπικής κρατήσεως Ως προς δε την δεύτερη των καθόν να διαταχθεί η απαγόρευση και διακοπή με κάθε μέσο της παροχής προσβάσεως του πρώτου των καθόν στο δίκτυο της και συνδέσεως αυτού με το διαδίκτυο, καθ' ο μέτρο η πρόσβαση και η σύνδεση αυτή χρησιμοποιούνται για την καταχώρηση και διακίνηση, διαμέσου του διαδικτύου και των

ιστοσελίδων, που ο πρώτος των καθών έχει εγκαταστήσει στην αναφερόμενη ηλεκτρονική διεύθυνση η σε όποια άλλη διεύθυνση, περιεχομένου που σχετίζεται με οποιονδήποτε τρόπο, με την εγγραφή, αναπαραγωγή, θέση σε κυκλοφορία, παρουσίαση στο κοινό, δημοσίευση και εν γένει εκμετάλλευση των προαναφερθέντων συγγραφικών της έργων (στο σύνολο τους ή αποσπασματικά), του ονόματος της, της φωτογραφίας της και εν γένει στοιχείων της προσωπικότητάς της, με την απειλή κατ' αυτής χρηματικής ποινής, για κάθε μελλοντική παράβαση των διατάξεων της παρούσας. Η αίτηση αρμοδίως και παραδεκτώς φέρεται προς συζήτηση ενώπιον του Δικαστηρίου τούτου, κατά την προκειμένη διαδικασία των ασφαλιστικών μέτρων (άρθρα 22, 25 παρ. 2, 683 παρ. 1, 686 επ. ΚΠολΔ) και είναι ορισμένη και νόμιμη, στηριζόμενη στις διατάξεις των άρθρων που αναφέρθηκαν στη νομική σκέψη της παρούσας, καθώς και εκείνες των άρθρων 731, 732, 947 παρ. 1 του ΚΠολΔ, άρθρο 45 της Οδηγίας 2000/31/ΕΚ/ της 17.7.2000 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 8ης Ιουνίου 2000 για ορισμένες νομικές πτυχές των υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας, ιδίως του ηλεκτρονικού εμπορίου, στην εσωτερική αγορά ("Οδηγία για το ηλεκτρονικό εμπόριο"). Πρέπει, επομένως, να εξεταστεί περαιτέρω κατ'ουσίαν[...]

Από το αποδεικτικό υλικό που προαναφέρθηκε πιθανολογήθηκε στη συνέχεια ότι ο πρώτος των καθών πρόσφατα εγκατέστησε ιστοσελίδες ("site") στο διαδίκτυο (Internet) στην ηλεκτρονική διεύθυνση "www.*", με τη διαμεσολάβηση της δεύτερης των καθών, ως φορέως παροχής τηλεπικοινωνιακών υπηρεσιών, η οποία, κατόπιν σχετικής συμφωνίας με τον α' των καθών, ενεργεί για την εισαγωγή, καταχώρηση, μετάδοση, μεταφορά και δρομολόγηση του περιεχομένου των εν λόγω ιστοσελίδων στο Διαδίκτυο με συγκεκριμένες τηλεπικοινωνιακές διαδικασίες. Συγκεκριμένα ο πρώτος των καθών ανήρτησε στις εν λόγω ιστοσελίδες, αφενός αποσπάσματα του περιεχομένου των βιβλίων της αιτούσας [...] και αφετέρου παρουσίασε το βιογραφικό της [...]

Δημοσιεύει την φωτογραφία της αιτούσας, στο κάτω μέρος της οποίας αναγράφεται και πάλι το e-mail: b.c.@ use.net προσθέτοντας την ένδειξη "B.C. Fan Club- Κερδίστε δωρεάν σημαιάκια, μπλουζάκια, σορτσάκια, καλσόν και κάλτσες με την φωτογραφία και την υπογραφή του "B.C. Fan Club", δημιουργώντας με τον τρόπο αυτό ένωση θαυμαστών της αιτούσας [B.C. fan club] και διαμέσου του συγκεκριμένου ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, που και πάλι παραπέμπει στο όνομα της αιτούσας, καλεί τους επισκέπτες των συγκεκριμένων ιστοσελίδων να

επικοινωνήσουν μαζί του για να τους αποστείλει αναμνηστικά δώρα με την φωτογραφία της και την υπογραφή της και γ) με την ένδειξη "αποσπάσματα" αναφέρεται και πάλι στο διήγημα της αιτούσας [...] προσθέτοντας την ένδειξη "Κριτική βιβλίου - Order a copy of the book (παράγγειλε ένα αντίτυπο βιβλίου) - Order an e-book (παράγγειλε ένα ηλεκτρονικό βιβλίο) - Στείλετέ μας τη δική σας κριτική και τα σχόλια σας και κερδίστε αναμνηστικά δώρα από το "b.c. fan club", αναγγέλλοντας με τον τρόπο αυτό, ότι, κατόπιν, παραγγελίας στο εν λόγω ηλεκτρονικό ταχυδρομείο θέτει σε κυκλοφορία αντίτυπα των βιβλίων της αιτούσας όχι μόνο σε έντυπη μορφή, αλλά και σε ηλεκτρονική μορφή (e-book), αποκλειστικά διαμέσου του Ίντερνετ, μοιράζοντας ταυτόχρονα και τα άνω αναμνηστικά δώρα σε εκείνους που θα επικοινωνήσουν μαζί του, στο προαναφερόμενο e-mail με το όνομα της αιτούσας, για να σχολιάσουν τα έργα της. [...]

Ο πρώτος των καθών προέβη στις ως άνω ενέργειες αυθαιρέτως και χωρίς να έχει λάβει την προηγούμενη άδεια της αιτούσας σε σχέση με τα δικαιώματα πνευματικής της ιδιοκτησίας επί των παραπάνω συγγραφικών της έργων, όσον αφορά στην εγγραφή τους στην κεντρική μνήμη του υπολογιστή και την παρουσίαση τους στο κοινό, διαμέσου των ιστοσελίδων του στο διαδίκτυο, με τέτοιο τρόπο, ώστε να γίνονται αυτά προσιτά στο κοινό από τόπο και σε χρόνο που επιλέγει ο κάθε επισκέπτης -χρήστης Η/Υ, καθώς και την αναπαραγωγή τους και θέση αυτών σε κυκλοφορία με τη μορφή ηλεκτρονικών εκδόσεων, "e-books", διαμέσου του διαδικτύου (περιουσιακό δικαίωμα) και στον συγκεκριμένο προσβλητικό και υποβαθμιζοντα το έργο της τρόπο παρουσιάσεως - δημοσιεύσεως των έργων της, σε περιβάλλον, που δεν ανταποκρίνεται στην προσωπικότητα της, διαμέσου του διαδικτύου (ηθικό δικαίωμα). Σημειώνεται ότι η ψηφιακή ως άνω αντιγραφή και η αποθήκευση των αποσπασμάτων των ως άνω έργων της αιτούσας δεν δικαιολογείται ούτε από το άρθρο 19 Ν 2121/1993 (παράθεση αποσπασμάτων), επειδή δεν συντρέχουν στην προκειμένη περίπτωση οι προϋποθέσεις εφαρμογής του (υποστήριξη γνώμης εκείνου που παραθέτει ή κριτική της γνώμης του άλλου). Εξάλλου, ενόψει των ως άνω πιθανολογηθέντων, ο πρώτος των καθών προσέβαλε, με υπαιτιότητα του εκτός από το δικαίωμα πνευματικής ιδιοκτησίας της αιτούσας και την τιμή, την υπόληψη και την εν γένει προσωπικότητα αυτής, εν όψει μάλιστα και της επικείμενης κυκλοφορίας του τέταρτου βιβλίου της, δημοσιεύοντας, χωρίς άδεια αυτής το όνομα της, την φωτογραφία της και το βιογραφικό της σημείωμα, αναφερόμενος με προσβλητικό τρόπο στο

πρόσωπο της (βλ. ενδεικτικά "δεν έχει ιδιαίτερες γνώσεις στα γράμματα"), αμφισβητώντας την αλήθεια των αναφερομένων στο βιογραφικό της σημείωμα στοιχείων, δημιουργώντας ηλεκτρονικό ταχυδρομείο, το οποίο παρουσιάζει ως ηλεκτρονικό ταχυδρομείο της αιτούσας, αλλά και ένωση θαυμαστών αυτής, τους οποίους καλεί να σχολιάσουν το έργο της. Ο ισχυρισμός του πρώτου των καθών ότι δεν νομιμοποιείται ο ίδιος παθητικά, διότι οι ιστοσελίδες με το προαναφερθέν περιεχόμενο δημιουργήθηκαν όχι από αυτόν, αλλά από τη γαλλική εταιρία "T." δεν πιθανολογήθηκε ως και κατ' ουσίαν βάσιμος και πρέπει να απορριφθεί, εφόσον δεν προσκομίστηκε καμία σχετική απόδειξη, πέραν βεβαίως της καταθέσεως του ίδιου (κατά την χωρίς όρκο εξέταση του στο ακροατήριο), η οποία όμως κρίνεται ελάχιστα πειστική. Εν όψει όλων αυτών συντρέχει, κατά την κρίση του Δικαστηρίου, επείγουσα περίπτωση προς προστασία των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας της αιτούσας επί των έργων της, αλλά και της προσωπικότητάς της και πρέπει, απορριπτόμενης της αιτήσεως ως προς την δεύτερη των καθών, αφού όπως προαναφέρθηκε, έχει ήδη προβεί στη διακοπή της προσβάσεως του πρώτου των καθών στο δίκτυο της και μέσω αυτού στο διαδίκτυο, συμψηφισμένων μεταξύ των διαδίκων αυτών των δικαστικών τους εξόδων, λόγω της εύλογης αμφιβολίας της αιτούσας ως προς την έκβαση της δίκης (άρθρο 179 ΚΠολΔ), για να ρυθμιστεί προσωρινά η κατάσταση, να γίνει δεκτή η ένδικη αίτηση ως κατ' ουσίαν βάσιμη ως προς τον πρώτο των καθών, όπως ειδικότερα ορίζεται στο διατακτικό και να απειληθεί κατ' αυτού χρηματική ποινή και προσωπική κράτηση, για την περίπτωση που θα παραβεί μελλοντικά το διατακτικό της παρούσας αποφάσεως. Τα δικαστικά έξοδα της αιτούσας πρέπει να επιβληθούν σε βάρος του καθού, λόγω της ήττας του (άρθρο 176 του ΚΠολΔ).

(Δέχεται την αίτηση ως προς τον πρώτο των καθών και την απορρίπτει ως προς τη δεύτερη των κάβων.) ορισμένες περιπτώσεις, να θεωρηθεί ως έμμεσος φόρος, επιβάλλεται να τονιστεί ότι, όπως προκύπτει από πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, ο χαρακτηρισμός, υπό την άποψη του κοινοτικού δικαίου, ενός φόρου, μιας επιβαρύνσεως, ενός τέλους ή μιας εισφοράς εμπίπτει στην αρμοδιότητα του Δικαστηρίου βάσει των αντικειμενικών χαρακτηριστικών του οικείου φόρου και ανεξαρτήτως του χαρακτηρισμού του κατά το εθνικό δίκαιο. Επιβάλλεται σχετικώς η διαπίστωση ότι ο κατώτατος φόρος επί των κεφαλαιουχικών εταιριών απορρέει άμεσα από την απεριόριστη υποχρέωση μιας κεφαλαιουχικής εταιρίας να καταβάλει φόρο επί των εταιριών. Εξάλλου, από τις λεπτομέρειες εφαρμογής αυτού του φόρου προκύπτει ότι

πρόκειται για προκαταβολή επί του ποσού της πραγματικής φορολογικής οφειλής δυνάμει του φόρου επί των εταιριών που αφορά μία ορισμένη φορολογική περίοδο. Επομένως, ουσιαστικώς δεν πρόκειται για φόρο ανεξάρτητο του εισοδήματος, όπως τον θεώρησε το αιτούν δικαστήριο. Το Δικαστήριο αποφαινεται:

Το άρθρο 10 της Οδηγίας 69/335/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 17ης Ιουλίου 1969, περί των εμμέσων φόρων των επιβαλλομένων επί των συγκεντρώσεων κεφαλαίων, όπως τροποποιήθηκε με την Οδηγία 85/303/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 10ης Ιουνίου 1985, έχει την έννοια ότι δεν απαγορεύει την επιβολή, εις βάρος κεφαλαιουχικών εταιριών οι οποίες τελούν υπό πτώχευση ή υπό εκκαθάριση και δεν έχουν κανένα εισόδημα ή το ετήσιο εισόδημα τους δεν υπερβαίνει ορισμένο ποσό, ενός κατώτατου φόρου, όπως αυτός για τον οποίο πρόκειται στην κύρια δίκη, οφειλομένου για κάθε τρίμηνο για το οποίο υφίσταται απεριόριστη υποχρέωση αυτών των εταιριών να καταβάλλουν φόρο επί των εταιριών [ενν. των συγκεντρώσεων κεφαλαίων].

Οικονομική ελευθερία, πληροφόρηση, αναλογικότητα και ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας και απαγόρευση διεξαγωγής παιγνίων στο Ίντερνετ

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΑΠΟΦΑΣΗΣ

Δικαστήριο: ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΠΙΚΡΑΤΕΙΑΣ ΕΠ ΑΝΑΣΤΟΛΩΝ

Τόπος: ΑΘΗΝΑ

Αριθ. Απόφασης: 158

Ετος: 2004

Πρόεδρος : Μ. Βροντάκης

Εισηγητής: Ελ. Μάζος

Κείμενο Απόφασης

Αριθμός 158/2004

Η Επιτροπή Αναστολών του Συμβουλίου της Επικρατείας (άρθρο 52 του π.δ/τος 18/1989, όπως αντικαταστάθηκε με το άρθρο 35 του ν. 2721/1999)

Συνεδρίασε σε συμβούλιο στις 12 Φεβρουαρίου 2004 με την εξής σύνθεση : Μ. Βροντάκης, Αντιπρόεδρος, Πρόεδρος του Δ' Τμήματος, Χρ. Ράμμος, Σύμβουλος, Ηλ. Μάζος, Πάρεδρος. Ως Γραμματέας έλαβε μέρος η Α. Τριάδη, Γραμματέας του Δ' Τμήματος.

Για να αποφασίσει σχετικά με την από 14 Ιανουαρίου 2004 αίτηση:

του Θ.Ρ., κατοίκου Νέας Ερυθραίας Αττικής, Γ. Π. 3, αφ' ενός μεν ατομικώς και αφ' ετέρου ως ομόρρυθμος εταίρος, εκπρόσωπος και διαχειριστής: α) της ομόρρυθμης εταιρείας με την επωνυμία «Θ.Ρ.και Αφοί Ο.Ε.», που εδρεύει στην Αθήνα, Α , β) της ομόρρυθμης εταιρείας με την επωνυμία «Αφοί Ρ.και Σ'α Ο.Ε.», που εδρεύει στην Αγία Παρασκευή, Α Ι και γ) της ομόρρυθμης εταιρείας με την επωνυμία «Θ. Ρ.-Φ. Τ. Ο.Ε.», που εδρεύει στην Αθήνα, Ε. Μ κατά των: 1) Υπουργού Οικονομίας και Οικονομικών, 2) Υπουργού Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης, 3) Υπουργού Δημόσιας Τάξης και 4) Υπουργού Εμπορικής Ναυτιλίας.

Με την αίτηση αυτή ο αιτών επιδιώκει να ανασταλεί η εκτέλεση της υπ' αριθ.1107414/1491/Τ.&Ε.Φ./26.11.2003 αποφάσεως των Υπουργών Οικονομίας και Οικονομικών, Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης, Δημόσιας Τάξης και Εμπορικής Ναυτιλίας.

Ο Πρόεδρος του Δ' Τμήματος, για να κριθεί η πιο πάνω αίτηση, συγκρότησε την Επιτροπή, η οποία προβλέπεται από το άρθρο 52 του π.δ. 18/1989 (ΦΕΚ 8 τ.Α), όπως αυτό έχει αντικατασταθεί με το άρθρο 35 του ν. 2721/1999 (ΦΕΚ 112 τ.Α). Κατά τη συνεδρίαση της η Επιτροπή άκουσε τον Εισηγητή, Πάρεδρο Ηλ. Μάζο.

Αφού μελέτησε τα σχετικά έγγραφα

Σκέφθηκε κατά το Νόμο

1. Επειδή, για την άσκηση της κρινομένης αιτήσεως έχει καταβληθεί το νόμιμο παράβολο (υπ' αριθμ. 587612/2004 ειδικό γραμμάτιο παραβόλου).
2. Επειδή, ζητείται η αναστολή εκτελέσεως της υπ' αριθμ. 1107414/1491/Τ. & ΕΦ/26.11.2003 κοινής αποφάσεως των Υπουργών Οικονομίας και Οικονομικών, Δημόσιας Τάξης και Εμπορικής Ναυτιλίας και του Υφυπουργού Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης περί "καθορισμού των όρων, των προϋποθέσεων, της διαδικασίας και των δικαιολογητικών για τη χορήγηση αδειών λειτουργίας επιχειρήσεων προσφοράς υπηρεσιών διαδικτύου, του οργάνου για την αφαίρεση της άδειας λειτουργίας της επιχείρησης και λοιπών διαδικαστικών θεμάτων για την εφαρμογή των διατάξεων του Ν. 3037/2002 (ΦΕΚ 1827/Β/8.12.2003). Η αναστολή εκτελέσεως της προσβαλλομένης πράξεως ζητείται καθ' ό μέρος ορίζεται με αυτήν ότι "ο χώρος για τον οποίο αιτείται η άδεια λειτουργίας επιχείρησης προσφοράς υπηρεσιών διαδικτύου πρέπει να βρίσκεται σε ισόγειο χώρο" και ότι "δεν επιτρέπεται η διεξαγωγή παιχνιδιών σε Internet ή Intranet Sites που διαθέτουν παίγνια" (άρθρο 1 παρ. 2ΒΙ και 3στ, αντιστοίχως). Κατά της ίδιας πράξεως έχει ασκηθεί και αίτηση ακυρώσεως, για την οποία ορίσθηκε δικάσιμος η 19.10.2004.
3. Επειδή, στο άρθρο 52 του κωδ. π.δ/τος 18/1989 (ΦΕΚ Α' 8), όπως αντικαταστάθηκε με το άρθρο 35 του ν. 2721/1999 (ΦΕΚ Α' 112), ορίζεται, μεταξύ άλλων, ότι: «2. Επιτροπή που συγκροτείται κάθε φορά από τον Πρόεδρο του Συμβουλίου ή του αρμόδιου Τμήματος και απαρτίζεται από τον ίδιο ή το νόμιμο αναπληρωτή του, τον εισηγητή της υπόθεσης και ένα σύμβουλο, μπορεί, μετά από αίτηση εκείνου που άσκησε αίτηση ακυρώσεως, να αναστείλει την εκτέλεση της προσβαλλόμενης πράξης, με συνοπτικά αιτιολογημένη απόφαση η οποία εκδίδεται σε συμβούλιο. 3... 6. Η αίτηση αναστολής εκτέλεσης γίνεται δεκτή, όταν κρίνεται ότι η άμεση εκτέλεση της προσβαλλόμενης πράξης θα προκαλέσει στον αιτούντα βλάβη ανεπανόρθωτη ή δυσχερώς επανορθώσιμη σε περίπτωση ευδοκίμησης της αίτησης ακυρώσεως. Η αίτηση όμως μπορεί να απορριφθεί, αν κατά τη στάθμιση της βλάβης του αιτούντος, των συμφερόντων τρίτων και του δημόσιου συμφέροντος κρίνεται ότι οι αρνητικές συνέπειες από την αποδοχή θα είναι σοβαρότερες από την ωφέλεια του αιτούντος. 7. Εάν η Επιτροπή εκτιμά ότι η αίτηση ακυρώσεως είναι προδήλως βάσιμη, μπορεί να δεχθεί την αίτηση

αναστολής, ακόμη και αν η βλάβη του αιτούντος από την άμεση εκτέλεση της προσβαλλόμενης πράξης δεν κρίνεται ως ανεπανόρθωτη ή δυσχερώς επανορθώσιμη. Αντίθετα, η αίτηση αναστολής μπορεί να απορριφθεί ακόμη και σε περίπτωση ανεπανόρθωτης ή δυσχερώς επανορθώσιμης βλάβης, αν η Επιτροπή εκτιμά ότι η αίτηση ακυρώσεως είναι προδήλως απαράδεκτη ή προδήλως αβάσιμη. 8. Η Επιτροπή, εκτός από την αναστολή εκτέλεσης της προσβαλλόμενης πράξης, μπορεί να διατάξει και κάθε άλλο, κατά περίπτωση, κατάλληλο μέτρο χωρίς να δεσμεύεται από τις προτάσεις των διαδίκων».

4. Επειδή, κατά τα παγίως κριθέντα (βλ. Ε.Α. 926, 655/2003, 505/2002, 241, 216/2000), δεν συγχωρείται, καταρχήν, αναστολή εκτελέσεως κανονιστικής πράξεως, εκτός εάν ο ενδιαφερόμενος επικαλείται και αποδεικνύει ότι από την εφαρμογή αυτής θα υποστεί ευθεία και άμεση βλάβη που δυσχερώς θα επανορθωθεί αν ευδοκιμήσει η αίτηση ακυρώσεως, οπότε και χορηγείται μερική αναστολή μόνον καθόσον αφορά τον αιτούντα. Εξάλλου, κατά την έννοια των παρατιθεμένων στην προηγούμενη σκέψη διατάξεων, ερμηνευόμενων ενόψει της παραγράφου 1 του άρθρου 20 του Συντάγματος με την οποία κατοχυρώνεται και η προσωρινή δικαστική προστασία (Ε.Α. 956, 484/2003, 718/1993), είναι δυνατή η χορήγηση αναστολής εκτελέσεως κανονιστικής πράξεως, ή και η διαταγή καταλλήλου μέτρου, στην περίπτωση προδήλου βασιμότητας των προβαλλομένων με την αίτηση ακυρώσεως λόγων, μεταξύ των οποίων, του νόμου μη διακρίνοντας, περιλαμβάνεται και η αντισυνταγματικότητα της διατάξεως τυπικού νόμου στην οποία στηρίζεται η προσβαλλόμενη κανονιστική πράξη.

5. Επειδή, με το άρθρο 1 του ν. 3037/2002 ("Απαγόρευση παιγνίων" ΦΕΚ Α' 174) ορίσθηκε ότι: «Κατά την έννοια των διατάξεων του παρόντος νόμου: α. Μηχανικά διεξαγόμενο παίγνιο είναι εκείνο, για τη λειτουργία του οποίου είναι αναγκαία και η συμβολή της μυϊκής δύναμης του παίκτη, β. Ηλεκτρικά διεξαγόμενο παίγνιο είναι εκείνο για τη λειτουργία του οποίου απαιτείται η παρουσία ηλεκτρικών υποστηρικτικών μηχανισμών, γ. Ηλεκτρομηχανικά διεξαγόμενο παίγνιο είναι εκείνο, για τη λειτουργία του οποίου απαιτείται τόσο η παρουσία ηλεκτρικών υποστηρικτικών μηχανισμών όσο και η συμβολή της μυϊκής δύναμης του παίκτη, δ. Ηλεκτρονικά διεξαγόμενο παίγνιο είναι εκείνο για τη λειτουργία του οποίου, εκτός των υποστηρικτικών ηλεκτρικών, ηλεκτρονικών και άλλων μηχανισμών, απαιτείται η ύπαρξη και εκτέλεση λογισμικού (προγράμματος), ε. Ψυχαγωγικό τεχνικό παίγνιο είναι εκείνο του οποίου το αποτέλεσμα εξαρτάται αποκλειστικά από την τεχνική, ή πνευματική ικανότητα του παίκτη και

η διενέργεια του έχει αποκλειστικά ψυχαγωγικό σκοπό. Στην κατηγορία των ψυχαγωγικών τεχνικών παιγνίων εντάσσονται και όσα παίγνια με παιγνιόχαρτα χαρακτηρίστηκαν ως "τεχνικά παίγνια" με βάση τις διατάξεις του Β. Δ. 29/1971 (ΦΕΚ 21 Α')». Στο άρθρο 2 ορίζεται ότι: «1. Απαγορεύεται η διεξαγωγή των υπό στοιχεία β, γ και δ του + άρθρου 1 παιγνίων περιλαμβανομένων και των υπολογιστών σε δημόσια γενικά κέντρα όπως ξενοδοχεία, καφενεία, αίθουσες αναγνωρισμένων σωματείων κάθε φύσης, και σε κάθε άλλο δημόσιο ή ιδιωτικό χώρο. Επίσης απαγορεύεται η εγκατάσταση των παιγνίων αυτών. 2. Στα μηχανικά διεξαγόμενα παίγνια επιτρέπεται μόνο η διενέργεια ψυχαγωγικών τεχνικών παιγνίων όπως ορίζονται στο προηγούμενο άρθρο. Στα παίγνια αυτά δεν επιτρέπεται να συνομολογηθεί στοίχημα μεταξύ οποιωνδήποτε προσώπων ή να αποδοθεί οποιασδήποτε μορφής οικονομικό όφελος στον παίκτη. Η συνομολόγηση στοιχήματος ή η απόδοση οικονομικού οφέλους στον παίκτη επιφέρει τις συνέπειες των άρθρων 4 και 5». Το άρθρο 3 ορίζει ότι: «Δεν επιπίπτει στην απαγόρευση που ορίζεται στο άρθρο 2 η εγκατάσταση και λειτουργία ηλεκτρονικών υπολογιστών σε καταστήματα που λειτουργούν ως επιχειρήσεις προσφοράς υπηρεσιών διαδικτύου. Η διενέργεια, όμως, παιγνίου με τους υπολογιστές αυτούς, ανεξάρτητα από τον τρόπο διενέργειας του, απαγορεύεται. Για τη λειτουργία επιχείρησης προσφοράς υπηρεσιών διαδικτύου απαιτείται ειδική άδεια του δήμου ή της κοινότητας στην περιφέρεια του οποίου βρίσκεται το κατάστημα και αν λειτουργεί σε πλοίο της Λιμενικής Αρχής του αφετηρίου λιμένα. Κατά την πρώτη εφαρμογή του μέτρου η επιχείρηση πρέπει να εφοδιαστεί με την άδεια αυτή εντός τριών (3) μηνών από την έναρξη ισχύος του νόμου αυτού [και ήδη «από την έναρξη ισχύος της κοινής υπουργικής απόφασης του άρθρου 7 του παρόντος», συμφώνως προς το άρθρο 25 του ν. 3148/2003, ΦΕΚ Α' 136]». Κατά το άρθρο 4 παρ. 1 του νόμου «όσοι εκμεταλλεύονται ή διευθύνουν κέντρα ή άλλους χώρους της παραγράφου 1 του άρθρου 2 στα οποία διενεργούνται ή εγκαθίστανται παίγνια απαγορευμένα κατά τις διατάξεις των προηγούμενων άρθρων, τιμωρούνται με φυλάκιση τουλάχιστον τριών (3) μηνών και με χρηματική ποινή τουλάχιστον πέντε χιλιάδων ευρώ. Σε περίπτωση υποτροπής τιμωρούνται με φυλάκιση τουλάχιστον ενός (1) έτους και με χρηματική ποινή από εικοσιπέντε έως εβδομήντα πέντε χιλιάδων ευρώ. Το δικαστήριο διατάσσει και τη δήμευση των μηχανημάτων παιγνίων», ενώ συμφώνως προς το άρθρο 5 «1. Πέρα από την επιβολή των προβλεπόμενων ποινικών κυρώσεων, αν διαπιστωθεί η διεξαγωγή ή εγκατάσταση απαγορευμένου, κατά τις διατάξεις

των προηγούμενων άρθρων παιγνίου, επιβάλλεται πρόστιμο δέκα χιλιάδων ευρώ για κάθε μηχανήμα παιγνίου και οριστική αφαίρεση της αδειάς λειτουργίας της επιχείρησης, κατά τις διατάξεις του άρθρου 7. 2. Το πρόστιμο επιβάλλεται με απόφαση του προϊσταμένου της αρμοδίας αρχής, της παρ. 1 του άρθρου 6, που διαπιστώνει την παράβαση.

Στην απόφαση αυτή γίνεται περιγραφή της παράβασης, αναγράφεται το πρόστιμο που επιβάλλεται, καθώς και η διάταξη που εφαρμόζεται. Μαζί με την απόφαση κοινοποιείται στον παραβάτη αντίγραφο της έκθεσης ελέγχου». Το άρθρο 6 προβλέπει ότι: «1. Για την τήρηση των διατάξεων του νόμου αυτού αρμόδιες είναι οι Αστυνομικές Αρχές. Στα πλοία γραμμών εσωτερικού, στα επαγγελματικά πλοία τουριστικών πλοίων εσωτερικού, στα αγκυροβολημένα πλοία και στους χερσαίους χώρους των λιμενικών ζωνών αρμόδια είναι η Λιμενική Αρχή. 2. Αν τα όργανα του Σώματος Δίωξης Οικονομικού Εγκλήματος κατά τον έλεγχο υποθέσεων των αρμοδιοτήτων τους, διαπιστώσουν παραβάσεις του νόμου για τα παίγνια, επιβάλλουν τις κυρώσεις και προβαίνουν στις ενέργειες που προβλέπονται στο προηγούμενο άρθρο». Τέλος, στο άρθρο 7 του νόμου ορίζεται ότι: «1. Με κοινή απόφαση των Υπουργών Οικονομίας και Οικονομικών, Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης, Δημόσιας Τάξης και Εμπορικής Ναυτιλίας καθορίζονται οι όροι, οι προϋποθέσεις, η διαδικασία και τα δικαιολογητικά για τη χορήγηση αδειών λειτουργίας επιχειρήσεων προσφοράς υπηρεσιών διαδικτύου. 2. Με όμοια απόφαση καθορίζεται και το όργανο που επιβάλλει την αφαίρεση της αδειάς λειτουργίας της επιχείρησης, ο τρόπος και η διαδικασία αφαίρεσης αυτής και κάθε άλλη αναγκαία λεπτομέρεια για την εφαρμογή των διατάξεων του νόμου αυτού».

6. Επειδή, κατ' εφαρμογήν των τελευταίων αυτών εξουσιοδοτικών διατάξεων του άρθρου 7 του ν. 3037/2002 εξεδόθη η ήδη προσβαλλομένη κοινή υπουργική απόφαση 1107414/1491/Τ&ΕΦ/26.11.2003 (ΦΕΚ Β' 1827). Προβλέπει δε η απόφαση αυτή στο άρθρο 1 ότι : «2. Β. Ο χώρος για τον οποίο αιτείται [από τον οικείο Δήμο ή Κοινότητα ή την Λιμενική Αρχή, κατά περίπτωση] η άδεια λειτουργίας επιχείρησης προσφοράς υπηρεσιών διαδικτύου πρέπει: I. Να βρίσκεται σε ισόγειο χώρο. II. Εφόσον διαθέτει περισσότερες από μία αίθουσες, να επικοινωνούν αυτές (αίθουσες) μεταξύ τους ελεύθερα και να μην μπορούν να απομονωθούν με οποιονδήποτε τρόπο, προκειμένου να είναι ευεπιτήρητες. III. Η κύρια είσοδος του χώρου, να είναι και η έξοδος του, να βρίσκεται επί δημόσιας οδού και να μην υπάρχει άλλη είσοδος ή έξοδος, που να οδηγεί σε άλλο ανεξάρτητο ιδιωτικό ή δημόσιο χώρο,

πλην της εξόδου κινδύνου. IV. ... 3. Για την εγκατάσταση και λειτουργία των Ηλεκτρονικών Υπολογιστών πρέπει να πληρούνται οι κάτωθι προϋποθέσεις και όροι λειτουργίας: α... στ. Δεν επιτρέπεται η διεξαγωγή παιγνίων σε Internet ή Intranet Sites που διαθέτουν παίγνια, ζ...»

7. Επειδή, ο αιτών φέρεται ως διαχειριστής και νόμιμος εκπρόσωπος τριών ομορρύθμων εταιρειών οι οποίες εκμεταλλεύονται καταστήματα παροχής υπηρεσιών διαδικτύου, συμφώνως προς τις προηγούμενες της ενάρξεως της ισχύος της προσβαλλομένης αποφάσεως σχετικές δηλώσεις του προς τις αρμόδιες Δημόσιες Οικονομικές Υπηρεσίες. Πρόκειται, ειδικότερα, για την εταιρεία "Θ Ρ και Αφοι + Ο.Ε.", συσταθείσα στις 4.3.1999, που εκμεταλλεύεται καταστήματα επί των οδών Α στην Αθήνα και Λ στην Γλυφάδα, την συσταθείσα στις 27.3.2003 εταιρεία "ΑΦΟΙ Ρ & ΣΙΑ Ο.Ε." με καταστήματα επί των οδών Α. Ι. στην Αγία Παρασκευή και Χ. 27-33 (και όχι 21, όπως, προφανώς εκ παραδρομής, αναγράφεται στο δικόγραφο) στο Παγκράτι, και την εταιρεία "Θ. Ρ-Φ. Τ Ο.Ε.", η οποία συνεστήθη στις 21.10.2003 και εκμεταλλεύεται κατάστημα επί της οδού Π. Κ στο Μαρούσι. Από τα προσκομιζόμενα στοιχεία (μισθωτήρια συμβόλαια, φωτογραφίες κλπ.) προκύπτει ότι τα ως άνω καταστήματα δεν καταλαμβάνουν μόνον ισογείους χώρους, ενώ, εξάλλου, κατά τους μη αμφισβητούμενους ισχυρισμούς του αιτούντος, το μεγαλύτερο μέρος των υπηρεσιών διαδικτύου που παρέχουν στο κοινό τα ως άνω καταστήματα αφορά την διενέργεια ψυχαγωγικών τεχνικών παιγνίων σε ηλεκτρονικούς υπολογιστές. Εκ των ανωτέρω προκύπτει το μεν ότι ο αιτών ασκεί με έννομο συμφέρον την κρινόμενη αίτηση (πρβλ. ΣτΕ 1601/1997), το δε ότι από την εκτέλεση της προσβαλλομένης κανονιστικής πράξεως θα υποστεί ευθεία και άμεση βλάβη, εφόσον δεν είναι επιτρεπτή η χορήγηση αδείας λειτουργίας στα καταστήματα των ως άνω εταιρειών που δεν καταλαμβάνουν μόνον ισογείους χώρους, πιθανολογείται δε κίνδυνος οικονομικού κλονισμού των τριών ως άνω επιχειρήσεων του αιτούντος από τον σημαντικό περιορισμό των δραστηριοτήτων τους που συνεπάγεται η απαγόρευση διενεργείας παιγνίων στους εγκατεστημένους στα καταστήματα παροχής υπηρεσιών διαδικτύου ηλεκτρονικούς υπολογιστές.

8. Επειδή, ενόψει της συνταγματικής αρχής της αναλογικότητας (άρθρο 25 παρ. 1 Συντάγματος), οι επιβαλλόμενοι από το νόμο ή την κανονιστικώς δρώσα διοίκηση περιορισμοί στην άσκηση των ατομικών ελευθεριών (μεταξύ των οποίων και η οικονομική ελευθερία κατ' αρθρ. 5 παρ. 1 του Συντάγματος) πρέπει να είναι πρόσφοροι και αναγκαίοι για την επίτευξη

του επιδιωκόμενου σκοπού δημοσίου ή κοινωνικού συμφέροντος και πρέπει να είναι ανάλογοι σε σχέση με αυτόν (ΣΤΕ + 2110/2003, 2112/1984).

9. Επειδή, με το άρθρο 2 του ν. 3037/2002 απαγορεύεται η εγκατάσταση και η διενέργεια ηλεκτρικά, ηλεκτρομηχανικά και ηλεκτρονικά διεξαγόμενων, κατά τις σχετικές διακρίσεις του άρθρου 1 αυτού, παιγνίων, «περιλαμβανομένων και των υπολογιστών», σε δημόσια κέντρα και σε κάθε άλλο δημόσιο ή ιδιωτικό χώρο. Κατά τα αναφερόμενα στην εισηγητική έκθεση του νόμου, η ρύθμιση αυτή αποσκοπεί στην αντιμετώπιση των κοινωνικών προβλημάτων που δημιουργεί ο εθισμός στα παίγνια, και των φαινομένων παρανόμου πλουτισμού και σημαντικής απώλειας φορολογικών εσόδων από την εγκατάσταση, διενέργεια και διακίνηση ηλεκτρονικών παιγνίων, δικαιολογείται δε από την οφειλομένη στην εξέλιξη της τεχνολογίας αναποτελεσματικότητα των ελέγχων της τηρήσεως των προϊσχυσασών διατάξεων που επέτρεπαν καταρχήν την διενέργεια τεχνικών (και όχι τυχηρών) παιγνίων (β.δ. 29/1971, ΦΕΚ Α1 21, ν. 2515/1997, ΦΕΚ Α, 154). Στο άρθρο 3 του νόμου ορίζεται ότι η απαγόρευση δεν καταλαμβάνει την 'εγκατάσταση και λειτουργία ηλεκτρονικών υπολογιστών σε καταστήματα που λειτουργούν ως επιχειρήσεις προσφοράς υπηρεσιών διαδικτύου. Εναρμονίζεται η διάταξη αυτή με το άρθρο 5Α του Συντάγματος το οποίο καθιερώνει το δικαίωμα συμμετοχής στην Κοινωνία της Πληροφορίας και θεσπίζει την υποχρέωση του Κράτους να διευκολύνει την πρόσβαση στις ηλεκτρονικά διακινούμενες πληροφορίες καθώς και στην παραγωγή, ανταλλαγή και διάδοση τους. Ορίζεται, όμως, περαιτέρω ότι «η διενέργεια παιγνίου, με τους υπολογιστές αυτούς, ανεξάρτητα από τον τρόπο διενέργειας του, απαγορεύεται». Κατά τη γνώμη του Προέδρου του Τμήματος Μιχ. Βροντάκη, με την οποία συντάχθηκε και ο Πάρεδρος Ηλ. Μάζος, είναι πρόδηλο ότι η τελευταία αυτή -ειδική εν σχέσει προς τη γενική του άρθρου 2- απαγόρευση υπερακοντίζει τον επιδιωκόμενο ως άνω από το νόμο σκοπό και προσκρούει, συνεπώς, στην αρχή της αναλογικότητας στο μέτρο που καταλαμβάνει και την διενέργεια ψυχαγωγικών τεχνικών παιγνίων σε ηλεκτρονικούς υπολογιστές εγκατεστημένους σε καταστήματα προσφοράς υπηρεσιών διαδικτύου, απαγορεύει δηλαδή την άσκηση δραστηριότητας η οποία δεν αποδοκιμάζεται από την έννομη τάξη και δεν παραβιάζει τα χρηστά ήθη, ενώ, εξάλλου δεν αποτελεί επαρκή δικαιολογητικό κατά το Σύνταγμα λόγο της απαγορεύσεως αυτής η κατά τα ανωτέρω αναποτελεσματικότητα του ελέγχου εφαρμογής των διατάξεων που επέτρεπαν μόνον την διενέργεια τεχνικών παιγνίων. Κατά τη γνώμη δε του

Συμβούλου Χρ. Ράμμου, η επίμαχη απαγόρευση παιγνίων του άρθρου 3 του ν. 3037/2002, ανεξαρτήτως του κατά το Σύνταγμα θεμιτού ή μη του επιδιωκόμενου με αυτήν σκοπού, προσκρούει, πάντως, προδήλως στην αρχή της αναλογικότητας ενόψει του γενικού και απολύτου χαρακτήρα της. Ενόψει τούτων, η Επιτροπή κρίνει ότι είναι προδήλως βάσιμος ο λόγος ακυρώσεως ότι αντίκειται στην κατοχυρούμενη από το άρθρο 5 παρ. 1 του Συντάγματος οικονομική ελευθερία του αιτούντος ως εκμεταλλευόμενου καταστήματα προσφοράς υπηρεσιών διαδικτύου, τόσο η κατά τα ανωτέρω απαγόρευση διενέργειας παιγνίων του άρθρου 3 του ν. 3037/2002 όσο και η προσβαλλόμενη κανονιστική ρύθμιση του αρθρ. 1 παρ. 3 περ. στ' της υπ' αριθμ. 1107414/1491/Τ&ΕΦ/2003 κοινής υπουργικής απόφασης με την οποία εξειδικεύεται η νομοθετική αυτή ρύθμιση και ορίζεται ειδικότερα ότι, προκειμένου περί ηλεκτρονικών υπολογιστών εγκατεστημένων σε καταστήματα προσφοράς υπηρεσιών διαδικτύου, «δεν επιτρέπεται η διεξαγωγή παιγνίων σε Internet ή Intranet Sites που διαθέτουν παίγνια», καθ' όσον η απαγόρευση αυτή καταλαμβάνει και τη διενέργεια ψυχαγωγικών τεχνικών παιγνίων.

10. Επειδή, οι παρατιθέμενες στην σκέψη 6 της παρούσης απόφασης διατάξεις του άρθρου 1 παρ. 2 περ. ΒΙ, ΙΙ και ΙΙΙ της προσβαλλόμενης κανονιστικής πράξεως αποσκοπούν προφανώς στην απαγόρευση χορηγήσεως αδειάς λειτουργίας επιχειρήσεως προσφοράς υπηρεσιών διαδικτύου σε κέντρα αστυνομικώς δυσεπιτήρητα, ενόψει και της κατ' άρθρο 3 του ν. 3037/2002 απαγορεύσεως διενέργειας παιγνίων.

Ανεξαρτήτως, όμως, της συνταγματικότητας ή μη της τελευταίας αυτής απαγορεύσεως, είναι προδήλως δυσανάλογες σε σχέση με τον επιδιωκόμενο σκοπό, κατά την κρίση της Επιτροπής, οι επίμαχες ρυθμίσεις της περιπτώσεως ΒΙ που επιβάλλουν τη λειτουργία της επιχειρήσεως σε ισόγειο χώρο-περιορισμός, ο οποίος, σημειωτέον, δεν περιλαμβάνεται στην περί αδειών διενέργειας ψυχαγωγικών τεχνικών παιγνίων, υπ' αριθμ. 1125278/1435/Τ&ΕΦ/3.12.1997 κοινή απόφαση των Υφυπουργών Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης και Οικονομικών (ΦΕΚ Β' 1103)- ιδίως, μάλιστα, στις περιπτώσεις επιχειρήσεων που λειτουργούσαν σε άλλους, πλην των ισογείων, χώρους ήδη πριν από την έναρξη ισχύος της προσβαλλόμενης απόφασης. Είναι, συνεπώς, κατά την κρίση της Επιτροπής προδήλως βάσιμος ο λόγος ακυρώσεως ότι με την προσβαλλόμενη ρύθμιση του άρθρου 1 παρ. 2 περ. ΒΙ της υπ' αριθμ. 1107414/1491/Τ&ΕΦ/2003 κοινής

υπουργικής αποφάσεως εισάγεται, κατά παράβαση της αρχής της αναλογικότητας, ανεπίτρεπτος περιορισμός στην οικονομική ελευθερία του αιτούντος ο οποίος, κατά τα αναφερόμενα σε προηγούμενη σκέψη, είχε θέσει σε λειτουργία ήδη προ της ενάρξεως της ισχύος της προσβαλλομένης καταστήματα προσφοράς υπηρεσιών διαδικτύου και σε άλλους, πλην των ισογείων, χώρους οικοδομών.

11. Επειδή, κατόπιν των ανωτέρω, πρέπει να γίνει δεκτή η κρινόμενη αίτηση και να ανασταλεί, καθόσον αφορά τον αιτούντα, η εκτέλεση του άρθρου 1 παρ. 2 περ. ΒΙ και παρ. 3 περ. στ', καθόσον η τελευταία διάταξη καταλαμβάνει και τη διενέργεια ψυχαγωγικών τεχνικών παιγνίων, της υπ' αριθμ. 1107414/1491/Τ&ΕΦ/26.11.2003 κοινής υπουργικής αποφάσεως. Ενόψει, όμως, της σπουδαιότητας των τιθεμένων ζητημάτων, η Επιτροπή εκφράζει ευχή για τον προσδιορισμό συντομωτέρας δικασίμου της εκκρεμούς αιτήσεως ακυρώσεως.

Δια ταύτα

Δέχεται την κρινόμενη αίτηση.

Αναστέλλει, καθόσον αφορά τον αιτούντα, την εκτέλεση των διατάξεων του άρθρου 1 παρ. 2 περ. ΒΙ και παρ. 3 περ. στ', καθ' όσον η τελευταία διάταξη καταλαμβάνει και τη διενέργεια ψυχαγωγικών τεχνικών παιγνίων, της υπ' αριθμ. 1107414/1491/Τ&ΕΦ/26.11.2003 κοινής αποφάσεως των Υπουργών Οικονομίας και Οικονομικών, Δημόσιας Τάξης και Εμπορικής Ναυτιλίας και του Υφυπουργού Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης (ΦΕΚ Β' 1827), μέχρι εκδόσεως αποφάσεως επί της εκκρεμούς αιτήσεως ακυρώσεως. Διατάσσει την απόδοση του παραβόλου, και

Επιβάλλει στο Ελληνικό Δημόσιο την δικαστική δαπάνη του αιτούντος που ανέρχεται σε διακόσια ενενήντα (290) ευρώ.

Κρίθηκε και αποφασίσθηκε στην Αθήνα στις 12 Φεβρουαρίου 2004 και εκδόθηκε + στις 17 Μαρτίου 2004.

Πρόεδρος

Μ. ΒΡΟΝΤΑΚΗΣ

Εισηγητής

ΗΛ. ΜΑΖΟΣ

Βασικά συμπεράσματα

Η εισβολή της ψηφιακής τεχνολογίας στην καθημερινή ζωή οδήγησε στη διαμόρφωση νέων συνταγματικών δικαιωμάτων, όπως η Κοινωνία της Πληροφορίας(άρθρο 5Α /Σ). Όμως, το διαδίκτυο επέδρασε στον τρόπο άσκησης και στο περιεχόμενο άλλων συνταγματικών δικαιωμάτων, όπως το δικαίωμα του συνέρχεσθαι (chat-rooms) και το δικαίωμα της αναφοράς, παροχής πληροφοριών και χορήγησης εγγράφων, που σταδιακά θα συμβάλλουν στην καταπολέμηση της γραφειοκρατίας. Εξαιρετικά σημαντική είναι και η προσφορά του διαδικτύου στη διάδοση πνευματικών και καλλιτεχνικών έργων, καθώς και στην προσπάθεια ανεύρεσης εργασίας, μέσω της δημοσίευσης στις ηλεκτρονικές εφημερίδες αγγελιών εργασίας.

Επιπλέον, η χρήση του διαδικτύου συνδέεται στενά και με άλλα συνταγματικά δικαιώματα. Χαρακτηριστικές είναι οι περιπτώσεις κυβερνήσεων που με αυστηρά μέτρα ελέγχου των χρηστών του διαδικτύου επιδιώκουν να φιμώσουν την ελεύθερη διακίνηση ιδεών, παραβιάζοντας κατάφορα συνταγματικά δικαιώματα, όπως το δικαίωμα της προσωπικότητας, την ελευθερία της έκφρασης, τη θρησκευτική ελευθερία και την προστασία της ιδιωτικής ζωής. Επιπλέον, το απόρρητο της επικοινωνίας βλάπτεται συχνά από τα μέτρα που λαμβάνονται για την καταπολέμηση του κυβερνοεγκλήματος, μέσω της παρακολούθησης των συζητήσεων στο διαδίκτυο με τα πλέον εξελιγμένα τεχνολογικά μέσα, καθώς και μέσω της «κλοπής» προσωπικών στοιχείων με σκοπό την αποστολή διαφημιστικού ή άλλου ανεπιθύμητου υλικού.

Περίληψη

Από τότε που το Ίντερνετ μπήκε στη ζωή μας, πολλές αλλαγές έχουν επέλθει, δεδομένου του ρυθμού ανάπτυξης της τεχνολογίας και συγκεκριμένα της τεχνολογίας της πληροφορικής. Πλέον, χάρη στο Ίντερνετ, μπορούμε να βρούμε ό,τι πληροφορία θέλουμε, ακόμη και τις πιο εξειδικευμένες, μέσα σε λίγα δευτερόλεπτα.

Παρά το χαώδη χαρακτήρα του, το διαδίκτυο δεν είναι ανεξέλεγκτο. Το Σύνταγμα, οι νόμοι και γενικώς τα δικαιώματα των άλλων ρυθμίζουν την ελευθερία στην κοινωνία του διαδικτύου. Ωστόσο, οι ρυθμίσεις αυτές δεν θα πρέπει να αποτελούν προσχήματα για τον έλεγχο των θρησκευτικών και πολιτικών πεποιθήσεων των χρηστών εκ μέρους κυβερνήσεων και άλλων παραγόντων.

Τέλος, δεν πρέπει να ξεχνάμε, ότι εξαιτίας της συνεχόμενης προόδου, πολλά ερωτήματα μένουν αναπάντητα, και πολλές απαντήσεις παραμένουν θολές.

Summary

Since the Internet first came into our lives, many things have changed, given that technology and specially computer science are moving really fast. Nowadays, thanks to Internet, we have the chance to get all the information we want, even the most specific ones, in a few seconds.

Nevertheless, the freedom of Internet isn't unrestricted. The constitution, the laws, and the rights of the others in general, set the limits to the freedom in the internet society. But these regulations, shouldn't be used as excuses by the governments so as to control the expression of religious and political beliefs.

Finally, we must not forget, that because of the continuous progress, many questions remain unanswered and many answers remain indefinite.

Βιβλιογραφία

Ελληνική

- Ανθόπουλος Χ., *Νέες διαστάσεις των θεμελιωδών δικαιωμάτων*, Εκδόσεις Σάκκουλα,2001, Αθήνα-Θεσσαλονίκη
- Αρμαμέντος Π.Δ.,Σωτηρόπουλος Β.Α., *Προσωπικά δεδομένα*, Εκδόσεις Σάκκουλα Α.Ε.,2005,Αθήνα-Θεσσαλονίκη
- Βασιλειάδης Κ., *Ο κόσμος του Internet*,Εκδόσεις νέων τεχνολογιών,1997,Αθήνα
- Γαβανά Α.,Λεόντιος Μ., *Εισαγωγή στους Η/Υ, Microsoft Windows & Microsoft Office*, Γκιούρδας Εκδοτική, Εκπαίδευση μέλλοντος , 2004,Αθήνα
- Γέροντας Α., *Η προστασία του πολίτη από την ηλεκτρονική επεξεργασία προσωπικών δεδομένων*, Εκδόσεις Αντ.Ν.Σάκκουλα,2002, Αθήνα-Κομοτηνή
- Γιαννόπουλος Γ., *Ροή πληροφοριών στο διαδίκτυο Τεχνολογία και νομικές ρυθμίσεις*, Νομική Βιβλιοθήκη,2002
- Γκλαβά Μ., *Διαχείριση πληροφοριών και επικοινωνίας με χρήση του ελληνικού Internet Explorer 5*, Γκιούρδας Εκδοτική, 2000,Αθήνα
- Δαγτόγλου Π.Δ., *Συνταγματικό δίκαιο, Ατομικά Δικαιώματα ,Α΄*, Εκδόσεις Αντ.Ν.Σάκκουλα,2005,Αθήνα-Κομοτηνή
- Δημητρόπουλος Α.Δ.,*Συνταγματικά Δικαιώματα ,Γενικό Μέρος, Τόμος Γ-Ημίτομος*, Εκδόσεις Σάκκουλα, 2005,Αθήνα-Θεσσαλονίκη
- Δημητρόπουλος Α.Δ.,*Συνταγματικά Δικαιώματα,Ειδικό Μέρος, Τόμος ΙΙΙ, Ημίτομος Β΄*,2005,Αθήνα
- Ιγγλεζάκης Ι.Δ., *Ευαίσθητα προσωπικά δεδομένα*, Εκδόσεις Σάκκουλα,2004, Αθήνα-Θεσσαλονίκη
- Ιγγλεζάκης Ι.,*Ψηφιακή τεχνολογία και δίκαιο*, Εταιρεία Νομικών Βορείου Ελλάδος 52,Εκδόσεις Σάκκουλα Α.Ε.
- Ιωάννου Κ., Σκουρής Β., *Η ελευθερία της διαφήμισης*, Εκδόσεις Σάκκουλα,1996,Θεσσαλονίκη.

- Καλλινίκου Δ., *Πνευματική Ιδιοκτησία & Συγγενικά Δικαιώματα*, Δίκαιο&Οικονομία, Π.Ν.Σάκκουλας, 2000, Αθήνα
- Καράκωστας Ι., Τσεβιάς Α., *Η νομοθεσία των Μ.Μ.Ε.*, Εκδόσεις Αντ.Ν.Σάκκουλα 2000, Αθήνα-Κομοτηνή
- Καράκωστας Ι.Κ., *Προσωπικότητα και τύπος*, Εκδόσεις Αντ.Ν.Σάκκουλα, 2000, Αθήνα-Κομοτηνή
- Καράκωστας Ι.Κ., *Το δίκαιο των Μ.Μ.Ε.*, Εκδόσεις Αντ.Ν.Σάκκουλα, 2005, Αθήνα-Κομοτηνή
- Καστανάς Η., *Δικαιώματα του ανθρώπου 11, «Ίντερνετ και προστασία των προσωπικών δεδομένων»*, Εκδόσεις Αντ.Ν.Σάκκουλα, 2001, Αθήνα-Κομοτηνή
- Λεβεντίδης Δ., *Internet*, Εκδόσεις Nubis, 1994, Αθήνα
- Μάνεσης Α., *Α' Ατομικές Ελευθερίες*, Εκδοτικός Οίκος Σάκκουλα, 1982, Θεσσαλονίκη
- Μαρίνος Α.Ν., *Το διαδίκτυο την εποχή της «παγκοσμιοποίησης» και στο πλαίσιο της «κοινωνίας των πολιτών»*, Εκδόσεις Αντ.Ν.Σάκκουλα, 2003, Αθήνα-Κομοτηνή
- Μέλφος Θ.Ι., *Δικαιώματα του ανθρώπου 2, Ελευθερία πληροφόρησης του δημοσιογράφου και προστασία της προσωπικότητας*, Εκδόσεις Αντ.Ν.Σάκκουλα, 1999, Αθήνα-Κομοτηνή
- Παπαδημητρίου Κ.Δ., *Πληροφορική, εργασία, εργατικό δίκαιο*, Εκδόσεις Αντ.Ν.Σάκκουλα, 1987, Αθήνα-Κομοτηνή
- Ρόκας Ν.Κ., *Βιομηχανική Ιδιοκτησία*, Εκδόσεις Αντ.Ν.Σάκκουλα, 2004, Αθήνα-Κομοτηνή
- Σαρμά Ι., *Η νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου*, Εκδόσεις Αντ.Ν.Σάκκουλα, 1998, Αθήνα-Κομοτηνή
- Σιδηρόπουλος Θ., *Το δίκαιο του διαδικτύου*, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2003
- *Σύνθεση κειμένων*, Επιτροπή του προγράμματος «Βουλή των Εφήβων», Σύνοδος ΙΑ' 2005-2006
- Χρυσόγονος Κ.Χ., *Ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα*, Εκδόσεις Αντ.Ν.Σάκκουλα, 2002, Αθήνα-Κομοτηνή

Ξενόγλωσση

- Cantoni L., Tardini S., *Internet*, Routledge, 2006, New York
- Conner K.-Sax & Ed Krol, *The whole Internet: The next generation*, O'Reilly & Associates, 1999
- Munson D., *Internet reference services quarterly*, Vol. 11, Link resolvers, The Haworth Press, 2006, Washington
- Hickox C., Jackson R., Markham G., *Internet reference services quarterly*, Going broke, Going digital, The Haworth Press, 2006, Washington
- Hirco Buff, *Internet reference services quarterly*, Vol. 11, Wally: Librarians' index to the internet for the state of Washington, The Haworth Press, 2006, Washington
- Hoffman P.E., *Internet Instant Reference*, Sybex, 1994
- Smith G.J.H., *Internet Law and Regulation*, Sweet & Maxwell, 2002, London
- Wallace P., *The psychology of the Internet*, Cambridge University Press, 1999, Cambridge

Άρθρα

- Αγγελής Ι.Μ., «Η προς ψήφιση Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για το έγκλημα στον κυβερνοχώρο: η σχέση της με την ελληνική έννομη τάξη», *Νομική Επιθεώρηση, Έτος ΓΕ, Αριθμός τεύχους 30, 2001, σελ. 75-104*
- Αδαμίδου Μ., Κατσούλης Α., «Κολλημένοι σε έναν εικονικό κόσμο», *Έθνος της Κυριακής, 12-11-2006, Αρ. φύλλου 1257, σελ. 54-55*
- Βαρλάμος Ε., «Ασφάλεια δεδομένων ηλεκτρονικών υπολογιστών», *Στρατιωτική Επιθεώρηση, Σεπτ.-Οκτ. 2006, σελ. 116-135*
- Γιάνναρου Α., «Τα blogs στη σκιά της λογοκρισίας», *Η Καθημερινή, 5-11-2006, Αρ. φύλλου 26424, σελ. 32*
- Collet V., «Microsoft veut devenir la bibliothèque du monde», *Le Figaro, 9, 10/12 2006, σελ. 27*
- Δημητρόπουλος Α.Δ., «Η επίδραση της σύγχρονης τεχνολογίας στα συνταγματικά δικαιώματα», *Επιθεώρηση δημοσίου δικαίου και διοικητικού δικαίου, Τόμος 48, Τεύχος 2, Απρίλιος – Ιούνιος 2004, σελ. 225-236*
- Δημητρόπουλος Α.Δ., «Ερείσματα, Απειλή για τα συνταγματικά δικαιώματα, την προσωπικότητα, την ιδιωτική ζωή», *Τα Νέα, 11-11-2000, Αρ. Φύλλου 16892, σελ. Ν35*
- Ζώτος Γ., «Αυτοπροστασία η λύση για τα spam», *Το Βήμα, 3-12-2006, Αρ. Φύλλου 14932, σελ. Β28*
- «Η ψηφιακή εποχή καταργεί τη γραφειοκρατία στο Δημόσιο», *Δημοσιογραφικά, 7-11-2006, Αρ. φύλλου 301, Υπουργείο Εσωτερικών Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης, σ.σ. 1-2*
- Yeoman F., «Βρίσκουν τους μακρινούς τους προγόνους στο Διαδίκτυο», *Το Βήμα, The Times, 11-11-2006, Αρ. φύλλου 14913*
- Ιωάννου Α., «Διαδίκτυο (Internet) και ποινικό δίκαιο, Έγκλημα στον κυβερνοχώρο», *Ποινικά Χρονικά, Εκδόσεις Δίκαιο και Οικονομία, Π.Ν. Σάκκουλας, 2000, Αθήνα*
- Κεζά Α., «Ιστορίες με κλέφτες και αστυνόμους στο Εθνικό Κέντρο Βιβλίου», *Το Βήμα, 15-11-2006, Αρ. φύλλου 14916*

- Κιούπης Δ., «Το ποινικό δίκαιο μπροστά στην πρόκληση του Ίντερνετ», *Νομική Επιθεώρηση*, Έτος ΙΕ, Αριθμός τεύχους 30, 2001, σελ. 105-115
- Κοσμίδης Χ., «Η καταπολέμηση της σεξουαλικής εκμετάλλευσης παιδιών και της παιδικής πορνογραφίας», *Ποινικά Χρονικά*, Μάιος-Ιούνιος 2003, τ. 19, Εταιρεία Νομικών Βορείου Ελλάδος, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, σελ. 1
- Λαμπρόπουλος Β.Γ., «Στο εδώλιο ροζ έγκλημα στο Ίντερνετ», *Το Βήμα*, 29-10-2006, Αρ. φύλλου 14902, σελ. Α:41
- Μανουσακάκης Γ., «Εκτός Διαδικτύου οι Έλληνες», *Ελεύθερος Τύπος*, 30-12-2006, Αρ. φύλλου, 7146, σελ. 18
- Ροζάκου Μ., «Οι ακρίτες του Ίντερνετ», *Ελεύθερος Τύπος*, 2-12-2006, Αρ. φύλλου, σελ. 15
- «Το Ίντερνετ βοηθά στις διαγνώσεις», *Η Καθημερινή*, BBC 11-11-2006, Αρ. φύλλου 26429
- Χαΐκου Ρ., «Ακόμη και τα ψυγεία θα συνδεθούν με το Ίντερνετ», *Ελεύθερος Τύπος*, 11-11-2006, Αρ. φύλλου 7106, σελ. 14-16
- Χασιώτη Ν., «Βιβλιοθήκες στην εποχή του διαδικτύου», *Το Βήμα*, 11-11-2006, Αρ. φύλλου 14913, σελ. Α22

- **Ηλεκτρονικές διευθύνσεις**

- www.amnesty.org
- www.derechos.org
- www.dpa.gr
- www.dsa.gr
- www.enet.gr
- www.europarl.europa.eu
- www.greeklaws.gr
- www.hrw.org
- www.iefth.org
- www.imerisia.gr
- www.infolaw.gr
- www.kathimerini.gr
- www.law.uoa.gr/~adimitrop
- www.lawnet.gr
- www.skairadio.gr
- www.stratari.gr
- www.tanea-dolnet.gr
- www.tovima.gr
- www.unicef.org

www.ypes.gr